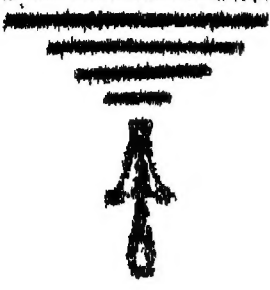

कल्याणिका

मुरगा

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ સંચાલક

(સરકારી કાર્યાલય વિસ્તાર)

અનુક્રમાંક

૨૨૩૦૮

કિંમત

૨૦૦૦

ગ્રંથનામ

સંચાલક

તારીખ

૬-૧૧

કવિશ્રી અરદેશર ક. ખખરદારનાં પુસ્તકો

ગુજરાતીમાં

૧ કાવ્યરસિકા	કિંમત રૂ. ૧-૮-૦ (પૃ. ૧૮૮)
૨ વિલાસિકા	,, ૧-૮-૦ (,, ૨૦૦)
૩ પ્રકાશિકા	,, ૧-૪-૦ (,, ૧૮૨)
૪ મલખારીનાં કાવ્યરત્નો ...	,, ૩-૦-૦ (,, ૪૫૦)
૫ ભારતનો ટંકાર (ખીજી આવૃત્તિ)	,, ૧-૦-૦ (,, ૬૦)
૬ સંદેશિકા	,, ૧-૦-૦ (,, ૧૮૮)
૭ કલિકા	,, ૨-૦-૦ (,, ૨૬૦)
૮ ભજનિકા	,, ૧-૪-૦ (,, ૧૬૦)
૯ રાસચંદ્રિકા, ભાગ ૧ લો, (ઊંચા કાગળ)	,, ૦-૧૪-૦ (,, ૧૨૦)
,, ,, ગીલ્ટ પૂઠું	,, ૧-૪-૦ (,, ,,)
૧૦ દર્શનિકા	,, ૩-૦-૦ (,, ૪૩૨)
૧૧ પ્રભાતનો તપસ્વી અને કુક્કુટદીક્ષા (ખીજી આવૃત્તિ)	,, ૦-૮-૦ (,, ૭૦)
૧૨ કલ્યાણિકા	,, ૧-૦-૦ (,, ૧૬૦)

અંગ્રેજીમાં

૧૩ The Silken Tassel	,, ૨-૮-૦ (,, ૧૩૬)
----------------------	---------------------

હવે પછી છપાશે

૧૪ રાસચંદ્રિકા, ભાગ ૨ જો	
૧૫ રાષ્ટ્રિકા	૨૧ મનુરાજ નાટક (અખંડ પદ્યમાં)
૧૬ પ્રભાતગમન (વર્ણનકાવ્ય)	૨૨ અમરદેવી નાટક
૧૭ કેટલાંક પ્રતિકાવ્યો	૨૩ યુગરાજ મહાકાવ્ય
૧૮ લખેગીતા	૨૪ ગદ્યસંગ્રહ
૧૯ ગુજરાતી કવિતા અને અપદ્યાગદ્ય	૨૫ Leaf and Flower
૨૦ ગુજરાતી કવિતાની રચનાકળા (મુંબઈ યુનિવર્સિટી તરફથી)	૨૬ The Rest-House of the Spirit

કલ્યાણિકા

કર્તા
અરદેશર ફરામજી ખખરદાર

મુંબઈ

સંવત ૧૯૯૬

ઈ. સ. ૧૯૪૦

આવૃત્તિ ૧ લી
પ્રત ૧૧૦૦

પ્રકાશક
યજ્ઞેશ હ. શુક્લ
૪૩, કલ્યાણ બિલ્ડીંગ, કાંદાવાડી,
મુંબઈ, ૪

(સર્વ હક્ક સ્વાધીન)
ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગુજરાત
મુદ્રણા ડીપોટિંગ સંસ્થા
૨૨૩૦૨

જે રૂપિયા

મુદ્રક
પ્રભાશંકર જયશંકર પાઠક
જગદીશ્વર પ્રેસ, ગાયવાડી, ગીરગામ,
મુંબઈ, ૪

भारा स्नेहभूतिं गुरुभ्य
स्वर्गस्थ जललाघं दाराभ्यश्च सरडाना
पुण्यस्मरणे
अर्पणम्

जन्म : ता. १६-२-१८६४ ई.

मरणम् : ता. १२-७-१९२१ ई.

સ્વ. જલભાઈ દોરાબજી ભરડાના પુણ્યસ્મરણને

. ઘોળ .

મારાં નેહનમન તમ ચરણે, ગુરુજી ! નિત્ય હો !

જ્યાં હો નિર્મળ તમ આત્માનું નંદનધામ :

પળપળ તરતી રહે તમ પ્રતિમા અંતરલોચને,

સ્નેહલ જલતાણું રસના રટતી રહે નામ :

મારાં નેહનમન તમ ચરણે, ગુરુજી ! નિત્ય હો !

પ્રભુના પુણ્યપથે જ અહોનિશ પદ તમ દોરવ્યાં,

અમ અંગુલિ પણ એ જ પથે રાખી તમ હાથ ;

દૂરસુદૂર ઝગંતી જ્યોતિ પરમ વિજ્ઞાનની,

ત્યાં તમ દષ્ટિ અચૂક રહી તમ પગલાં સાથ !

મારાં નેહનમન તમ ચરણે, ગુરુજી ! નિત્ય હો !

સાદું, સીધું, સૂધું હૃદય સદા સ્નેહે ભર્યું,

દોરંગી દુનિયાનાં ફૂડ કપટથી દૂર ;

ઉન્નત આદર્શોનાં સ્વપ્ન સદા સેવ્યાં ઉરે,

તેનાં નીતર્યા નયને અદ્ભુત નૌતમ નૂર !

મારાં નેહનમન તમ ચરણે, ગુરુજી ! નિત્ય હો !

દીધાં મોંઘાં વિદ્યાદાન હજારો શિષ્યને,
 નિજ નિજ પાત્ર સમું સૈને દીધું રસજ્ઞાન ;
 આલ ઉઘાડી નવનવ જ્યોતિફળો ત્યાં દાખવ્યાં :
 ગુરુજી ! કેમ કરી ભૂલાશે એ તમ દાન ?
 મારાં નેહનમન તમ ચરણે, ગુરુજી ! નિત્ય હો !

પૂર્વ અને પશ્ચિમમાં બન્ને કર્ણે ધારતી
 પૂનમે રવિચંદ્રાકુંડલને પૃથ્વી જેમ,
 પૂર્વ અને પશ્ચિમની સદ્વિદ્યા ને સંસ્કૃતિ
 શુભ સંયોગે શોભી તમ જીવનમાં તેમ !
 મારાં નેહનમન તમ ચરણે, ગુરુજી ! નિત્ય હો !

અમ ઉરમાં ખડક્યાં'તાં ઘન આપાઠી મેઘશાં,
 ત્યાં તમ કિરણે ગૂંથ્યા ઇંદ્રધનુષના રંગ ;
 તમ શબ્દસ્પર્શે ઉઘાડી લીલા નવજ્યોમની,
 અમ જીવનનગથી કૂટી નીકળી નવગંગ !
 મારાં નેહનમન તમ ચરણે, ગુરુજી ! નિત્ય હો !

જડજાંખરની ખીણે ભટકી શબ્દો ખૂંદતો,
 ત્યાંથી ઊંચકી મુજને મૂક્યો પર્વતશીર ;
 ખીડી પાંખ ઉઘાડી ઊડવા શીખવ્યું સાથમાં,—
 આજે તો ઊડું જઈ સુરગંગાને તીર !
 મારાં નેહનમન તમ ચરણે, ગુરુજી ! નિત્ય હો !

સંધ્યાકરથી લાખો જ્યોતિ નભે સળગી રહે,
તમ કરથી સળગી ત્યમ કૈક જીવનની જ્યોત ;
ઝળહળતા ભાગ્યાક્ષર કૈકતણા ઝખકી ઊઠ્યા,
જીવનવ્યોમ દીઠો નવચેતનનો ઉઘોત !
મારાં નેહનમન તમ ચરણે, ગુરુજી ! નિત્ય હો !

સુખમાં સુખ તો તમે ગણ્યું યસ વિદ્યાદાનમાં,
દુખમાં દુખ જીવનમાં દેખાણું અજ્ઞાન ;
રવિશાં તેજે ને તાપે તમ નયન ઝગારતાં,
પણ ઉરથી સહુ પામ્યાં ચંદ્રસુધારસપાન !
મારાં નેહનમન તમ ચરણે, ગુરુજી ! નિત્ય હો !

કૈક વસંત અને હેમંત વહી ગઈ પૃથ્વીએ,
તમ જીવન તો ધન્ય વિરાજે પ્રભુઉરમાંય ;
એ કલ્યાણપથે પદ ધરતી આ “ કલ્યાણિકા ”
તમ ચરણે મૂકી હું થાઉં કૃતાર્થ સદાય !
મારાં નેહનમન તમ ચરણે, ગુરુજી ! નિત્ય હો !

પ્રસ્તાવના

શુવનનો કલ્યાણપંથ પ્રભુધામ આગળ જ પૂરો થાય છે. એ પંથના વટેમાર્ગને તો એ ધામનો પ્રકાશ સદા પોતા તરફ આકર્ષ્યા કરે છે. સાચા કવિની આંખ એ પ્રકાશચિંદુના વેધમાંથી કદી ચૂકતી નથી. કવિની ભાવોર્મિ, ભાવના, કલ્પના અને બુદ્ધિ જ્યારે એકરસ બને છે, ત્યારે એ પ્રકાશનાં કિરણોને ઝીલીને પોતાની વાણીના લોલકમાં તેના વિવિધ રંગો પ્રકટાવી સૈને એ પ્રકાશનો બોધ તેમજ તેનો આનંદ તે આપી શકે છે. બધી શુવનસરિતા પરમાત્મસાગર ભણી જ વહે છે, અને એ જ તેનો કલ્યાણપંથ છે. આ સંગ્રહમાંનાં કાવ્યોનો કે ભજનગીતોનો પ્રવાહ એજ માર્ગ વહ્યો છે, ફરતી રીતે જ વહ્યો છે; અને એ ભજનોના કવનકાળમાં કવિહૃદયે જે વ્તયું છે, અનુભવ્યું છે, અને તેને વાણીમાં મૂર્તસ્વરૂપ આપ્યું છે, તે એ કલ્યાણપંથના વટેમાર્ગને કાંઈક રૂપે રીતે પણ સદાયક અને આનંદદાયક બનશે, તો તે કવિહૃદયને સંતોષકારક જ થશે.

મારી “ ભજનિકા ” પ્રકટ થયાને દસ વર્ષ વીતી ગયાં છે. તેમાંનાં ઘણાં ભજનો મેં અનેક ડેકાણે ગવાતાં સાંભળ્યાં છે. આ દસ વર્ષમાં મારાં બીજાં નાનાં મોટાં કાવ્યો સાથે જે ભજનો પણ રચાયાં છે, તેનો આ સંગ્રહ “ કલ્યાણિકા ” નામે પ્રકટ થાય છે. ગુજરાતના અશિક્ષિત, અર્ધશિક્ષિત, સુશિક્ષિત, વિદ્વાન, રસિક અને રસજ્ઞ, એમ તમામ વર્ગને આમાંનાં એક યા વધુ ભજનો કાંઈને કાંઈ આનંદ આપી પ્રભુના કલ્યાણપંથની વિશેષ ઝાંખી કરાવશે, એવી શ્રદ્ધા હું રાખું છું.

આ શ્રદ્ધા અકારણ નથી. મારી કવિતાની પ્રાસાદિક સરળતાને લીધે તેમાં જાણે કેટલું રહસ્ય છે જ નહીં, એમ માની લઈને કેટલાક વિવેચકો થોડીકને ઉત્તમ કહી બીજાને અવગણે છે. પણ મારા અનેક કાવ્યસંગ્રહો પ્રકટ થયા છે, તે પર જે વિવેચનો અનેક વ્યક્તિઓ તરફથી થયાં છે, તેમાંથી એક વિચિત્ર સાર મેં તારવી કાઢ્યો છે. એ બધાં વિવેચનો એકઠાં

કયાં પછી તેમાં ગણાવેલી ઉત્તમ કવિતાઓની તથા તેમાં આપેલાં ઉત્તમ ઉદાહરણ રૂપ અવતરણોની તારવણી કરતાં તેમાં લગભગ અધી જ કવિતાઓ સમાઈ જાય છે ! એ અતાવે છે કે વિવેચકોની રુચિ અને કાવ્યગણના કેટકેટલી ભિન્ન છે ! એ દેખાડે છે કે જુદી જુદી કવિતાઓ જુદા જુદા વિવેચકોના મનઅંધારણને અનુસરીને જ તેને સ્પર્શે છે, એટલું જ નહીં પણ પ્રથમ ખેડકે એક કવિતા એક વિવેચકને સામાન્ય પ્રતિની લાગે, તે જ કવિતા વળી કોઈ અન્ય ખેડકે એ જ વિવેચક તે કવિતામાંના ભાવને અનુકૂળ સ્થિતિમાં હોય તો તેના હૃદયને સ્પર્શે છે, અને પછી તેમાંનું રહસ્ય તેને જડી આવે છે, કે બીજા કોઈ વિવેચક મિત્ર તે તેને અતાવે ત્યારે તે તેની ખૂબી જોઈ શકે છે. હું તો પ્રત્યેક સંગ્રહમાં સમાજના અઘા વર્ગોને કોઈને કોઈ કવિતા આનંદ આપી શકે એ વાત ધ્યાનમાં રાખીને અધી જાતની કવિતા, સરળ ભાવ વિચારથી માંડીને ઊંડામાં ઊંડા રહસ્યવાળી દાખલ કરું છું.

આ વેળા આપણા હાસ્યરસના પ્રસિદ્ધ લેખક તેમજ વિવેચક મારા સ્નેહી ભાઈ શ્રી જ્યોતીંદ્ર હરિહર દવેએ આ સંગ્રહમાંનાં કાવ્યો પર “ટિપ્પણ” લખ્યું છે, તે આશા છે કે પ્રાકૃત વાચકને તેમજ પ્રાધ્યાપકોને ભાવार्થ સમજવામાં સહાયરૂપ થશે. ભાઈ શ્રી જ્યોતીંદ્રના એ માયાળુ અંધુકાર્ય માટે હું આભારી છું.

પરમાત્માએ મારા પર ઘણી મહેર ઉતારેલી છે. એ મહેરથી જ હું મારો કલ્યાણપંથ જોઈ શક્યો છું. આ “કલ્યાણિકા”માંનાં કાવ્યો એ માત્ર કલ્પનાનું પરિણામ નથી, પણ મારા આધ્યાત્મિક અનુભવોનો સાચો નિચોડ છે. પ્રભુએ જે સંદેશ મને પહોંચાડ્યો છે, તે મારી નિર્ભય વાણીમાં ઝીલીને મારાં બહેનો અંધુઓને હું આ ટાણે અર્પણ કરું છું. આ “કલ્યાણિકા” તેમના કલ્યાણપંથમાં કાંઈક પણ સહાયરૂપ થાય અને એ માર્ગ આનંદસ્વરૂપ બને, એ જ મારી પ્રાર્થના છે.

૭૮૮, પારસી કોલોની, દાદર, મુંબઈ } અરદેશર ફરામજી અખરદાર
તા. ૧ લી જુલાઈ ૧૯૪૦

અનુક્રમણિકા

	પૃષ્ઠ
અર્પણકાવ્ય : સ્વ૦ જલભાર્ષિ દો. ભરડાને ...	૮
પ્રસ્તાવના	૧૧
ઝંખના—	
૧ થાળની ભેટ	૩
૨ અમૃતતૃષ્ણા	૫
૩ પ્રભુપ્રેમના પાગલ	૭
૪ રસરેલ	૯
૫ આત્માનો સગો	૧૦
૬ દર્શનની ઝંખના	૧૨
૭ તદ્દ્રુપતા	૧૪
૮ છુપામણું	૧૬
૯ સત્યની શોધ	૧૮
૧૦ દિશાસૂચન	૨૦
૧૧ પ્રભુની સ્નેહકર્મણી... .. .	૨૨
૧૨ પ્રભુનો જ સાથ	૨૫
આવરણ—	
૧૩ તલાવડી દૂધે ભરી રે	૨૯
૧૪ દિવ્ય પ્રતિબંધ	૩૨

							પૃષ્ઠ
૧૫	કમળતલાવડીનો લંસણો	૩૪
૧૬	આવરણ	૩૬
૧૭	મુસાફર	૩૭
૧૮	દેવનો મોક્ષ	૩૯
૧૯	પ્રભુની પ્રીત	૪૦
૨૦	મનઅંધન	૪૨
૨૧	ઉરની ભરતી	૪૪
૨૨	માયાની લગતી	૪૬
૨૩	પડછાયા	૪૮
૨૪	આવતી કાલનાં સ્વપ્નાં	૫૦
૨૫	જગતી જોગનિયાં	૫૨
સાધન—							
૨૬	માધુરી	૫૭
૨૭	વચન	૫૯
૨૮	જીવનઘાટના ધા	૬૧
૨૯	અનુભવ	૬૩
૩૦	પ્રાર્થના	૬૫
૩૧	સોદાગર	૬૭
૩૨	લોકદેવની સેવા	૬૯
૩૩	પરમાર્થ	૭૨
૩૪	કર્મચરિત્ર	૭૪
૩૫	કર્મનાં પ્રતિબિંબ	૭૬
૩૬	પૂર્ણ જીવનની સુંદરતા	૭૮
૩૭	યોગ	૮૦
૩૮	એક જ તારી એથ	૮૨

પ્રકાશ—

૫૪

૩૯	ઊડવાં આઘાં આઘાં રે	૮૭
૪૦	અનિર્વાચ્ય પરમતત્ત્વ	૯૦
૪૧	અગમની ઓળખ	૯૩
૪૨	માલિકને દરબાર...	૯૫
૪૩	સ્વયંપ્રકાશ	૯૭
૪૪	કલ્યાણુ...	૯૯
૪૫	નવપ્રકાશ	૧૦૩
૪૬	અમૃતપાત્ર	૧૦૫
૪૭	દ્વિરંગી જ્યોત	૧૦૭
૪૮	અજવાળિયાં	૧૦૯

આનંદ—

૪૯	પ્રણવશક્તિ	૧૧૩
૫૦	વજોણું...	૧૧૫
૫૧	મારે દારે	૧૧૭
૫૨	સર્વગોચર	૧૧૯
૫૩	આત્માનંદ	૧૨૧
૫૪	માલિકની મહેર	૧૨૩
૫૫	ભક્તવીરની વાંછા...	૧૨૫
૫૬	સતત વિશ્વવસંત	૧૨૭
૫૭	પ્રભુનાં તેડાં	૧૨૯
૫૮	દૂર જતાં ડગલાં	૧૩૧
૫૯	દૂરની ઘંટડી	૧૩૩
ટિપ્પણુ	૧૩૭
સૂચિ	૧૫૭

કલ્યાણિકા

૧

અંખના

थाणनी भेट

• राग भैरवी—ताव त्रिताव •

भारी आ थाण स्वीकारो, कृपाधन !

भारी आ थाण स्वीकारो !—(ध्रुव)

विविध वैचित्र्य लयें तम विश्वे,

शोभ्ये जडे नहुँ आरो ;

काँधे आ कावड भूषी जघेथी

जीती में कंठ रसधारो :

कृपाधन ! भारी आ थाण स्वीकारो !

१

सूरज चंद्र ने तारकमांथी

चूँथ्या में चेतनतारो ;

स्वर्गगंगामां डूण्डी लरी हुं

लाव्यो आ मोती हुन्नरो !

कृपाधन ! भारी आ थाण स्वीकारो !

२

તીસ્થ તીરથ અટણુ કર્યું મેં,

સૌ તમ રૂપવિહારો :

અંજલિ અંજલિમાં અમી એ લઈ

થાળે ભર્યો રસ ન્યારો !

કૃપાબન ! મારી આ થાળ સ્વીકારો !

૩

આંખે ઝર્યાં વેદનામૃતે જામ્યે।

હૃદયકમળરસ મારો ;

મારું અમી એ જડે ન બીજે કહીં :

લ્યેા, લ્યેા, હે નાથ, ઉદ્ધારો !

કૃપાબન ! મારી આ થાળ સ્વીકારો !

૪

અમૃત તૃષા

. ૫૬* .

આવેને સંતો ! આવો, સાહિબના ઓલિયા રે !

સતના તરસ્યાને રાખો સંગે રે !

ભારે આ અમૃતની તૃષા છે લાગી રે,

ઉરના અંગાર જળે અંગે રે !

આવેને સંતો ! આવો, સાહિબના ઓલિયા રે ! ૧

સારા સંસારનાં આ બળતાં ભભૂકતાં રે

ઐદે બ્રહ્માંડ બાળી નાખે રે ;

ધગધગતું જીવનનું વન આ રહે ધીખી રે,

પડે ત્યાં શોષ અંગે આખે રે :

આવેને સંતો ! આવો, સાહિબના ઓલિયા રે ! ૨

પૃથ્વીને વીંટી મહાસાગરો ઊછળે રે,

નવસે નદીઓ મારે આંટા રે ;

કોટિક ધારે વરસે મેહુલો માથે રે,

તોય પડે છે કુંઠે કાંટા રે !

આવેને સંતો ! આવો, સાહિબના ઓલિયા રે ! ૩

*“ મનને ચઢાવી મેલ્યું ચાકડે રે ”—એ ભજનની રાહ.

અમે તો હુંસલા રે ઊંચેરા દેશના રે,
 ધગતી ધરાએ ઊતર્યા ક્યાંથી રે !
 આલની પાર રહ્યાં સરવર અમારાં રે,
 તૃષા અમારી છિપે શાથી રે ?
 આવોને સંતો ! આવો, સાહુળના ઓલિયા રે ! ૪

લગની લાગી છે એક અમૃતના નામની રે,
 ભરી ગંગાજી ચે સુકાશે રે ;
 અલખ સરોવરમાં અંજલિ ભરીને રે
 કોણુ અમૃત અમને પાશે રે ?
 આવોને સંતો ! આવો, સાહુળના ઓલિયા રે ! ૫

વિષમ છે વેદના એ અમૃત તૃષાની રે ,
 ધખે જીવન રણુ જેવું રે :
 ભવોભવ કેરી તૃષા અદલ છિપાવે રે,
 આપો અમૃત કોઈ એવું રે !
 આવોને સંતો ! આવો, સાહુળના ઓલિયા રે ! ૬

પ્રભુપ્રેમના પાગલ

. રાગ જંગલો—દેશી* .

અમે રે પાગલ પ્રભુપ્રેમના !
 નહીં જાણીએ અન્ય જી ;
 ઘટમાં જામી ગઈ બેલછા,
 તેનું તાન અનન્ય જી !
 અમે રે પાગલ પ્રભુપ્રેમના ! ૧

ઉર રે વીંધાયું ઊંડું ઘણું,
 ધૂન લાગી છે લાખ જી !
 જગત જાવાને તેહની
 ચોળી તન પર ખાખ જી !
 અમે રે પાગલ પ્રભુપ્રેમના ! ૨

માલ મલીદા ન માગિયે,
 ટુકડા રોટીનું ખાજ જી ;
 ક્ષાટી તૂટી કંથા ગોદડી :
 એજ છે અમ રાજ જી !
 અમે રે પાગલ પ્રભુપ્રેમના ! ૩

મહોલ મંદિર ને માળિયાં,
 ગમે નહીં ધરખાર જી !
 પૃથ્વી લીલાલરી પોઠવા,
 આલ ઓઠવા છે સાર જી !
 અમે રે પાગલ પ્રભુપ્રેમના ! ૪

*“જનની જીવો રે ગોપીચંદની,”—એ ભજનની રાહ.

ડાહી તમારી દુનિયા ઘણી,
 એનું ડહાપણ અખોલ જી :
 પ્રભુના ઘેલા અમે ધૂમિયે,
 એમાં જ અમને કલ્લોલ જી !
 અમે રે પાગલ પ્રભુપ્રેમના ! ૫

શું કરીએ વિશ્વરૂપ વસ્ત્રને,
 મેલું કરી દે અંગ જી ;—
 એ વસ્ત્રના પહિરનારશું
 અમને લાગ્યો છે રંગ જી !
 અમે રે પાગલ પ્રભુપ્રેમના ! ૬

અંધારે ચાલે સહુ તારલા,
 ઝળકે ઘેલાતૂર જી ;
 અમને ચે અંધારાં એ ગમે,
 નયને ઊગ્યાં કેા નૂર જી !
 અમે રે પાગલ પ્રભુપ્રેમના ! ૭

હૃદ છોડી ઝેહૃદમાં ગયા,
 જીભે કહ્યું નહીં જાય જી :
 ડાહ્યાં રે હો તો નવ આવશે
 અહલ આ પાગલોમાંય જી !
 અમે રે પાગલ પ્રભુપ્રેમના ! ૮

રસરેલ

. ગઝલ .

- અખંડ એક ધાર અજબ કેા વહી રહી,
પુદી પુદાર્થ ત્યાં જુદાર્થ કેા નહીં રહી ! ૧
- ભિંજાય સકળ ખલક ત્યાં ન ઝલક કેા જુદી,
કરોડ આંખ નૂર તો એકજ ચહી રહી ! ૨
- અનંતમાં ઝગી રહ્યા અગણિત તારલા,
ન આંખ તેની કેા કથા જુદી કહી રહી ! ૩
- ન સૂર્યબયોતિ જેવું કે ન ચંદ્રિકા સમું,
અનામી નૂર એવું ખલક સૌ ચહી રહી ! ૪
- રસે રસાય બ્યાં બધું જ સમરસે શમી,
ન આલ અવનિ કેરી ભિન્નતા તહીં રહી ! ૫
- ન દિવસ, રાત, કાળ, સ્થાન, રંગ, રૂપ કેા :
અખંડ એકતાર લહુર એ મહીં રહી ! ૬
- ધગે ન ધોમ કે ન ભોમ શીતથી ધૂજે,
તૂટેલ તારને જ એ થીજી દહી રહી ! ૭
- અનંત વિશ્વમાં સમાય દેવબયોતિ એ,
દસે દિશાથી સ્નેહધોધ શી સહી રહી ! ૮
- હૂબ્યાં પ્રપૂર્ણ એ રસે, તયોં જ તે બધાં :
અચૂક અમર ખુદી એવી છે જહીં રહી ! ૯
- ઉતારી દેહપટ જુઓ બધું જ બ્રહ્મ આ !
અદલ જુદાર્થ ત્યાં પછી કેાની કહીં રહી ? ૧૦

આત્માનો સગો

• રાગ માદ-તાલ લાવણી-હીંચ •

મારા આત્માનો સગો તું નાથ ! સાહ્ય રે :
 મારું મન તુંહીં તુંહીં તુંહીં તુંહીં થાય !
 મને મૂકીને તું ક્યાં ન કદી જાય રે :
 મારું મન તુંહીં તુંહીં તુંહીં તુંહીં થાય !—(ધ્રુવ)

અંગનાં સગાં સૌ મારાં દૂર થયાં કે
 પાસે રહ્યાં ન પરખાય :
 હૈયું રડી રડી આખર ઠર્યું આ,
 સાચો સગો તો તું જ થાય રે !
 મારું મન તુંહીં તુંહીં તુંહીં તુંહીં થાય ! ૧

માઠીની મૂર્તિ ને વેળુનાં વહાલુડાં,
 દુનિયા ભરી ભરમાય :
 ચિત્તનાં ચેતન નહીં અજવાળે આંખને,
 તેને તું કેમ દેખાય રે ?
 મારું મન તુંહીં તુંહીં તુંહીં તુંહીં થાય ! ૨

ચાંદરણે ચાંદલાની ચંદની હુલાતી,

આવ્યે અમાસ અંધરાય :

નહોતી એ ચાંદલાની જ્યોતિ તેા આત્મની,

અવનિ અંધારે અકળાય રે !

મારું મન તુંહીં તુંહીં તુંહીં તુંહીં થાય ! ૩

સામે જોતાં હું તારું ચેતન ચીનું ને

પાસે હું જોઉં તારા પાય :

મારો સગો તું મને મૂકી ન જાય, નાથ !

મૂકી તને હું જાઉં ક્યાંય રે ?

મારું મન તુંહીં તુંહીં તુંહીં તુંહીં થાય ! ૪

દર્શનની ઝંખના

• રાગ સારંગ-તાલ દાદરો* •

કેમ પામું રે કેમ પામું મારા નાથનાં દિદાર ?
સંત જોલો રે સંત જોલો, દીઠો નાથને કેા વાર ?—(ધ્રુવ)

ઉરે ઉદધિ ઉભરાય, એક તાનમાં તણાય :

ઊઠે અણુગણ્યા તરંગ, ઊઠી ઊઠી થાય ભંગ :

ઊર્મિ ભરે આલે ક્ષણ, તોય મળે ના કેા ભાગ :

કૂદી કૂદી રે કૂદી કૂદી અંતે વિરમવું કિનાર !

કેમ પામું રે કેમ પામું મારા નાથનાં દિદાર ? ૧

ઊડે વીજળીની પાંખ, ત્યાં હું જેત્રી માંડું આંખ ;

વીંધું આલનાં ઊંડાણુ, ખોદું સૃષ્ટિઓની ખાણુ ;

કેક રત્ન આવે હાથ, પણ ન જોઉં ક્યાંહિં નાથ ;

આવે આવે રે આવે આવે હાથે મટ્ટી ને અંધાર !

કેમ પામું રે કેમ પામું મારા નાથનાં દિદાર ? ૨

સૂર્ય ચંદ્ર કેરી પીઠ, જેત્રી જોઉં હું અદીઠ ;

કિરણુ કિરણુ ખોળી જોઉં, નભનવીનતાએ મોહું :

ખોળું હાથ આલનીર, કંઈક ખેંચી લાવું તીર :

નાથ ક્યાં છે રે નાથ ક્યાં છે ? આ તો વધ્યો વ્યર્થ ભાર !

કેમ પામું રે કેમ પામું મારા નાથનાં દિદાર ? ૩

*“ વીજ ચમકે રે વીજ ચમકે મીઠા મેહુલાની માંલ ”—એ રાહ.

અહું વાયુ કેરા વાળ, ફૂંકું સ્વર્ગ ને પાતાળ ;
 ઊડે કાળ કેરી રાખ, ખુલી જાય ભેદ લાખ ;
 ખોલે આંખ જરી આશ, હુવે થશે આ પ્રકાશ :
 ભૂલ્યો ભૂલ્યો રે ભૂલ્યો ભૂલ્યો, ફૂંકી હોલવ્યા અંગાર !
 કેમ પામું રે કેમ પામું મારા નાથનાં દિદાર ? ૪

ગૂંથી તારકેની વેલ, સ્વર્ણકૃણકૂલે લચેલ ;
 પ્રાણપંખીડાંના ખોલ, મહીં કરી રહે કલ્લોલ ;
 કહિક નાથ કેરી છાય, પલક પલકીને છુપાય :
 શોધું શોધું રે શોધું શોધું, આવે ક્યાંથી એ પલકાર !
 કેમ પામું રે કેમ પામું મારા નાથનાં દિદાર ? ૫

ઉપા સંખ્યા કેરે કુંડ, મેઘમાળ કેરે ઝુંડ,
 ઇંદ્રધનુ તણે મહિરાળ, રજની દિવસને કિતાળ,
 જેનાં હાસ્ય રહે રેલાઈ, તે જ ક્યાં ગયો છુપાઈ ?
 ક્યારે ક્યારે રે ક્યારે ક્યારે કૃણશે ભક્તના ચિતાર ?
 કેમ પામું રે કેમ પામું મારા નાથનાં દિદાર ? ૬

હશે ભીતરે કે બહાર ? એનો કલ્પું શો આકાર ?
 હુંમાં તુંમાં સૌમાં એ જ, ક્યાંથી નોંખું જોવું તેજ ?
 વસ્યો કીકીમાં સહાય ; ક્યાં તું અદલ જોવા જાય ?
 કોઈ ખોલો રે કોઈ ખોલો મારી કીકીનાં રે દ્વાર !
 કેમ પામું રે કેમ પામું મારા નાથનાં દિદાર ? ૭

તદ્રૂપતા

. ૫૬* .

નેણાંમાં વસી મારો સાહિળ ટમકે રે,
 મુખે વસીને મીઠું હાસે રે ;
 હૈયામાં વસી એ તો આનંદ હુલાવે રે,
 જાલે સોહમ વસી શ્વાસે રે !
 નેણાંમાં વસી મારો સાહિળ ટમકે રે. ૧

અલખ વિના રહે આકાશ અંધું રે,
 સાહિળ વિના ળધું સૂનું રે ;
 જ્યોતિ વિહોણું ક્યાંથી જીવન જાગે રે,—
 એક વિનાનું સહુ ઊણું રે :
 નેણાંમાં વસી મારો સાહિળ ટમકે રે. ૨

એના ધુમાળ્યા સહુ ઉડુગણુ ધૂમે રે,
 એની વહાવી વહે ગંગા રે ;
 એનાં દોડાવ્યાં દોડે ભાગ્ય ને ખુદ્ધિ રે,
 ઊડે અણુપાંખા ને અપંગા રે :
 નેણાંમાં વસી મારો સાહિળ ટમકે રે. ૩

*“મનને ચલાવી મેલ્યું ચાકડે રે”—એ ભજનની રાહ.

પૃથ્વી આકાશ બધું પ્રભુથી પૂરું રે,
 અણુ જે નથી કોઈ ખાલી રે ;
 કોડી ન કિંમત આ દેહની આવે રે :
 એ છે અમૃત, હું તો વ્યાલી રે !
 નેણાંમાં વસી મારો સાહિબ ટમકે રે. ૪

અલખ નામનો છે એકડો એ તો રે,
 લાખ મીંડાંનું મૂલ અંકાવે રે ;
 અલખ વિના નહીં લખ કોઈ લહેરે રે,
 હું ને મારું ત્યાં શું મનાવે રે ?
 નેણાંમાં વસી મારો સાહિબ ટમકે રે. ૫

ભીતર એ ટોકી રહે છાનો ને છપનો રે,
 બહાર રહે રંગેરંગે છાઈ રે ;
 જડ ને ચેતન કેરું નૂર જ છે એ તો રે,
 સાચી છે એની જ સગાઈ રે !
 નેણાંમાં વસી મારો સાહિબ ટમકે રે. ૬

આત્મે હીંચોળી મારો સાહિબ હુલાવું રે,
 હૈયે માલિક મારો રાખું રે ;
 નેણાંમાં નાથ મારો સભર સમાવું રે,
 અદલ તદ્દૃપ જીવન આખું રે !
 નેણાંમાં વસી મારો સાહિબ ટમકે રે. ૭

ધ્રુપામણાં

• પદ—રાગ ભૈરવી •

કયાં જઈ મુખ એનું ખોળું રે ?
મારો નાથ સંતાઈ રહ્યો !—(ધ્રુવ)

ખૂણે ખૂણા ઘરના ખોળી વળું હું,
શોધી શોધી આંખ એાળું રે :
મારો નાથ સંતાઈ રહ્યો ! ૧

ગામ ને ખેતરો ખુંદી રહું હું,
દિલ જેવા દરિયા ચે ડહોળું રે :
મારો નાથ સંતાઈ રહ્યો ! ૨

નીચે છે લીલાના લાખો કંઈ પડદા,
ઉપર તો તારાનું ટોળું રે :
મારો નાથ સંતાઈ રહ્યો ! ૩

વનવનમાં ઢૂંઢી સાદ રે પાડું,
સૂતા રે વાયુ ઢંઢોળું રે :
મારો નાથ સંતાઈ રહ્યો ! ૪

દિશદિશની દોરી હીંચી હલાવું,

ભાંચેરાં આલ હીંચોળું રે :

મારો નાથ સંતાર્ધ રહ્યો !

૫

આણી મેર આલલાં ને પેલી મેર તારા,

વચમાં ડૂલે દિલ લોળું રે :

મારો નાથ સંતાર્ધ રહ્યો !

૬

જુગના રે જુગ એનાં પગલાં હું દૂંડું ;

હવે તો જીવન લાગે મોળું રે :

મારો નાથ સંતાર્ધ રહ્યો !

૭

સંત અદલ કોઈ દિશા ખતાવો :

સ્નેહને ઘ્રણાંડ નથી બહોળું રે !

મારો નાથ સંતાર્ધ રહ્યો !

૮

सत्यनी शोध

. गरभी-राग देश .*

क्यां जर्ध शोधुं तारुं सत्य सकण संसारमां रे ?
 डुरि ! दृग वार मा रे !—(ध्रुव)

तणुभा तणुभा ठिउता ०येमे,
 तणुभा अरता रेमे रेमे ;
 नडुीं सूर्ये सोमे पणु अहुं अणकारमां रे :
 डुरि ! दृग वार मा रे ! १

मंदिर के मस्जिद के ठामे
 नव हीतुं आतशखडेरामे,
 गामे नगरे के नव संतागारमां रे :
 डुरि ! दृग वार मा रे ! २

पुष्पतणुा पभराट परागे,
 तारकब्येति किरणुलर नगे ;
 केम न लागे अणतुं सत्य दिदारमां रे ?
 डुरि ! दृग वार मा रे ! ३

रत्न छुपार्ध रहे के आणु,
 अग्नि लरार्ध रहे के पडुणुः

* " कामणु हीसे छे अत्रनेवा तारी आंणमां रे, "—अे याव.

કેણુ ઉઘાડી જાણે ઉર અંધારમાં રે ?

હરિ ! દગ વાર મા રે ! ૪

લલજાળુ લલનાશી લપાતી

વીજ પલક ઝખકી સંતાતી,

‘આ કહી આંખ ઠગાતી જોતાં વારમાં રે !

હરિ ! દગ વાર મા રે ! ૫

શોધું ત્યાં તો નીકળે ચાલી,

પકડું પણ મુજ કર રહે ખાલી :

યુગયુગ રહે શું એજ પ્રણાલી સારમાં રે ?

હરિ ! દગ વાર મા રે ! ૬

દશદિશમાં કે અંતર શોધું ;

હું જ ન જાણું ત્યાં શું જોધું ?

નોંધું જીવનકળ શું પળપળ હારમાં રે ?

હરિ ! દગ વાર મા રે ! ૭

પડતું પડતું અંતર લડશે,

પડપડ દિવ્ય દિગંત ઊઘડશે :

તું, હરિ ! જડશે પછી તો એ ઉચ્ચારમાં રે !

હરિ ! દગ વાર મા રે !

ક્યાં જઈ શોધું તારું સત્ય સકળ સંસારમાં રે ? ૮

દિશાસૂચન

• રાગ ડુમરી—તાલ ત્રિતાલ* •

સંત વિના કેણુ બતાવે પ્રભુપંથ ?

લાખ ભલે પઠો ગ્રંથ :

સંત વિના કેણુ બતાવે પ્રભુપંથ ?—(ધ્રુવ)

સૂર્ય મઠ્યાહ્ને આવીને થંભે,

થંભે જ્યોતિનિશાન :

પૂર્વ ભણ્યા વિણુ દિશ સૂઝે નહીં ;

ક્યાંથી ભિગે ઉર જ્ઞાન ?

સંત વિના કેણુ બતાવે પ્રભુપંથ ? ૧

સાગર દોડે મળવા સરિતને,

સરિત મળવા પહાડ ;

પહાડ ભિટે પાતાળ પકડવા,

પણ બધે ભભી આડ :

સંત વિના કેણુ બતાવે પ્રભુપંથ ? ૨

“કંથ બિન રહી અકેલી મોરી જન.”—એ રાહ.

- પવન આવે, ડાળ હલાવે,
 પુષ્પ કરે મૃદુ નૃત્ય ;
 પુષ્પે પતંગિયું જોડું ત્યાં ડોલે,
 શું જાણે એ સત્ય ?
 સંત વિના કેાણુ જતાવે પ્રભુપંથ ? ૩
- તિમિર ચળકે, પૃથ્વી પીગળે,
 સાગર ધન ઘર્ષ જાય :
 લાખ દિશાનાં, લાખ નયનનાં,
 પડ આ ઊતરે ક્યાંય ?
 સંત વિના કેાણુ જતાવે પ્રભુપંથ ? ૪
- ગગને બલુન રહ્યું બાથ ન આવે,
 તોય વીંધી દે સોય :
 એક જ શબ્દે, એક જ સાને,
 અંધ નયન પથ જોય !
 સંત વિના કેાણુ જતાવે પ્રભુપંથ ? ૫
- વાદળ ઘેરાં ઘેરે ગગનને,
 ઘેર અને અંધાર :
 સૂર્ય વિના તો કેાણુ કરે ત્યાં
 અદ્ભુત ધનુઝલકાર ?
 સંત વિના કેાણુ જતાવે પ્રભુપંથ ? ૬

પ્રભુની સ્નેહકગાઈ

(ઘોળ)

જા રે પ્રભુ ! આ તારું જગત નથી રે જોઈતું !
એને આગળ કરી તું ગુપ્ત રહે શું દૂર ?
તારી લાખ લીલામાં સર્વ રહ્યા લોભાઈને,
પણ મુજને તો જોઈએ એક જ તુજ ઉરનૂર :

જા રે પ્રભુ ! આ તારું જગત નથી રે જોઈતું ! ૧

તારો સૂરજ આવી ખાંધે તેજકિરણ વડે,
તુજ તારા અમને તમબળે ઘસડી જાય ;
હું તો તેજ તિમિર વચ્ચે મુજ આંખો ઠેરવું,
તારી છાય જરા પકડું કે તું લોપાય !

જા રે પ્રભુ ! આ તારું જગત નથી રે જોઈતું ! ૨

તુજ સંદેશા જેવા ગગને ઘન ધૂમી રહે,
તારાં ઘોર નગારાં વાગી રહે આકાશ ;
અમૃતઝિંદુ પડે ટપકી તુજ પ્રેમળ પાત્રથી,
ભીંજવે ભૂમિ, પરંતુ ભીંજાય ન મારી આશ :

જા રે પ્રભુ ! આ તારું જગત નથી રે જોઈતું ! ૩

તારી વીજલપાંખ ઊડી રહે વાદળ વાદળે,
પળમાં ઝખકાવી જગવે સૂતા અંધાર ;
તારાં સ્વર્ગતણાં દારોના ઢાંકઉઘાડ એ
આંજો સૌને, પણ ક્યાં છે તુજ અંતરદાર ?

જા રે પ્રભુ ! આ તારું જગત નથી રે જોઈતું ! ૪

રંગેરંગભર્યાં આલે તારાં પગલાં પડે,
જાણે એ પૂઠે પડતાં જડશે તુજ વાટ ;
ઘડીના રંગો એ જગને ઝૂલવી રહે; પણ હું તો
માગું તુજને,—નહીં તુજ વસ્ત્રોના ઝળકાટ !

જા રે પ્રભુ ! આ તારું જગત નથી રે જોઈતું ! ૫

તારી માયાનાં નખરાં મોહી રહે સર્વને,
મારું મનુજહૃદય સપડાય તહીં ઘડી એક ;
તારા ઠોકા ત્યાં સુણતાં જાગે ફરી આત્મ મુજ;—
આ તો તું નહીં, તારી છે પ્રતિભૂતિ અનેક !

જા રે પ્રભુ ! આ તારું જગત નથી રે જોઈતું ! ૬

જીવનભર આવાં જ રમકડાંથી શું રાચવું ?
અમારે રોવું ને તારે જોવું સંતાઈ ?
તું શું નવાં નવાં આપે તે નહીં ભાંગી જશે ?
જા રે !—આ તો તારી શાશ્વત સ્નેહુઠગાઈ !

જા રે પ્રભુ ! આ તારું જગત નથી રે જોઈતું ! ૭

તારી દિશા દિશાના પડદા માંડું ખોલવા,
 મારા રંગ બધા ઘોઈ નાખું રસલોલ;
 ઠોકી ઠોકી તારાં દ્વાર તને પજવું હું ચે,
 તારી પાસ અહલ ખોલાવી દઉં એક ખોલ!
 આરે પ્રભુ! જોજો હુસી પડશે મુજ બળ જોઈ તું! ૮

પ્રભુનો જ સાથ

• રાગ માલ—તાલ દાદરો •

તારાં સ્વર્ગને શું કરું, નાથ હો ?

મને એક જ તારો સાથ !—(ધ્રુવ)

પૃથ્વી પાતાળ આકાશ મેં શોધ્યાં,

શોધ્યા વિશ્વપ્રકાશ ;

એાછાં અધુરાંને શું કરું, આખર

એાછી અધુરી રહે આશ રે :

મને એક જ તારો સાથ !

૧

નવમે આકાશે મૂકું મુજ સીડી,

વચ્ચે મૂકયે શું થાય ?

નાનાં મોટાં તુજ સ્વર્ગ હો ત્યાં, પણ

સુખની એ કેવળ છાંય રે :

મને એક જ તારો સાથ !

૨

લાખો હો સૂર્યાં ને લાખો હો સૃષ્ટિ,

લાખો હો સ્વર્ગનાં ધામ !

સર્વને છાઈ રહ્યો અંધાર, ત્યાં

ક્યાં જઈ શોધું આરામ રે ?

મને એક જ તારો સાથ !

૩

બુંદ પડે કે માવઠું, પણ
 પાકે નહીં કેા પાક ;
 હું તો ભરભર હેલીઓ માગું :
 નાથ ! ન ચાલે જરાક રે !
 મને એક જ તારો સાથ !

૪

માખ્યાં સુખ સૌ સ્વર્ગનાં ને
 માપી દિશા ને વાટ :
 આત્મ ભરે નભપાર ઉછાળા આ,
 અંતર મારું વિરાટ રે :
 મને એક જ તારો સાથ !

૫

સિંધુમાં પાકે મોતીડાં, એવી
 જાણું અદલ તુજ જ્યોત :
 ઊંદુ ખરું પણ સિંધુનું, નાથ !
 એક જ તુજ મુજ પોત રે !
 મને એક જ તારો સાથ !

૬

તારાં સ્વર્ગને શું કરું, નાથ હો ?
 મને લોઈએ તારો જ સાથ !

२

आवरागु

તલાવડી દૂધે ભરી રે

. આશાભર્યા તે અમે આવિયાં .

દૂધે ભરી છે તલાવડી,

ને એની મોતીડે પૂરી પાળ રે :

તલાવડી દૂધે ભરી રે ;

ભાંચા તે દેશનો હુંસલો.

આવી ચરે લીલૂડી શેવાળ રે :

તલાવડી દૂધે ભરી રે.

ચંદા ચટકતી આવતી

મોતી ચુની લે ચુંદડી ને ચીર રે :

તલાવડી દૂધે ભરી રે ;

ભરે ભરે ને ઠળે ખેડલું,

તોય થાકી તળે ન એના તીર રે :

તલાવડી દૂધે ભરી રે.

નયણું નચાવતી તારલી

આવે સરખી સમાણી ખહુ ત્યાંય રે :

તલાવડી દૂધે ભરી રે ;

નાની ઘડૂલી ભરી નીસરે,

ફેરાં વેરી વેરી ન ધરાય રે !

તલાવડી દૂધે ભરી રે.

૩

સૂરજદાદા કેરી દીકરી

આવે ઉગમણે માંડવ રોજ રે :

તલાવડી દૂધે ભરી રે ;

નાહી ભરે કેશ મોતીરે,

રંગે રંગે રેલાય એના હોજ રે :

તલાવડી દૂધે ભરી રે.

૪

દસ દસ દિશાએથી ભડતા

આવે દિનકરના કિરણહુંસ રે :

તલાવડી દૂધે ભરી રે ;

દૂધે અજવાળે અંગને,

ને મોતી ચરતા ન અટકે અંશ રે :

તલાવડી દૂધે ભરી રે.

૫

મેહુલિયો મહારવે મોતીડાં,

ને વીજ હીંચે ગગનને ગોખ રે :

તલાવડી દૂધે ભરી રે ;

એ રે તલાવડીએ ઝીલવા

આવે ચૌદે ભુવનના લોક રે !

તલાવડી દૂધે ભરી રે. ૬

ભિંચેરા દેશના હંસલા !

તારે આ શી ચરવી શેવાળ રે ?

તલાવડી દૂધે ભરી રે ;

દેવી આ દૂધ ને મોતીડાં

તારાં સાચાં છે ભક્ષ્ય રસાળ રે :

તલાવડી દૂધે ભરી રે. ૭

સાવ રે સુધાનાં વીરા હંસલા !

તારાં સાવ રે સુધાનાં ઝગે તેજ રે :

તલાવડી દૂધે ભરી રે ;

દૂધે ઝીલી, ચરી મોતીડાં,

ભિંચે ભિંચ્યો જા ઓજસે એ જ રે !

તલાવડી દૂધે ભરી રે. ૮

દિવ્ય પ્રતિબંધ

. ગરબી* .

મારે લાખ લાખ આંખના પ્રકાશ, હો નાથજી !

તોય મારી આંખમાં શી અંખ જો ?

મારે લાખ લાખ સ્નેહના ઉદ્ધાસ, હો નાથજી !

તોય વીંઝી કેમ ખીડે પાંખ જો ?

મારે લાખ લાખ આંખના પ્રકાશ૦ ૧

મારે ઊંડાં ઊંડાં અનંત આકાશ, હો નાથજી !

તોય મને ડારે શી દિગંત જો ?

મારે ઊંડી ઊંડી અંતરની આશ, હો નાથજી !

તોય કેમ તૂટે એના તંત જો ?

મારે લાખ લાખ આંખના પ્રકાશ૦ ૨

મારે ઊંચા ઊંચા સ્વપ્નના આવાસ, હો નાથજી !

તોય જામે ધરાની શી ધૂળ જો ?

મારે રંગ રંગ ભર્યાં મુખે હાસ, હો નાથજી !

તોય શી આ વાગે હૈયે શૂળ જો ?

મારે લાખ લાખ આંખના પ્રકાશ૦ ૩

*આ ગરબી નવી રચી છે.

તારે લાખ લાખ લાનુના ઉભસ, હો નાથજી!
તોય તારે આભે શા અંધાર જો?

મારે લાખ લાખ જન્મની મિરાસ, હો નાથજી!
તોય મારે ભીડવાં શાં દ્વાર જો?

મારે લાખ લાખ આંખના પ્રકાશ૦ ૪

મારે પદે પદે દિવ્ય તારા પાશ, હો નાથજી!
તોય વીંજે આત્મ મારો પાંખ જો:

તારે આભે આભે સ્નેહના હુતાશ, હો નાથજી!
તોય કેણુ ઠાંકે મારી આંખ જો?

મારે લાખ લાખ આંખના પ્રકાશ૦ ૫

કમળતલાવડીનો હંસલો

• પાલવડો મારો મેલો, મોહનજી •

કમળતલાવડીએ ઊભો છે હંસલો,
ચંદનીથી ઘોઈ દેવપાંખો રે લોલ ;
બ્રમરગુંબરવે એ ગુંજે તલાવડી,
ખીડી છે હંસલાની આંખો રે લોલ. ૧

ક્યાંની તલાવડી ને ક્યાંનો એ હંસલો,
ક્યાંનાં એ પાણીડાં છલકે રે લોલ ?
ક્યાંના બ્રમર ચકરાવે ગુંબરવે
કમળની કીકીઓમાં મલકે રે લોલ ? ૨

આજે છે રસના આ સાગર તલાવડીએ,
રસિયાંની રસનાને લોભે રે લોલ ;
કાલે સુકાશે એના રસનાં ઝરણુ, ત્યાં
કેણુ એ તલાવડીએ થોભે રે લોલ ? ૩

સુંદરની સુંદરતા એવી વસુંધરામાં
આવે ને જાય ઘડી મોહી રે લોલ ;
ખીડી આંખે ન એક જણુ એ હંસલો,
ક્યાં તક રહે સુંદરતા સોહી રે લોલ. ૪

સોહિ તલાવડી કે સોહિ એ હંસલો,
 સોહિ સરોજ બ્રમરચૂમ્યાં રે લોલ ;
 આલલેથી કાલપડછાયા ઊતરતાં
 રહેશે એ કેણુ અણુઝૂમ્યાં રે લોલ ? ૫

કમળતલાવડીએ ઊભો છે હંસલો :
 હંસલા ! ઉઘાડ તારી આંખો રે લોલ !
 અદલ કમળ પર ગુંજે બ્રમર લલે :
 ખીડી શે તારી દેવપાંખો રે લોલ ? ૬

આવરણ

• રાગ ભૈરવી—તાલ ત્રિતાલ ને દોપચંદો •

રાખમાં જળે છે અંગારા, રે ભાઈ!

તારી રાખમાં જળે છે અંગારા ;

તિમિરે ઢંકાય જેવા તારા, રે ભાઈ!

તેવા તારા છે પ્રાણના અગારા! —(ધ્રુવ)

સંતાઈ ઊંડી ખાણમાંહીં રત્ન કેા ચમક્યા કરે,

છિપમાં છુપાઈ સાગરે કેા મોતીડું દમક્યા કરે ;

આણુદીઠ માનવદેહમાં હૈડું સદા ઠમક્યા કરે,

મગજે ભરાઈ રહ્યા વિચારો સ્વપ્ન શા ઠમક્યા કરે,

રે ભાઈ! તારું જીવન પળપળ અંખતું અમક્યા કરે!

આ તે શા ધૂળના ધખારા, રે ભાઈ?

તારી ધૂળે ઢંકાયા મિનારા :

રાખમાં જળે છે અંગારા, રે ભાઈ!

તારી રાખમાં જળે છે અંગારા!

મુસાફર

• રાગ માલ—તાલ દાદરો •

તારું નાવ આ ચાલ્યું જાય :
 મુસાફર ! તું શું મહીં ઊંઘાય !
 ભલા, તું તો જોડો છે માંદા :
 મુસાફર ! કેમ અસાવધ થાય ?—(ધ્રુવ)

બંદર બંદર નાવ ફરે ને
 અંદર લે ખૂબ માલ :
 લાખેણી લાલ ગણી લઈ લક્ષે
 જાણે થયો બહુ ન્યાલ !
 મુસાફર ! તું શું મહીં ઊંઘાય ? ૧

હુંગર જેવા લોઠ ઊઠે ને
 આવે ચઠી તોફાન ;
 નાવ રહે મજબાર ત્યાં ડોલી,
 સ્થિર નવ રહે સુકાન :
 મુસાફર ! તું શું મહીં ઊંઘાય ? ૨

સાગર યોગમ ધૂધવે ને
 ખાય ઝોલાં ખૂબ નાવ ;
 શઠ તૂટે, સુકાન છૂટે હો!
 કરશે કેણુ ખચાવ ?
 મુસાફર ! તું શું હુજી ઊંધાય ? ૩

મોળાં પ્રચંડ પડે તુતકે ને
 ધસતાં અધે જળપૂર :
 દ્યોર દિશા દિસે ડૂબતી, રહ્યું
 અંદર તો અહુ દૂર !
 મુસાફર ! ઊઠ, કશું દેખાય ? ૪

જાણ્યો અજાણ્યો માલ ભર્યો તે
 ભરદરિયે ઠર્યો ભાર :
 વામે વામે તોય શાંતિ ન પામે,
 કેમ ઊતરશે પાર ?
 મુસાફર ! કેમ નહીં સમજાય ? ૫

એ રે મુસાફર ! માલ ગયો ને
 નાવ જશે જળ હેઠ ;
 સિધુ કે નાવની ગત નવ જાણી,
 વ્યર્થ કીધી તેં વેઠ !
 મુસાફર ! રુદન કર્યે શું થાય ? ૬

દેવનો મોક્ષ

• રાગ આસા-માઠ-ત્રિતાલ* •

છૂટી રે ગયા હો દેવ છૂટી રે ગયા :

મારું મંદિર તૂલ્યું ને દેવ છૂટી રે ગયા !—(ધ્રુવ)

સોનલ સિંહાસનમાં દેવ ઝેસાડ્યા રે :

કેણુ જાણે એ ક્યારે ઊઠી રે ગયા ?

મારું મંદિર તૂલ્યું ૧

ફૂલડાં ચઢાવ્યાં મોઘાં, ધૂપ ધૂપાવ્યાં રે :

દિન દિનનાં અર્ચન મારાં લૂંટી રે ગયા !

મારું મંદિર તૂલ્યું ૨

હીરા મોતીએ હુલવ્યા, તોય રઘા નહીં રે :

ભવના ભંડાર મારા ખૂટી રે ગયા !

મારું મંદિર તૂલ્યું ૩

મારે તમારે વહાલા ! અંતરનું સાદું રે :

તનમનના તાર ક્યમ એ તૂટી રે ગયા ?

મારું મંદિર તૂલ્યું ૪

આવો રે અદલ સ્વામી ! અંતરમાં ધારું રે :

સ્નેહ કેરા લેખ શાને ઘૂંટી રે ગયા ?

મારું મંદિર તૂલ્યું ૫

* “ જૂનું તો થયું રે દેવજ જૂનું તો થયું ”—એ મીરાંબાઈના ભજનની રાહ.

પ્રભુની પ્રીત

• પદ—રાગ આસાવરી •

પ્રભુશું પ્રીત નથી કંઈ સહૈલ,
એ તો શિરસદાનો ખેલ!—(ધ્રુવ)

પ્રભુનો પંથ રહ્યો પાવકનો,
જગત જળે ભર ભડકે ;
રજનીભર અંગારા વરસે,
હવસ તપાવે તડકે!
પ્રભુશું પ્રીત નથી કંઈ સહૈલ૦

૧

અંધારાંના સાગર વીંટે,
વીંટે વાદળ ઘેરાં ;
વીજ કડાકે ભડકા મારે,
કુંપે આલ અનેરાં :
પ્રભુશું પ્રીત નથી કંઈ સહૈલ૦

૨

આ તો પ્રીતતાણું મંદિર છે,
 રંગભવન નથી કાંઈ,
 શિર કાપી ઉંખરમાં મૂકે,
 તેજ પ્રવેશે માંડીં !
 પ્રભુશું પ્રીત નથી કંઈ સહૈલં ૩

જપ તપ વ્રત ને પૂજા એ સૌ
 કર્મતાણી છે ઝેડી ;
 પ્રીતતાણું છે પંથ નિરાળો,
 જવું રુધિર નિજ રેડી !
 પ્રભુશું પ્રીત નથી કંઈ સહૈલં ૪

દુખના મેઘ મહા વરસે કે
 આલ પડે શિર તૂટી :
 સાચા શૂરા નિજ જીવન એ
 પ્રીતરસે રહે ઘૂંટી !
 પ્રભુશું પ્રીત નથી કંઈ સહૈલં ૫

કાયા જીતે, માયા જીતે,
 જીતે જીવન શૂરા :
 પ્રીતમંદિરે પ્રભુને જીતે
 અદલ વિરલપદ પૂરા !
 પ્રભુશું પ્રીત નથી કંઈ સહૈલં ૬

મનમંથન

• રાગ કાશી—ત્રિતાલ* •

મન મારું કેમ વાળું રે ?

હો હરિ ! તુંમાં મન મારું કેમ વાળું રે ?—(ધ્રુવ)

મન મારું કેમ વાળું ? ભમે સદા ભમરાળું ;

એ તો ઊંડું ઇંદ્રજાળું રે :

હો હરિ ! તુંમાં૦ ૧

અણુઠ્યું બધે ઊડે, જઈ પડે રૂડે લૂડે ;

પ્રીછે નહીં ઘોળું કાળું રે :

હો હરિ ! તુંમાં૦ ૨

નિત્ય નિત્ય નવરંગી, ઘડી શાણું કે કુઠંગી ;

ટેવ એની કેમ ટાળું રે ?

હો હરિ ! તુંમાં૦ ૩

* “મુખડાની માયા લાગી રે,” એ મીરાંબાઈના પદની રાહ.

ઠરે તો એ દામ દેખે, જડ્યો જન્મ ન રૂઢ અલેખે ;
પાંખો એની કેમ ઠાળું રે ?

હો હરિ ! તુંમાંં ૪

પાણી કેરો પરપોટો, ઊઠે ખીલે ફૂટે ગોટો :
જાણે પાણી છે નિરાળું રે :

હો હરિ ! તુંમાંં ૫

એને તે હું શું પંપાળું ? હરિખીલે બાંધું વહાણું :
અદલ મારું ભક્તિતાળું રે !

હો હરિ ! તુંમાંં ૬

ઉરની ભરતી

• રાગ આસાવરી—તાલ ત્રિતાલ •

કેમ રમાડું મનમાં, હરિ ! તને કેમ રમાડું મનમાં ?
કાંસ પડી જીવનમાં, હાર ! તને કેમ રમાડું મનમાં ?—(ધ્રુવ)

માયા માયા રમી રહી છે

તનમનમાં ખૂબ તાને ;

એક તમ્બુ પણ દિસે ન ખાલી,

રમવા ઘડી તુજ ગાને !

હરિ ! તને કેમ રમાડું મનમાં ? ૧

પ્રેમપાત્ર ઘઈને જે પેઠી,

તે જીવન લઈ જોઈ !

મનમિનારે ચિત્ર ચિતારે,

કેમ ઉતારું હોઈ ?

હરિ ! તને કેમ રમાડું મનમાં ? ૨

મનમાં માયા, માયામાં મન :

વસમી એજ ઉપાધિ ;

શોધી રહું સુખના દેશો, પણ

દુખખડકે જઉં લાધી !

હરિ ! તને કેમ રમાડું મનમાં ? ૩

નામ રૂપની વ્યાખ્યા કરવા

તું આંચો હું રૂપે :

નામ રૂપ સૌ જઈ ળંધાયાં

મનને માયાકૂપે !

હરિ ! તને કેમ રમાડું મનમાં ? ૪

ઉરની ભરતી ભવ્ય ચઢાણું,

તાન ભરું તુજ તનમાં ;

માયા હઠતી જાય અદલ ત્યાં

હરિ હરિ રમી રહે મનમાં !

હરિ ! તને કેમ રમાડું મનમાં ? ૫

માયાની લગની

• રાગ ભૈરવી—તાલ દાદરો •

તારા મનને છે માયાની લગની રે,
જીવ! ક્યાં લગી આશ એ જગની?—(ધ્રુવં)

માયા છે માતા ને માયા છે પત્ની, માયાએ સર્જ્યો સંસાર;
અદ્ભુત ભેદ ભર્યો ભવ એવો નાચે એ માયાને તાર:
એ તો માયા મહા મીઠી ઠગની રે:

જીવ! ક્યાં લગી આશ એ જગની?—તારાં ૧

પીંછી નથી, નથી રંગ કે પાટી, નથી અંગુલિ કે હાથ:
મેઘધનુષ્ય ઘડી ઝળી ઊડે, એવો છે માયાનો સાથ!
દસે દિશા એ બાંધી લે દગની રે:

જીવ! ક્યાં લગી આશ એ જગની?—તારાં ૨

અદ્ધર હિંડોળો એ માયાનો જૂલો, જેસે સકળ જીવ માંછ;
સ્વર્ગ, નરક ને મૃત્યુલોકે ચઢી આકે એ ઝોલાં ખાય!
પડે ગમ નહીં સતમારગની રે:

જીવ! ક્યાં લગી આશ એ જગની?—તારાં ૩

તારકદીપ શું ઘર અજવાળે ? ચાંદાપોળી ભાંગે ભૂખ ?
સ્વર્ગગંગાજળે મુખ શું ધોવાશે ? મળશે શું માયાથી સુખ ?

મૃગજળથી ખુઝાશે શું અગ્નિ રે :

જીવ ! ક્યાં લગી આશ એ જગની ?-તારાં ૪

નલકુસુમે જઈ ભ્રમર બંધાયો, દહાડે થયો તમભાસ :

આત્મ અનાત્મનો થાય વિવેક ત્યાં છૂટે ત્રિગુણની કાંસ :

તજ દે ભ્રમણા ડગડગની રે !

જીવ ! ક્યાં લગી આશ એ જગની ?-તારાં ૫

જન્મ ને મૃત્યુની વચ્ચે છે જીવન, સિંધુની ઊર્મિનું કીણ !

મીણખત્તીમાં અદલ જે જળે તે જ્યોતિ નથી કંઈ મીણ :

માની જોડો તું જે અતલગની રે,

જીવ ! જૂઠી તે માયા છે જગની !-તારાં ૬

પડછાયા

• રાગ આસાવરી—તાલ ત્રિતાલ •

મનવા ! છોડ બધી તુજ માયા :

એ નહીં વસ્તુ, એ પડછાયા.—(ધ્રુવ)

મંદિર બાંધ્યાં, દેવળ સ્થાપ્યાં,

પ્રાજ્ઞાણ કંઈક જમાડ્યા ;

પેટ ઉપર જ્યાં હાથ ફર્યો ત્યાં

ધર્મ બધા એ રાંડ્યા !

મનવા ! છોડ બધી તુજ માયા !

૧

લાંબી લાંબી મંજલ કાપી,

ધગતા રણમાં મહાલયો ;

જીવનની ગાંસડી લઈ પીઠે

ધોળી જેવો ચલ્યો !

મનવા ! છોડ બધી તુજ માયા !

૨

ધૂપ દીપ મંદિરમાં કીધાં,
 ઘણુ વગાડી ઘંટા :
 નહીં તુજ દેવે આંખ ઉઘાડી :
 એ સૌ મિથ્યા ટંટા !
 મનવા ! છોડ બધી તુજ માયા ! ૩

પાણીમાં મોનં પર સરતાં
 ઊંખ શશીનાં સળકે :
 પાણીમાં શું જોય ? ઉપર જો !
 ચંદ્ર ખરો નલ ચળકે !
 મનવા ! છોડ બધી તુજ માયા ! ૪

છોડ બધી તુજ આ ફિલસૂફી,
 ભૂંસી દે ટીલાં ટપલાં !
 પળપળ ફરતી છાયા શું રે
 આ શાં અદલ અડપલાં ?
 મનવા ! છોડ બધી તુજ માયા ! ૫

આવતી કાલનાં સ્વપ્નાં

. રાગ ભૈરવી--તાલ દાદરો .

હું તો જીવું કરી કાલ કાલ રે,
નાથ ! હું તો જીવું કરી કાલ કાલ :
મારાં સ્વપ્નોનો એ જ એક તાલ રે,
નાથ ! હું તો જીવું કરી કાલ કાલ !—(ધ્રુવ)

આજે અંધારાંના ઊભા મિનારા,
ઊભા બેરી દિક્ષપાળ :
કાલે દિગંતપટ વીંધીને વેરશે
જ્યોતિના સભર જીવાળ રે :
નાથ ! હું તો જીવું કરી કાલ કાલ ! ૧

આજે છે જગતની જડતાનાં આડવાં,
અણમહોરી ડાલે એની ડાળ :
કાલે વસંતના વાયુ અહીં વાશે ને
કૂટશે કંઈ ચેતનના કાલ રે :
નાથ ! હું તો જીવું કરી કાલ કાલ ! ૨

આજે તો અંતરે આશાના ઝોલડા,

ખાલી ભેડે જગતની થાળ :

કાલે તો સિદ્ધિનાં ફૂલડાં ખીલીને

થાળે સુહાશે વરમાળ રે :

નાથ ! હું તો જીવું કરી કાલ કાલ ! ૩

આજે તો આંસુની માળા હું ફેરવું

ભેતો હૈયા કેરી ઝાળ :

કાલે તો હાસ્યનાં મોતી વેરાશે ને

સુધા રેલાશે ઉરપાળ રે :

નાથ ! હું તો જીવું કરી કાલ કાલ ! ૪

આજે દિશાઓના વાંચી દુઃખાક્ષરો

આત્માના ઊઠે સવાલ :

કાલે ત્યાં નાથ ! તારું ઝળશે સિંહાસન ને

ઊછળશે આનંદ વિશાળ રે :

નાથ ! હું તો જીવું કરી કાલ કાલ ! ૫

આજે શું ભાગ્યને દોરે બંધાઈને

ખુંદવાં આ તારાં પાતાલ ?

કાલના જ સ્વર્ગમાં જીવવું શું માનવે ?

નાથ ! શું આજમાં ન માલ રે ?

નાથ ! કહેની કેવી છે તારી તે કાલ ? ૬

જગની જોગનિયાં

• રાગ આસાવરી—તાલ ત્રિતાલ •

જગની જોગનિયાં રે મોરી જગની જોગનિયાં !
તારાં છેલછળીલાં છપ્પન કેટિ ઉડે છોગનિયાં ! (ધ્રુવ)

લેખ ધરીને જોઠી રાતે, પહોરી કાળી કક્ની ;
તારકમાળ સરે તુજ હાથે, જાણે રતિ સોં દક્ની !

મોરી જગની જોગનિયાં રે૦ ૧

શ્વાસ પડે તુજ બંધ બધા ને તમતમ તમરાં જોલે ;
ભભૂત ભરી તુજ આંખ ગગનમાં કદી જોલે અદજોલે :

મોરી જગની જોગનિયાં રે૦ ૨

ઉગે પ્રભાત પછી પૂર્વે ત્યાં લેખ નવા લે અંગે ;
સજી સોળ શણુગાર દીપે તું પળપળ નવનવ રંગે :

મોરી જગની જોગનિયાં રે૦ ૩

થનગન એ તુજ નખરાંમાં તું બાંધે નજર બધાંની ;
મહેલ બગીચા ઉડે પલકમાં, જય સરી તું છાની !

મેારી જગની જોગનિયાં રે૦ ૪

સંધ્યાના રંગોમાં તારું તરતું ડૂબતું હૈયું :

માનવ એ તુજ ઘેલાં પૂઠે રહે સદા શું હૈયું ?

મેારી જગની જોગનિયાં રે૦ ૫

નહીં તુજ જોગે, નહીં તુજ ભોગે, માગું કે બંધનિયાં ;
એક અલિપ્ત અદલ રહું જોતો સૌ તુજ આ ખેલનિયાં !

મેારી જગની જોગનિયાં રે૦ ૬

३

साधन

माधुरी

• पालवडो भारो मेलेो, मोहन७ •

केवी तें तारी उतारी आ माधुरी,
रसनी आ रेल तारी केवी वही !

द्विशद्विशनां अंतरने लरती डालवती

केवी आ महेर तारी वरसी रही !

केवी तें तारी उतारी आ माधुरी ! १

डोके गुलाबनां जूमणां जुलावती

ठमके उषा तारी नलमां घडी ;

भूकी में आंजे तेनी पडती जे पांढडी—

केणु जणु पलके क्वां सरकी पडी !

केवी तें तारी उतारी आ माधुरी ! २

પૂઠે સુવર્ણની ચમરી ચમકાવતો
 તારો તે તેજબાલ મહાલી રહ્યો ;
 જોજો જોજો મેં ઝીલી પડતી કનકરજ—
 કેણુ જાણુ કેમ જોજો ખાલી રહ્યો !
 કેવી તેં તારી ઉતારી આ માધુરી ! ૩

રાતાં સરોજગૂંથ્યાં તોરણુ ત્યાં ટાંગતી
 તારી તે સંખ્યા ઘડી ગુંજલી ઊભી ;
 ઝડપી લીધી એ સૂરધારા મેં અંતરે—
 કેણુ જાણુ અચુદીઠી ક્યાં જઈ ડૂબી !
 કેવી તેં તારી ઉતારી આ માધુરી ! ૪

આખર ત્યાં લાખલાખ ટીલી ટમકાવતો
 દીઠો મેં સાળુ તારી રજનીતણુ :
 હૈયે ચાંચ્યો ત્યાં એનાં ભોંકાયાં તીર હા !
 જોની હે નાથ ! કેવા હૂંજે વણુ !
 કેવી તેં તારી ઉતારી આ માધુરી ! ૫

તારી આ વેદનાની મોંઘેરી ભેટ સૌ
 હૈયે ધારી આ મારું જીવન વહું :
 રે રે હા નાથ ! એ જ તારી છે માધુરી—
 તારી એ મહેરે સદા રંજિત રહું !
 કેવી તેં તારી ઉતારી આ માધુરી ! ૬

વચન

• રાગ કાશી—તાલ ત્રિતાલ •

વચન તું કેમ ભૂલે રે?

ઓ પ્રભુ! તારું વચન તું કેમ ભૂલે રે?—(ધ્રુવ)

નિયમ તારા તેજ બાંધ્યા, હુતા તેવા મને લાધ્યા ;

સત્ય છાયું જીવનમૂળે રે :

ઓ પ્રભુ! તારું વચન તું કેમ ભૂલે રે? ૧

સૂર્યે તેજ ને તાપ રહે છે, ચંદ્રે શીતળ અમૃત વહે છે ;

કોટિ સૃષ્ટિ અધર જૂલે રે !

ઓ પ્રભુ! તારું વચન તું કેમ ભૂલે રે? ૨

આવ્યો ત્યારે તે શું કીધું? મુજને તે અભય દીધું:
હવે શું રગડાઉં ધૂળે રે?

ઓ પ્રભુ! તારું વચન તું કેમ ભૂલે રે? ૩

અખળ માનવ પડે પાછાં, તારાં પદ તો સદા સાચાં.
તારાં ડૂબ્યાં વિશ્વ ડૂલે રે!

ઓ પ્રભુ! તારું વચન તું કેમ ભૂલે રે? ૪

અચળ શ્રદ્ધા મેં તો રાખી, જ્યાં ત્યાં તારી દયા ઝાંખી;
ભર્યા રંગ સુગંધ ફૂલે રે:

ઓ પ્રભુ! તારું વચન તું કેમ ભૂલે રે? ૫

આજે શું તુજ ભક્ત ભાગે? પ્રભુ! તુંને લાજ લાગે!
અદલ એવું માની શું લે રે?

ઓ પ્રભુ! તારું વચન તું કેમ ભૂલે રે? ૬

જીવનઘાટના ઘા

• કગ્યાલી—તાલ દાદરો •

તારા ઘા પર ઘા મને મારી રહ્યા,

પ્રભુ ! તોય તે ઝીલું હું પુષ્પ સમા :

મારો જીવનઘાટ ઉતારી રહ્યા,

પ્રભુ ! કેમ પછી ગણું તે વસમા ?—(ધ્રુવ)

મારી મદી છુંદાઈ પિસાઈ રહી,

મારી જીંદગી ઝૂકી ઝુમાઈ રહી,

મારી બુદ્ધિ બધી અકળાઈ રહી :

તોય કેમ ચૂકું મુજ વચ્ચેસમાં ?—તારાં ૧

મારું આલ બધું ધનધોર થયું,

નહીં બચેતિનું એક કણું ય રહ્યું,

તીણું વીજનું કર્તાન બાય દહ્યું :

પ્રભુ ! નિત્ય બળું તુજ આતસમાં !—તારાં ૨

તું જ જાણે એ ઘાટ શો નીકળશે,
 નવજ્યોતિ એ મટ્ટીમાં શી લળશે,
 નવપુષ્પ કશું ભીંગીને ફળશે :

પ્રભુ ! હું તો વીંટાયો છું ધુમ્મસમાં !—તારાં ૩

રહી કાનસ તારી ચોમેર ફરી,
 ઉરલોહનો કાટ જશે ભિતરી,
 દેશે એ પછી કંચન શુદ્ધ કરી :

પ્રભુ ! શ્રદ્ધા ધરું તુજ પારસમાં !—તારાં ૪

તનથી તણુખા ભિપડે ભિડતા,
 મારાં અંતરપુષ્પની કહે ગૂઢતા ;
 કૈક જન્મેની એમ જશે જડતા :

પ્રભુ ! વીર અદલ રહું સાહસમાં !— ૫

તારા ઘા પર ઘા ધમકારી રહ્યા,

પ્રભુ ! તોય તે ઝીલું હું પુષ્પ સમા ;

મારો જીવનઘાટ મઠારી રહ્યા :

પ્રભુ ! લે લે, ઝગાવી દે એજસમાં ! ૬

અનુભવ

• રાગ ધનાશ્રી-ત્રિતાલ* •

દુઃખનાં દાઝ્યાં દિલ તે દાઝે ;
શું સમજે એ હોય સુખિયાં જે ?

દુઃખનાં દાઝ્યાં દિલ તે દાઝે.—(ધ્રુવ)

તનદુઃખ મનદુઃખ ધનદુઃખ જગમાં

બહુ બહુ જનને બાઝે ;

અંધાનાં કોણ ઉકેલે અંધારાં,

જામ્યાં જીવનભરનાં જે ?

દુઃખનાં દાઝ્યાં દિલ તે દાઝે.

૧

રામ ને લક્ષ્મણ વનવન રાઝ્યા

સતી સીતાને કાજે ;

બાર બાર વર્ષનાં દુઃખ શું જાણે

ધરમાં રહી જે વિરાજે ?

દુઃખનાં દાઝ્યાં દિલ તે દાઝે.

૨

* “ રામ બાણ વાગ્યાં હોય તે જાણે, ”—એ ધના ભગતના ભજનની રાહ.

ખટ ખટ માસની રાતડી ધૂળે,
 ખૂટે ન કોઈ ઇલાજે ;
 સાલે નહીં ધ્રુવદેશનાં સંકટ
 અન્ય પ્રદેશસમાજે :
 દુઃખનાં દાઝ્યાં દિલ તે દાઝે. ૩

તાપતણા તણુખા તન ઊઠે,
 ઘોર ગગન ધન ગાળે ;
 ભક્તનું અંતર સુણી રહ્યું તે ન
 મંદિરઘંટ-અવાજે !
 દુઃખનાં દાઝ્યાં દિલ તે દાઝે. ૪

હો પ્રભુ ! તારી તો નેહકટારી
 અદલ ઉરે પડી આજે :
 ભક્તતાણું એ અખોલ વિરહદુઃખ
 તું વિણ કોણ રે ભાંજે ?
 દુઃખનાં દાઝ્યાં દિલ તે દાઝે. ૫

પ્રાર્થના

• કબ્વાલી-તાલ દાદરો •

મારાં પાપે આ અંતર મેલું થયું,
તેને સ્વચ્છ કરી લે ઉગારી, પ્રભો !
અધજ્ઞાને આ જીવન મેલું થયું,
તેને સત્ય પ્રભાથી દે તારી, પ્રભો !—(ધ્રુવ)

મને ત્યાગી ગયા સહુ લોક લડી,
મારી આંખ રહી શતધાર રડી,
મને શાંતિ મળી નહીં એક ઘડી :
તોય તું જ સમીપ છે મારી, પ્રભો !—મારાં૦ ૧

મારા અંતરમાં તું જ ખેલી રહ્યો,
તારા સ્પર્શથી ચેતન ખેલી રહ્યો,
તારી આશ હુંમાં તું વિલેલી રહ્યો :
જેવો તેવો લે તારો સ્વીકારી, પ્રભો !—મારાં૦ ૨

મને બાંધતાં તું જ બંધાઈ ગયો,

મારે અંતર તું સપડાઈ ગયો,

હવે આખર તો ઓળખાઈ ગયો :

મારી મુક્તિ વિના નહીં તારી, પ્રભો!—મારાં ૦ ૩

મારી આંખથી મેઘ રહ્યા વરસી,

મારાં ંયોમ રહ્યાં હવે સ્વચ્છ લસી ;

રહ્યું ના કશું લેવું રડી કે હસી :

હવે તું કે ન હું કેા ભિખારી, પ્રભો!— ૪

શુભ જ્ઞાને આ અંતર પુખ્ત થયું,

તેને તારી દયાથી દે તારી, પ્રભો !

તારા જાપથી જીવન મુક્ત થયું,

તેને ધારી તુંમાં લે ઉગારી, પ્રભો ! ૫

સોદાગર

• રાગ સારંગ—તાલ ધુમાળી* •

જીવ સોદાગર ! કરી લે સોદો પુણ્યતણો સંસારમાં !
મન કેરી તુલા શુદ્ધ ગ્રહી તોળી દે કર્મ વિચારમાં !—(ધ્રુવ)

સંસાર બજારે વસ્તુ ઘણી,
સારી નરસી છે વિવિધ ગણી,
ત્યાં થાય પરીક્ષા બુદ્ધિતણી :

જીવ સોદાગર ! •

૧

સહુ ગ્રહ કાળે રવિ આલ તપે,
નિજ અંતરથી જીવન અરપે,
વેરંતો સ્નેહ પ્રકાશ ધપે :

જીવ સોદાગર ! •

૨

લાખો સરિતાનો ક્ષાર ગ્રહે,
ઉર પર લાખો ધનધાર સહે,
પણ સિંધુ પુનિત જળ નિત્ય વહે :

જીવ સોદાગર ! •

૩

* “ હરિભજન વિના દુખદરિયા સંસારનો પાર ન આવે, ”—એ રાહ.

સંસારે સ્થિર સુખ કોઈ નથી,
મન વ્યર્થ લમે સુખ કાજ મથી ;
પડી પુણ્યે ઉરસુખની પગથી :

જીવ સોદાગર ! ૦

૪

અળહુળતું તેજ દિગંત લસે,
પાસે પળતાં દૂર દૂર ખસે,
પણુ પુણ્ય સદા કરવેંત વસે :

જીવ સોદાગર ! ૦

૫

ભાંડી ખાણે છે રત્ન ભર્યાં :
ગમશે માટી કે રત્ન નર્યાં ?
હાથે તે સાથે અદલ ઠર્યાં :

જીવ સોદાગર ! ૦

૬

લોકદેવની સેવા

• રાગ સારંગ—જંગલો—દેશી* •

સેવા કરો રે લોકદેવની !

પ્રભુના ચરણુ છે એ જ જી ;

ઓળખાય જે અણુગણુ નામથી,

ઘટઘટમાં રહ્યો તે જ જી :

સેવા કરો રે લોકદેવની !

હીરા માણુક ને મોતીડાં,

પુષ્પ દીપ ને ધૂપ જી ;—

પ્રભુપ્રતિમાઓ જે જીવતી,

સેવો તેનાં સ્વરૂપ જી !

સેવા કરો રે લોકદેવની !

* “ જનની જીવો રે ગોપીચંદની ”—એ ભજનની રાહ.

ચેતન ચેતન અંતરે

ઠાંક્યાં નવનવ પાત્ર છ :

એ રે ઠાંકણને અજવાળતાં

મળશે ત્યાં જ્યોતિ માત્ર છ !

સેવા કરો રે લોકદેવની !

૩

ચેતન કેરાં એ મંદિરો,

એ સહુ તીર્થનાં ધામ છ ;

સૌ તીર્થમાં મોટું માનજો

એ લોકદેવનું નામ છ !

સેવા કરો રે લોકદેવની !

૪

આંતરડી ઠારો એ દેવની,

એ નહીં જડ પાપાણુ છ :

ચેતન એનાં રે ઊઘડતાં

કરશે જન્મ કલ્યાણુ છ !

સેવા કરો રે લોકદેવની !

૫

તેત્રીશ કેટિ સૌ દેવ એ,

સ્થાવર જંગમ સર્વ છ :

એને રે દ્વારે ઉજવાય નિત

ચૌદે ભુવનનાં પર્વ છ !

સેવા કરો રે લોકદેવની !

૬

એક આપીને સૌ પામશે,
 સૌ દર્દ લેશે રે લાખ છ :
 એ રે સેવાના સંતોષમાં
 જડશે સ્વર્ગોની અંખ છ !
 સેવા કરો રે લોકદેવની ! ૭

એ રે સેવાની સુધાથકી
 ખીલે પુણ્યના મહાર છ :
 અલખ નિરંજન એ પદે
 અદલ આનંદ છે ઓર છ !
 સેવા કરો રે લોકદેવની ! ૮

પરમાર્થ

• રાગ સારંગ—તાલ દાદરો* •

સંત શ્રવે રે સંત શ્રવે શ્રવન જગત કાજ આપ :
સ્નેહધારા રે સ્નેહધારા એની વરસી રહે અમાપ.—(ધ્રુવ)

સૂર્ય તારલાનાં તેજ, વહે વ્યોમે સદા સહિજ ,
એની જ્યોતના અંધાર, વીધે આલના અંધાર ;
ઊંડા હૃદયથી અનંત, સ્નેહ દસદિશે દ્રવંત :

શ્રવન દીપે રે શ્રવન દીપે આપ્યાં તેજને પ્રતાપ !

સંત શ્રવે રે સંત શ્રવે શ્રવન જગત કાજ આપ. ૧

ઘેરી લેતો આલ જેહુ, પરાક્રમી એવો મેહુ,
તેને સ્વાર્થનું ન લાન, આપે આપનું જ દાન ;
બધું આપી ખાલી થાય, ભરી પૃથ્વી ત્યાં પોષાય :
મેઘરાજ રે મેઘરાજ ટાળે સર્વના સંતાપ :

સંત શ્રવે રે સંત શ્રવે શ્રવન જગત કાજ આપ. ૨

ઊગે તરુવરો ઉદાર, આપે પ્રાણીને આહાર ;
પત્ર પુષ્પ ફળ ને દેહુ, આપી દે બધું જ તેહુ ;
ઊગે મટ્ટીમાંય તોય, એનું દાન પરમ હોય :

નહીં જાલે રે નહીં જાલે એને કાય પડે કાય !

સંત શ્રવે રે સંત શ્રવે શ્રવન જગત કાજ આપ. ૩

* “ વીજ ચમકે રે વીજ ચમકે મીઠા મેહુલાની માંહ, ”—એ રાહ.

વહે સરિતાનાં નીર, પીએ ક્ષીર કે અમીર ;
પશુ પ્રાણી પંખી જાય, સર્વની તૃષા છિપાય ;
ભલે ઊંદુ રહે ન એક, થાય કાય શુન્ક છેક :

આપું આપું રે આપું આપું એવો સતત જપે જપ !
સંત જીવે રે સંત જીવે જીવન જગત કાજ આપ. ૪

કાપે ઘસે બાળે તોય, નહીં નિજ સુવાસ ખોય ;
અણુઅણુએ રહી સુગંધ, તે ન કરી શકાય બંધ ;
એવી ચંદન કેરી રીત, એવી નેકી છે અજીત :

હૈયે હૈયે રે હૈયે હૈયે એની રહે અમર છાપ :
સંત જીવે રે સંત જીવે જીવન જગત કાજ આપ. ૫

હોય પહાડ જેવાં શીર, તોય નીચનું ખમીર ;
હોય સિંધુશા વિશાળ, તોય હૃદયના કંગાલ ;
હોય વિદ્યા કેરી ખાણ, તોય અંતરે મશાણ :

જીવે સ્વાર્થે રે જીવે સ્વાર્થે એવા સૃષ્ટિ કેરા શાપ !
સંત જીવે રે સંત જીવે જીવન જગત કાજ આપ. ૬

જેણે સાધ્યો પરમાર્થ, તેનું જીવ્યું થયું સાર્થ ;
જીવી જાણ્યું અન્ય કાજ, તેને મળ્યું આત્મરાજ્ય ;
આપી જાણે જે હુંસંત, તે જ અદલ સત્ય સંત :

શ્વાસે શ્વાસે રે શ્વાસે શ્વાસે જીવનદાનનો પ્રલાપ !
સંત જીવે રે સંત જીવે જીવન જગત કાજ આપ. ૭

કર્મચરિત્ર

• રાગ આસાવરી—તાલ ત્રિતાલ •

બાબા ! છોડ કર્મની છાયા ! કર્મે સહુ રંગાયા !—(ધ્રુવ)

કર્મે પાપી, કર્મે ધર્મી,

કર્મે રંક ને રાયા ;

કર્મ જ સહુને નાચ નચાવે,

કર્મે સહુ બંધાયા :

બાબા ! છોડ કર્મની છાયા !

૧

કર્મે જડ ચેતનની લીલા,

પળપળ નવનવ માયા ;

કર્મ સકળ સુખદુખ પ્રકટાવે,

ભોગી રોગી કાયા :

બાબા ! છોડ કર્મની છાયા !

૨

- કર્મે દાની, માની, જ્ઞાની,
કર્મે નીચ ગણાયા ;
કર્મે લાખી, કર્મે ખાખી,
કર્મે મૂરખ ડાઘા :
બાબા ! છોડ કર્મની છાયા ! ૩
- કર્મે તપ તીરથ ને પૂજા,
કર્મે ત્રિભુવનપાયા ;
કર્મે જ જન્મતાણું છે કારણ,
કર્મે સહુને વાઘા !
બાબા ! છોડ કર્મની છાયા ! ૪
- કર્મસૂતરના દોરા વણી વણી
આપ જ મહીં ગૂંથાયા ;
માયાનો શણગાર સજાવી
મંદિરદેવ સ્થપાયા !
બાબા ! છોડ કર્મની છાયા ! ૫
- કર્મ કાળરૂપ સહુને બાજે,
એમાં સહુ અટવાયા ;
કર્મ છૂલ્યે જન્માંતર છૂટે :
અદલ ન રહેા અથડાયા !
બાબા ! છોડ કર્મની છાયા ! ૬

કર્મનાં પ્રતિબિંબ

• રાગ કલ્યાણ—તાલ દાદરો •

આપુ ! ન તારાથી કર્મ કેા ન્યારાં,
એ તો છે સૌ પ્રતિબિંબ જ તારાં !— (કૃવ

દુનિયા બધી દોડી દોડી જો તું,
દર્પણ ભવનું છે એ જ મહોતું ;
કર્મ દિસે મહીં નરસાં ને સારાં :

આપુ ! ન તારાથી કર્મ કેા ન્યારાં ! ૧

જેવો ઘડાયો તું કર્મ તારે,
તેવો તને ત્યાં અચૂક ઉતારે ;
તેજનાં તેજ, અંધારે અંધારાં :

આપુ ! ન તારાથી કર્મ કેા ન્યારાં ! ૨

વાંકું કદી ન દેખાય સીધું,
 સારું ન ખેંચી લેવાય લીધું ;
 ઘા અને શખ્દનાં એક સહિયારાં :
 બાપુ ! ન તારાથી કર્મ કેા ન્યારાં ! ૩

સુખદુખ શોક ને મોહ જે જે,
 જેનાં તેનાં મળે આવી તે તે ;
 કર્મશું થઈ ન શકે કેા ઠગારાં !
 બાપુ ! ન તારાથી કર્મ કેા ન્યારાં ! ૪

વસ્તુથી છાયા ન થાય છૂટી,
 કર્મક્રમેા ન શકાય ઝૂંટી ;
 સુખ ન મળે દીધે લાખ હુબારાં !
 બાપુ ! ન તારાથી કર્મ કેા ન્યારાં ! ૫

રૂપ અને નિજ, જ્યોતિ જેવું,
 પડશે પછી પ્રતિબિંબ તેવું :
 એક છે મર્મ ને શાસ્ત્ર અપારાં !
 બાપુ ! કર જ્યોતિથી કર્મ એ ન્યારાં ! ૬

પૂર્ણ જીવનની સુંદરતા

• રાગ કેદાર—તાલ ત્રિતાલ* •

રે મન ! કાં રહે એકલરંગી ?—

કાં રહે એકલરંગી,

રે મન ! કાં રહે એકલરંગી ?

હું—તું કશું ચે જીવનમાં નથી,

એક જ વિશ્વ અલંગી !

રે મન ! કાં રહે એકલરંગી ?—

(ધ્રુવ)

એક અમિત અવકાશે ગળડે

ગોળ જગતના જંગી ;

એક ભ્રમણગાને નિયમે રહે :

તું કાં લિપ્તરંગી ?

રે મન ! કાં રહે એકલરંગી ?

૧

* “ મો સમ કૌન કુટિલ ખલ કામી ! ”—એ રાહ.

ડાંખલી તોડે, પાન મરોડે,
 ફૂલ ચૂંટે બહુરંગી ;
 આજ ઊગે ને કાલ ખરે એ,
 પછી એ સૌની તંગી :
 રે મન ! કાં રહે એકલરંગી ? ૨

ભરવૃક્ષે જ રહે સુંદરતા,
 કર તેને તુજ સંગી ;
 ફૂલ, પાન ને ડાંખલી તો છે
 એ જ વૃક્ષનાં અંગી !
 રે મન ! કાં રહે એકલરંગી ? ૩

નહીં ખિંદુમાં સિંધુ ઊછળતો,
 અંધ્યામાં ન પતંગી ;
 પૂર્ણ જીવનની સુંદરતા રહે
 એક દિશા ન કઢંગી :
 રે મન ! કાં રહે એકલરંગી ? ૪

મનબંધન સૌ એકલરંગે,
 લેનો થા ન ઉમંગી :
 પૂર્ણ જીવનરંગે જા ડૂબી
 હું—તું સૌ એખંગી !
 રે મન ! કાં રહે એકલરંગી ? ૫

યોગ

• રાગ માઢ—તાલ દાદરો •

તારો યોગ ક્યાં સાધું, નાથ હો !

તેં તે છોડ્યો ક્યારે સંગાથ ?—(ધ્રુવ)

અંતરમાં તુજ થાય ટકોરા ને

ચાલે ચેતન તુજ ખહાર ;

પળપળ તારો શ્વાસ ભરું, તું

દૂર રહ્યો ક્યાં લગાર રે ?

તેં તે છોડ્યો ક્યારે સંગાથ ?—તારો૦ ૧

ક્ષણક્ષણ શિરમાં સણુકા કૂટે ને

આંખે વહે તુજ વહેણ :

તારાં જ ગાન ગવાડ્યાં હું ગાઉં,

તારાં જ કહું રસકહેણ રે :

તેં તે છોડ્યો ક્યારે સંગાથ ?—તારો૦ ૨

અંતર પુણ્યની મેખ જડે ત્યાં
 લાગે ખીલા મુજ દેહુ :
 નેણનાં નેવ ઝરે શતધારે હો,
 નાથ ! શા તુજ અમીમેહુ રે !
 તેં તે છોડ્યો ક્યારે સંગાથ ?—તારો ૩

ભરભર કુંભ ભર્યો છલકાય આ,
 માય નહીં વધુ નીર ;
 ભીતર નખશિખ તું જ ભર્યો, પછી
 સાધું કયે ખીજે તીર રે ?
 તેં તે છોડ્યો ક્યારે સંગાથ ?—તારો ૪

અગ્નિમાં ભળતાં વાયુ મળે ને
 વાયુમાં ભળતાં આકાશ :
 નાથ ! હું તો તુજ કોટે રમું, ત્યાં
 યોગ ને ભોગ સૌ પાશ રે !
 તેં તે છોડ્યો ક્યારે સંગાથ ?—તારો ૫

સ્નેહસાયુબ્ધ હું પામિયો, ત્યાં
 સાધું અવર શા યોગ ?
 નાથ ! આ દેહમાં ડંખ પડે, તે તો
 કીટ ભમરીના ભોગ રે !
 તેં તે છોડ્યો ક્યારે સંગાથ ?—તારો ૬

એક જ તારી એથ

• રાગ ડુમરી—તાલ ત્રિતાલ* •

નાથ ! મને એક જ તારી એથ !

તું જ શુવનની બ્યેત :

નાથ ! મને એક જ તારી એથ !—(ધ્રુવ)

સંધી દુનિયા લાગે અંધી,

અંધ દિસે આકાશ :

એક કિરણ વિણ અંધ બધું રહે,

એક ભાગે નહીં આશ :

નાથ ! મને એક જ તારી એથ ! ૧

પૃથ્વી ખાલી, સાગર ખાલી,

ખાલી સર્જનખેલ ;

ચેતન વિણ કેા જડ નવ ભાગે,

ખાલી રહે દિલમહેલ !

નાથ ! મને એક જ તારી એથ ! ૨

* “ કુચ બિન રહી અકેલી મોરી જન, ” એ રાહ.

બજતર પહેરું, શસ્ત્રશું લહેરું,

બાંધું કિલ્લા કેટ :

એક કૂંકે એ સર્વ તૂટે ત્યાં

કેણુ પૂરે મુજ ખોટ ?

નાથ ! મને એક જ તારી ઓથ ! ૩

સાગર તરવા નૌકા ખેઠો,

નૌકા તૂટી જાય :

નાથ નામનો મળે તરાપો,

તો જળ પાર તરાય !

નાથ ! મને એક જ તારી ઓથ ! ૪

દેવ કિસ્તાને શું પૂણું ?

એ સૌ તુજ મહોતાજ :

નાથ ! મને તુજ ઓથ મળી ત્યાં

ચૌદ ભુવનનું રાજ !

નાથ ! મને એક જ તારી ઓથ ! ૫

४

प्रकृति

ઊડવાં આઘાં આઘાં રે

• આશાભર્યાં તે અમે આવિયાં •

આઘાં આઘાં તે ઊડે આલલાં,

ને આઘાં આઘાં ધૂમે આકાશ રે :

ઊડવાં આઘાં આઘાં રે !

આધી ઊડે ઝીણી આંખડી,

ને આધી આધી અંતરની આશ રે !

ઊડવાં આઘાં આઘાં રે. ૧

આઘા આઘા હૂલે તારલા,

ને આઘાં ઝૂલે નક્ષત્રનાં ઝુંડ રે :

ઊડવાં આઘાં આઘાં રે ;

હૈયાની રાખ ઊડે યોગમે,

તેમાં પડવાં શાં કર્મને કુંડ રે !

ઊડવાં આઘાં આઘાં રે. ૨

આધા સૂરજ, આધા ચંદ્રમા,

ને આધા સંધ્યા ઉધાના રંગ રે :

ઊડવાં આધાં આધાં રે ;

સોને મઢ્યાં મોંઘાં સોણુલાં,

પણુ પડ્યાં છે ભાગ્ય તો અપંગ રે !

ઊડવાં આધાં આધાં રે. ૩

આધા આધા ઊડે મેહુલા,

ને કુંઈ આઘી આઘી ઊડે વીજ રે :

ઊડવાં આધાં આધાં રે ;

પડતાં ખડતાં દિલ ડોલતાં,

ક્યાંથી આવે તે પ્રાણુને પતીજ રે ?

ઊડવાં આધાં આધાં રે. ૪

આધાં વિહંગ ઊડે ંયોમમાં,

ને આઘી આઘી સરે ત્યાં દિગંત રે :

ઊડવાં આધાં આધાં રે ;

સુખના પતંગ દૂર ઊડતા,

એના આવે ક્યાં હાથમાં તંત રે ?

ઊડવાં આધાં આધાં રે. ૫

આધા તે ગિરિવર ગઠ દિસે,

ને આધા આધા દિશાના દોર રે :

ઊડવાં આધાં આધાં રે ;

કૂટે જ્યાં પાંખ જરી આત્મને,

ત્યાં તે તૂટે કે કાળજની કેર રે !

ઊડવાં આધાં આધાં રે. ૬

આધા કિરતા ને દેવતા,

ને આધા આધા પ્રભુજના મહોલ રે :

ઊડવાં આધાં આધાં રે ;

પંડ્યો જે પ્રાણ દેહુપિંજરે,

તેને આથે સુણે કેણુ જોલ રે ?

ઊડવાં આધાં આધાં રે. ૭

આધા આવાસ આશાતણુ,

ને આધાં આધાં છે પ્રાણુનાં પ્રયાણુ રે :

ઊડવાં આધાં આધાં રે ;

આથેરો આત્મ ઉડાવતાં,

વહાલાં ! લાથશે સ્નેહ કબ્યાણુ રે !

ઊડવાં આધાં આધાં રે. ૮

અનિર્વાચ્ય પરમતત્ત્વ

• રાગ કેદાર-તાલ ત્રિતાલ* •

રે પ્રભુ ! કેમ તને બતલાવું ?

કેમ તને બતલાવું ?

રે પ્રભુ ! કેમ તને બતલાવું ?

લોક પૂછે પ્રભુ કેવો છે તે

કેમ કરી સમજાવું ?

રે પ્રભુ ! કેમ તને બતલાવું ?—(ધ્રુવ)

અગમ, અરૂપ, અગોચર, અનહુદ :

શા અંકે અંકાવું ?

એક અકળ અંતરનો વાસી

ક્યમ શબ્દે ઉતરાવું ?

રે પ્રભુ ! કેમ તને બતલાવું ?

૧

* “ મો સમ કૌન કુટિલ બલ કામી, ” અ રાહ.

વેદ પુરાણ કુરાન અવસ્તા
 શીખવે તે હું શિખાવું ;
 પણ અક્ષર જ નથી તેને ક્યાં
 કાનો માત્રા લગાવું ?
 રે પ્રભુ ! કેમ તને ખતલાવું ? ૨

સૌ ઈન્દ્રિયથી પર છે તેને
 ક્યમ અનુબોધે લાવું ?
 અલખ અકથ એવો ઉર આણું,
 પણ કઈ વાણુ વસાવું ?
 રે પ્રભુ ! કેમ તને ખતલાવું ? ૩

સ્વપ્ન ન જોયું તે ક્યમ જાણે
 સ્વપ્ન ભિગે છે આ'વું ?
 અજન્મ ને અવિગત એવાને
 શું કહી કહ્યાવું ?
 રે પ્રભુ ! કેમ તને ખતલાવું ? ૪

ખાટું, ખારું, તીખું, મોળું,
 મધુરું, કડવું ગણાવું :
 પણ જે સ્વાદ ન જાણ્યો જીભે,
 તે કઈ રીત રસાવું ?
 રે પ્રભુ ! કેમ તને ખતલાવું ? ૫

નિર્ગુણના શા ગુણ હું ગાઉં ?

કઈ ભાષા ઉપજાવું ?

એ અમી તો ચાખ્યે જ જણાતું :

અદલ હું ક્યમ દર્શાવું ?

રે પ્રભુ ! કેમ તને ખતલાવું ?

૬

લોક પૂછે પ્રભુ કેવો છે તે

કેમ કરી સમજાવું ?

રે પ્રભુ ! કેમ તને ખતલાવું ?

અગમની ઓળખ

• રાગ આસાવરી—તાલ ત્રિતાલ •

સંતો ! કેણુ અગમ સમજાવે,
મનમાં ગાંઠ પડી છોડાવે ? —(ધ્રુવ)

નહીં નામ કે ઠામ દિસે કે,
નહીં દીઠો, નહીં જાણ્યો ;
નહીં કલ્પનામાં કલ્પાયો :

કેમ ઉદે રહે આણ્યો ?

સંતો ! કેણુ અગમ સમજાવે ?

૧.

સ્પષ્ટ નિરખતાં છે પણ નહીં ને
છે તે નથી કહેવાતો ;
ક્યાં અંગુલિ ચીંધી દાખવવો ?

નહીં કે રૂપ સમાતો :

સંતો ! કેણુ અગમ સમજાવે ?

૨

અંધાએ ઉરસ્વમ દીકું કેા,
 મૂંગે સાકર ખાધી ;
 અધિરે નવસંગીત સુણ્યું હો :
 સહુની એ જ ઉપાધિ !
 સંતો ! કેાણુ અગમ સમજાવે ? ૩

નહીં તારાગણુ, નહીં રવિ ચંદા,
 નહીં જળ થળ કેા જોલે ;
 લાખ નામ દર્ષ જન પૂજે, પણ
 પૂજ્ય ભેદ નહીં જોલે !
 સંતો ! કેાણુ અગમ સમજાવે ? ૪

ચેતન ચેતન અંતર અળકે,
 બહાર રહી છે માટી :
 અક્ષર ઓળખનાર ઉચ્ચારે,
 નહીં જોલી દે પાટી !
 સંતો ! કેાણુ અગમ સમજાવે ? ૫

નિરાકાર સાકાર કહે કે
 ઓળખાવે ઓંકારે ;
 સૌથી ન્યારો અદલ રહ્યો તે
 કેા વિરલા ઉર ધારે !
 સંતો ! કેાણુ અગમ સમજાવે ? ૬

માલિકને દરબાર

• રાગ આસાવરી—તાલ ત્રિતાલ •

મારા માલિકને દરબાર રે કેા લઈ જાઓ રે સંત !
 મેના ઉરમંદિર મોઝાર રે કેા લઈ જાઓ રે સંત !—(ધ્રુવ)

સોળ કીધા શણુગાર શરીરે,
 લાખ કીધાં કંઈ લટકાં ;
 દસદિશ તાકી જોઈં બધે પણુ
 ક્યાં માલિકનાં મટકાં ?

મારી આંખ વહે ચોધાર રે, કેા લઈ જાઓ રે સંત !
 મારા સાહેબને દરબાર રે કેા લઈ જાઓ રે સંત ! ૧

તીરથ તીરથ સ્નાન કીધાં મેં,
 કીધી દર્શનયાત્રા ;
 વજ્ર સમાં વ્રત લીધાં તોપણુ
 મળી ન એકે માત્રા :

મને સૂઝે નવ કેા સાર રે, કેા લઈ જાઓ રે સંત !
 મારા નાથતણે દરબાર રે કેા લઈ જાઓ રે સંત ! ૨

જોતાં જોતાં આંખ મીંચાઈ,
 સુણતાં ખોયા કર્ણો :
 જ્ઞાન ચઢી મુજ ખલાં દબાવે,
 કેમ ચલાવું ચરણો ?

મારા તૂટે તનના તાર રે, કેા લઈ જાઓ રે સંત !
 મારા પ્રીતમને દરબાર રે કેા લઈ જાઓ રે સંત ! ૩

“ ફેંકી દે શણુગાર તીરથ સૌ,
 ભાર ભર્યા તુજ દેહુ :
 એ વાદળ વચમાં શાં વસમાં ?
 આવ સરળ તુજ સ્નેહુ ! ”—

મારા છૂટ્યા એ સૌ ભાર રે, હુવે લઈ જાઓ રે સંત !
 મારા માલિકને દરબાર રે મને લઈ જાઓ રે સંત ! ૪

સ્વયંપ્રકાશ

• રાગ ભૈરવી—તાલ દાદરો •

તારાં અંધારાં આ તે કેવાં રે ?

જીવ ! દોહાલાં તારાં દેવાં !—તારાં૦ (ધ્રુવ)

અંધારાં આગળ, અંધારાં પાછળ, અંધારાં અંદર બહાર :

કેણુ ત્યાં દીપ ધરે તુજ પાસે ? કેણુ ઉતારે પાર ?

બહુ જીવન વસમાં વહેવાં રે :

જીવ ! દોહાલાં તારાં દેવાં !—તારાં૦ ૧

કંઈ કંઈ યુગનો તું ખંડપ્રવાસી, કંઈ કંઈ તારી આશ :

કહીં અથડાતો, કહીં રસ લહાતો : શોધે હજી ક્યાં પ્રકાશ ?

તારાં અંતર વેવલાં એવાં રે :

જીવ ! દોહાલાં તારાં દેવાં !—તારાં૦ ૨

જન્મે જન્મે તું નવનવ દેહે, રાજે બની નવરાજ ;

તારી એ ડોડીનો તું જ સુકાની : એ સાગર, એ જહાજ :

રણે એકલશૂરનાં જેવાં રે,

જીવ ! દોહાલાં તારાં દેવાં !—તારાં૦ ૩

ભિંધતાં આંખમાં ભિતરે અંધારાં, સ્વપ્ને ભિગે તોય તેજ ;
આત્માની એકલતામાં ચે એવાં કિરણ કૂટે શ્રમ સહેજ,
વૃક્ષે કૂલ ભિગે નિજ તેવાં રે :

શુભ ! દોહણલાં તારાં દેવાં !—તારાં૦

૪

ભિંડા અંધારભર્યાં અવકાશે, પડ્યા તારાના પંથ :
આપપ્રકાશે જ વીંધી અંધારાં, ધૂમી રહ્યા નલસંત !
એને કેનાં તે ધારણ લેવાં રે ?

શુભ ! દોહણલાં તારાં દેવાં !—તારાં૦

૫

આંખ ઉઘાડી ત્યાં દીપ ઝળકશે, તારો ન ભોમિયો અન્ય :
નાથનું નામ દર્ષ પડ આગળ, અદલ શુભન કર ધન્ય !
છોને પળપળ અંધારાં સહેવાં રે !

શુભ ! તોય છે તુજ તેજ કેવાં !—તારાં૦

૬

કલ્યાણ

. ભદ્રિકા હંદ* .

૧

શું સામે આવે અંધારાં ?

પ્રભુ ખેડા છે માથે !

શું હૃદયેથી સર્ચી સવારાં ?

પ્રભુ ખેડા છે માથે !

રાત જશે કાળીમાં કાળી,

ઉષા હૃદય દેશે અજવાળી ;

કર્મ કરો ચિંતા સૌ ટાળી !

કલ્યાણ ! કલ્યાણ !

કલ્યા.....ણ !

* આ હંદ નવો રચ્યો છે.

૨

શું સૂઝે નવ પંથ અગાડી ?

પ્રભુ જોઠા છે માથે !

શું થાક્યા પગ હાથ પછાડી ?

પ્રભુ જોઠા છે માથે !

પંથ પ્રકાશ પ્રગટશે અંતે,

લાંબા પંથ કપાશે અંતે :

રાખો દૃષ્ટિ અચૂક દિગંતે !

કલ્યાણ ! કલ્યાણ !

કલ્યા.....ણ !

૩

શું ભવભાર ન જાય ઉપડિયો ?

પ્રભુ જોઠા છે માથે !

શું કેા સાથી મિત્ર ન જડિયો ?

પ્રભુ જોઠા છે માથે !

ભાર ભલે બહુ વારં દબાવે,

દેહ નહીં પણ સ્નેહ ઉઠાવે ;

પ્રભુની અંગુલિ સૌ ઉપડાવે :

કલ્યાણ ! કલ્યાણ !

કલ્યા.....ણ !

૪

શું આશાની પાંખ કપાઈ ?

પ્રભુ જોઠા છે માથે !

શું કાયર મન રહે મુંઝવાઈ ?

પ્રભુ જોઠા છે માથે !

આશ પડે શ્રદ્ધા રણ રાખે ;

વીર વિજય પામે ડર પાખે ;

પ્રભુ રાખે તો કોઈ ન ચાખે :

કહ્યાણુ ! કહ્યાણુ !

કહ્યા.....ણુ !

૫

શું તમ આત્મસરોવર કૂલ્યું ?

પ્રભુ જોઠા છે માથે !

શું તમ અંતરખળ છે ખૂલ્યું ?

પ્રભુ જોઠા છે માથે !

પ્રભુના પ્રેમળ મેઘ ઊતરશે,

સૂકાં સરવર પલકે ભરશે ;

અંતર અદલ નિરંતર ઠરશે :

કહ્યાણુ ! કહ્યાણુ !

કહ્યા.....ણુ !

નવપ્રકાશ

• રાગ માઢ—તાલ હ્રીંચ* •

જરી આવી આવીને કંઈ જાય રે :

એ તો હુશે ક્યાંના એવા ઝખકાર ?

મારું અંતર અંજાય ને મુંઝાય રે :

એ તો હુશે ક્યાંના એવા ઝખકાર ?—(ધ્રુવ)

ઊંડાં આકાશ રહે દિશદિશ ઘેરાઈ, ને

ઊતરે ઊંડા અંધાર ;

ક્યાંથી ને કેણુ એનાં પટને વીંધે આ ?

ઝખકીને જોઈ પળવાર રે !

એ તો હુશે ક્યાંના એવા ઝખકાર ?—જરી૦ ૧

રાતે હું સૂતો ને દિનભર યે સૂતો,

ઊઘડ્યાં ન સાચાં દિહાર :

ઘેરાં ઘસાઈ ઘન વેદન પોકારે,

ઊડે ત્યાં વીજ્યમકાર રે !

એ તો હુશે ક્યાંના એવા ઝખકાર ?—જરી૦ ૨

* “ મન માયાના કરનારા રે ”—એ ગીતના લયમાં.

જૂઠા સંસારની વેઠી હુલામણુ ને

જૂઠા વણા તન ભાર :

આજે પડળ શું એ ઊતર્યો આંખનાં ?

પલકયું શું કાંઈ પેલી પાર રે ?

એ તો હશે ક્યાંના એવા અખકાર ?-જરી૦ ૩

એ રે અખકારની પાંખો પકડવા

લાવો કેા સ્નેહનો તાર !

પલકી જરાક ફરી ઊડી ન જાય એવો

ખાંધું એ અંતરને ખાર રે !

જશે પછી ક્યાં એ ઊડી અખકાર ?-જરી૦ ૪

અમૃતપાત્ર

• રાગ જિલ્લા—ઝિઝોટી—ત્રિતાલ* •

પ્રાણ ! હવે તું છોડ અંધારી,
તારી છે રંગત ન્યારી રે !
જેની, તારી છે રંગત ન્યારી રે !—(ધ્રુવ)

દુઃખ પ્રપંચ ભરી દુનિયાથી
કેમ જતો તું હારી રે ?
લાખવસા છે પુણ્યભરી આ
જીવનયાત્રા તારી રે !

પ્રાણ ! હવે તું ૧

પ્રભુમંદિર છે તુજ અંતર આ,
તેની પાંચ જ બારી રે :
શબ્દ સ્પર્શ રૂપ ગંધ ને રસથી
ભવની બધી બલિહારી રે.

પ્રાણ ! હવે તું ૨

* “ પિયાકે ચિત્ર બિન પ્રીતમ પ્યારે,”—એ રાહ.

પંચામૃત એમાંથી ઝરતું

લે તું અંતર ધાંસી રે !

પ્રભુચરણમાં શું મૂકશે, જવ

આવે તેની સ્વારી રે ?

પ્રાણ ! હવે તું

૩

નથી પાપકર્ણરૂપ જીવન આ,

કે નથી પુણ્યપથારી રે :

પણ પ્રભુચરણે પુણ્યામૃત તુજ

મૂકવાની તૈયારી રે !

પ્રાણ ! હવે તું

૪

ખારી બહાર બધી બેનરી,

ભીતર ફૂલની ક્યારી રે :

સૌ તીર્થે નારાયણ નિરખી,

સ્થિર કર મન સંચારી રે !

પ્રાણ ! હવે તું

૫

રે રે પ્રાણ ! પ્રમાદ તણ દે !

આવે પણ અણુધારી રે :

તુજ અમીપાત્ર અહલ છલકે, ત્યાં

પ્રભુ લેશે સ્વીકારી રે !

પ્રાણ ! હવે તું

૬

દ્વિરંગી જયોત

• રાગ માઠ—તાલ ગઝલ—પશ્તો •

ધૂણ ધૂણ જળે ને ધગધગે
જગે જીવનની રસજયોત :
જળે જળે છતાં લળી ઝગઝગે,
એવી જીવનની અમીજયોત !—(ધ્રુવ)

સોનલ કેાડિયે અમૃત લરિયાં,
કિરણવણી મહીં વાટ ;
વેદનઝાળથી તે સળગાવી,
જળતી ઝગે જગપાટ રે !
એવી જીવનની અમીજયોત. ૧.

અંદર અમૃતરસ ભરે છલકે,
ઉપર વેદનઝાળ :
અમૃતપાન કરે તે જળે હો,
સંતોનો પંથ કરાળ રે !
એવી જીવનની અમીજયોત. ૨

અંધારે ઊગશે તારલા ને
 કાંટે ફેરશે ફૂલ ;
 જળવું જગતને ખારણે ને
 અબકી લઈ થવું ગૂલ રે !
 એવી જીવનની અમીજ્યોત. ૩

દારુણ વેદના હો એ ભલે, પણ
 અંતરખળ દે એ જ :
 વાદળવહન વિના નહીં વૃષ્ટિ ને
 અગ્નિ વિના નહીં તેજ રે !
 એવી જીવનની અમીજ્યોત. ૪

ક્યાં લગી જળાતું આ જીવન જાશે,
 ક્યાં છે એ પ્રશ્નનું કામ ?
 જવલન જશે તો એ જ્યોતે બુઝાશે :
 ક્યાં રહેશે જીવન નામ રે ?
 એવી જીવનની અમીજ્યોત. ૫

જીવનલોગી હો ! દિલડું જળાવતો
 અમૃત પીજે એ એમ !
 જ્યોતિપ્રવારા એ ઊડશે ને કરશે
 સહુનું કલ્યાણ ને ક્ષેમ રે !
 એવી જીવનની અમીજ્યોત ! ૬

અજવાળિયાં

. ૫૬* .

સંતો ! અણુદીઠાં દીઠાં આજ રે,

પેખી સ્વર્ગ ને પૃથ્વીની પાજ રે :

સંતો ! આંખે ઊગ્યાં અજવાળિયાં એ જી !—(ધ્રુવ)

પાંપણ કેરી ધારથી રે

ઊંડો વરસી રહ્યો'તો અંધાર :

એક કિરણ પેહું પોપચે

ને ત્યાં ચમકી રહ્યો ચમત્કાર રે !

સંતો ! આંખે ઊગ્યાં અજવાળિયાં એ જી ! ૧

આલનું ભૂરું પોપચું રે

જેમ ઘોર ઘને ઢંકાય ;

સપ્તરંગી ભવું ખોલતાં

ત્યાં તો લીલા અલૌકિક થાય રે !

સંતો ! આંખે ઊગ્યાં અજવાળિયાં એ જી ! ૨

રહેતી અંધારી ઓરડી રે

તેમાં નહોતું દેખાતું કાંઈ :

આજ ખુલી તેની બારી, ત્યાં

દીઠી અદ્ભુત સૃષ્ટિ સમાઈ રે !

સંતો ! આંખે ઊગ્યાં અજવાળિયાં એ જી ! ૩

* “ સાધુ ! વોહી બિધ રહેના રામસં એ જી ! ”—એ ભજનની રાહ.

એક નયનમાં છે છૂંચ્યાં રે

સાતે સ્વર્ગનાં જ્યોતિસ્વરૂપ :

કીકીએ પડી જગપાંદડી

ખસતાં ઊઘટે અનંતના કૂપ રે !

સંતો ! આંખે ઊગ્યાં અજવાળિયાં એ જી ! ૪

ધોવાયાં અંજન ધૂળનાં રે

ને ત્યાં અંજયા દેવપ્રકાશ :

સ્નેહ ને ધર્મની સાંપડી

ત્યાં કેા મોંઘી અનેરી મીઠાશ રે !

સંતો ! આંખે ઊગ્યાં અજવાળિયાં એ જી ! ૫

કોઈએ જોયાં, જીરવી જોગવ્યાં રે

એ નવનયનતણાં આશ્ચર્ય :

એક જ દાણે ઢાંક્યાં હતાં

તે આ સાંપડ્યાં સુરસૌંદર્ય રે !

સંતો ! આંખે ઊગ્યાં અજવાળિયાં એ જી ! ૬

ગંગાસ્નાન દર્ષ અશ્રુનું રે

કીધાં આત્મનયન રસલોલ :

એક એક કિરણે જૂલતો

અદલ આનંદ ઝાકમઝોલ રે !

સંતો ! એવાં ઊગ્યાં અજવાળિયાં એ જી ! ૭

૫

આનંદ

પ્રણવશક્તિ

• રાગ કાશી—તાલ લાવણી* •

ઓમ વિના નથી આરો રે,
સમજ મનવા!

ઓમ વિના નથી આરો!—(ધ્રુવ)

નાથ દયાસાગર અમી કેરો,
ગૂઢ સુણાવે શબ્દ અનેરો :
એ વિણુ લવસાગર ખારો, ખારો, ખારો રે :
સમજ મનવા!

ઓમ વિના નથી આરો!—ઓમ૦ ૧

તનતંબૂરે લે તક સાધી,
તાર ત્રિવિધ એના ત્યાં ખાંધી!
છેડી જો પછી એ તારો, તારો, તારો રે!
સમજ મનવા!

ઓમ વિના નથી આરો!—ઓમ૦ ૨

* “ દાસ પરે દયા લાવો રે, ” એ રાહ.

હિંગત દે અંતરની ખોલી,
 અનંતતાની સુણી લે ખોલી !
 એનો રવ છે કુંઈ ન્યારો, ન્યારો, ન્યારો રે !
 સમજ મનવા !

ઓમ વિના નથી આરો !—ઓમ૦ ૩

સ્વર સ્વરથી સ્વર્ગો ઊઘડશે,
 પ્રભુસિંહાસન નજરે પડશે :
 જડશે ફરી ક્યાં એ વારો, વારો, વારો રે ?
 સમજ મનવા !

ઓમ વિના નથી આરો !—ઓમ૦ ૪

વલોણું

. ૫૬* .

હૃદ જોહૃદ હું તો ઊડું આકાશે રે,
વિશ્વોનાં ચાલે જ્યાં વલોણાં રે :
એ રે વલોણાં કેરાં નેતરાં ઝાલવા રે
આવેને પૃથ્વીનાં પરોણાં રે !

હૃદ જોહૃદ હું તો ઊડું આકાશે રે. ૧

ગોપુળમાં ગોપ અને ગોપીઓ સાથે રે
રાધાએ ને કહાને એ વલોળ્યાં રે ;
એ રે વલોણાં કોઈએ સમજીને ગાયાં રે,
કોઈએ વણુસમજે વગોળ્યાં રે :

હૃદ જોહૃદ હું તો ઊડું આકાશે રે. ૨

સકળ બ્રહ્માંડ કેસી ગોળી કરીને રે
મૂક્યો ત્યાં જ્યોતિનો રવાયો રે ;
પંચતરવો કેરાં નેતરાં છે બાંધ્યાં રે,
વલોણાંનો ઠાઠ એ રચાયો રે !

હૃદ જોહૃદ હું તો ઊડું આકાશે રે. ૩

* “ મનને ચઢાવી મેલ્યું ચાકડે રે, ”—એ રાહ.

એક કોર પ્રકૃતિ એ નેતરાંને તાણે રે,
 એક કોર પુરુષ ધુમાવે રે :
 ધૂમે ધૂમે ને મીઠું છલકે વલોણું રે,
 ઉપર અમૃત તરી આવે રે !
 હુદ જોહુદ હું તો ઊડું આકાશે રે. ૪

એ રે વલોણું તાણે સૂરજ ને ચંદા રે,
 તાણે પૃથ્વી ને ધ્રુવતારો રે ;
 તાણે અનંતતામાં ધૂમતાં નક્ષત્રો રે,
 લાગ્યો છે નાદ એનો ન્યારો રે !
 હુદ જોહુદ હું તો ઊડું આકાશે રે. ૫

અણુગણુ યુગથી એ ચાલે વલોણું રે,
 અણુગણુ યુગ ખીલ જાશે રે ;
 આનંદઓષે ત્યાંથી રેલી ગંગાજી રે
 અમૃત એનાં સૌને પાશે રે !
 હુદ જોહુદ હું તો ઊડું આકાશે રે. ૬

આવો સંસારિયાં ને આવો વેરાગિયાં રે !
 ધમ્મર વલોણું એ ધુમાવો રે !
 અમૃત ઊતરશે અદલ એનાં અણુમૂલાં રે :
 અવસર ચૂકશે મા આવો રે !
 હુદ જોહુદ હું તો ઊડું આકાશે રે. ૭

મારે દ્વારે

• રાગ ભૈરવી—તાલ દાદરો •

મારો રાજ ઊભો આવી દ્વારે,
 મને નહીં સૂઝ પડે તલભાર :
 એ તો થાકી થાકી ઠોકા મારે,
 રે ક્યાં લગી રાખું એને ધરખહાર ?—(ધ્રુવ)

મોટા એ મહોલનો વૈભવવાસી,
 હું તો છું રંક કંગાળ ;
 મારી પાસે કશું આવી એ માગે ?
 વિશ્વ છે એનું વિશાળ :

ખાલી ઓરડે વાયુ કૂંકારે,
 કરું ત્યાં શા આદરના શણુગાર ?
 મારો રાજ ઊભો આવી દ્વારે,
 મને નહીં સૂઝ પડે તલભાર. ૧

નાથ કહે, તને મેં જ આ કીધો,
 હું તો સદા આહું રંક ;
 વિશ્વ ભલે ભરપૂર દિસે પણ
 તું વિષ્ણુ વ્યર્થ નિઃશંક !

તારે માટે આવું વારે વારે,
 થોભું ટાઢ તાપ ને વર્ષા મોઝાર :
 મારો રાજ ઊભો આવી દ્વારે,
 મને નહીં સૂઝ પડે તલભાર. ૨

નાથ ! કશું નથી મૂલ્ય તો મારું,
 હું તો છું દુઃખનો પહાડ !
 સૌનો તબયો હું સેવું છું સૌને,
 શાને ચાહે વળગાડ ?—

તો તો, નાથ કહે, ચાહું વધારે,
 ઉરે તારે એવી વહે અમીધાર !—
 મારો રાજ ઊભો આવી દ્વારે,
 મને નહીં સૂઝ પડે તલભાર. ૩

રે જીવ ! ક્યાં લગી એને થોભાવે ?
 એ જ તારો ભંડાર !
 યુગયુગથી તને માગી રહ્યો જે,
 કરી લે તેનો સત્કાર !—

ખોલું દ્વાર ને રાજ પધારે :
 હો નાથ ! હવે છોડું નહીં પળવાર !
 મારો રાજ ઊભો આવી દ્વારે,
 રે ક્યાં લગી રાખું તેને ઉરખહાર ? ૪

સર્વગોચર

. ૫૬* .

નાથ ! જ્યાં જ્યાં હું જોઉં ત્યાં તું જ રે !
તું જ ખીલી રહ્યો વિશ્વકુંજ રે :

નાથ ! ખીજે ક્યાં જઈ તને શોધવો એ જ ?—(ધ્રુવ)

કનકે રેલ્યાં દ્વારથી રે

દીસે સૂર્યભર્યો તુજ હાથ ;

જ્યોતિપ્રવારા ફેરતો

સૌને તેમાં ઝગાવે સાથ રે :

નાથ ! ખીજે ક્યાં જઈ તને શોધવો એ જ ? ૧

સંઘ્યા ઉપાના કેશમાં રે

તારી અંગુલિઓ કરે ગેલ ;

પળપળ નવનવ રંગમાં

તેમાં રેલે હૃદયરસ રેલ રે !

નાથ ! ખીજે ક્યાં જઈ તને શોધવો એ જ ? ૨

* “ સાધુ ! વાહી બિધ રહેના રામસે એ જ, ”—એ ભજનની રાહ.

કાળી અંધારી રાતમાં રે

તારી દિવ્ય ચરણુરજ સોહ ;

અનંતતાના પંથમાં

તારકપગલી પડી સહુ જોય રે !

નાથ ! બીજે ક્યાં જઈ તને શોધવો એ છ ? ૩

સાગર કેરી ઊર્મિમાં રે

તારા ઊછળે સનાતન સૂર ;

તેમાં અખોલ ઊંડો વહે

પેલો નાદ તારો ભરપૂર રે !

નાથ ! બીજે ક્યાં જઈ તને શોધવો એ છ ? ૪

કૂલે કૂલે નૂર ઝૂલતું રે

તારો શ્વાસ સુગંધિત વાય ;

થળથળ લીલા લસી રહી

તારું હૃદય બહેકાવે માંઘ રે !

નાથ ! બીજે ક્યાં જઈ તને શોધવો એ છ ? ૫

પ્રાણી પ્રાણીના પ્રાણમાં રે

ઝળે તારું જ ચેતન એક ;

ઠોકી રહ્યો ઉરખારણાં :

તારો ગજવું અદલ અહાલેક રે !

નાથ ! બીજે ક્યાં જઈ તને શોધવો એ છ ? ૬

આત્માનંદ

• રાગ બિહારી—તાલ ત્રિતાલ •

નાથ હો ! ભરભર લઈ આનંદ !

સ્નેહસુધા રેલાય સદોદિત

ભિગતાં ઉરમાં ચંદ :

નાથ હો ! ભરભર લઈ આનંદ !—(ધ્રુવ)

સૃષ્ટિ સકળ આ થાય સુવાસિત

જ્યાં વહે સ્નેહસુગંધ ;

સૃષ્ટિ વિષે ન સુગંધ વસે કે,

છે નિજ અંતરખંધ :

નાથ હો ! ભરભર લઈ આનંદ ! ૧

ચંદ્રતાલું અમૃત આકાશી

જ્યોતિ ભરે સુખકંદ ;

અંતર કુંભ ભર્યો અમૃતનો,

તે છલકે નિજ છંદ :

નાથ હો ! ભરભર લઈ આનંદ ! ૨

રસનામાં રસકસ સૌ વસતા,
 તે વિણુ રસ સૌ મંદ :
 શૂન્ય હૃદય સૌ રસ લઈ જાણે,
 જો ન બેઠે ત્યાં સ્પંદ ?
 નાથ હો ! ભરભર લઉં આનંદ ! ૩

ફૂલ ફૂલ ડાલે, પાન હીંચોળે,
 ખોલે પ્રાણુ બુલંદ ;
 અનંતતાને આંગણુ ઢાળે
 ઉર નિજ તારકવૃંદ :
 નાથ હો ! ભરભર લઉં આનંદ ! ૪

જ્યોતિ સ્પુરે નહીં, જ્યોતિ ઝરે નહીં,
 એ આંખો રહે અંધ :
 નાથ ! સભર આનંદ ભરી ઉર
 જગત વહું મુજ સ્કંધ !
 નાથ હો ! ભરભર લઉં આનંદ ! ૫

માલિકની મહેર

• ૫૬* •

તારી તે મહેર, મારા માલિક ! છે કેવી રે !

સૃષ્ટિ છલકાય તારા સ્નેહે રે :

તારા પ્રસાદથી છે અણુ જે ન ખાલી રે,

ખીલે બધું તુજ અમીમેહે રે :

તારી તે મહેર, મારા માલિક ! છે કેવી રે ! ૧

આણે અંધારપાટી પ્રકૃતિએ ટાંગી રે,

તો તે લખ્યા ત્યાં જ્યોતિલેખો રે ;

અધી આ રહેતે સદા માનવની આંખો રે,

જો ન જડત એ હીરામેખો રે !

તારી તે મહેર, મારા માલિક ! છે કેવી રે ! ૨

તારી અમારી વચ્ચે વાદળ છાતાં તું રે

તેની પખાલ ચીરે વીજે રે !

અમૃત ત્યાંથી વરસી અમને તું રાખે રે

પાવન તે પંથની પતીજે રે !

તારી તે મહેર, મારા માલિક ! છે કેવી રે ! ૩.

* “ મનને ચક્ષુ મેલ્યું ચાકડે રે, ” એ ભજનની રાહ.

ડુંગર પર ડુંગર જ્યાં ધનના ખડકાઈને રે

દૃષ્ટિ ડુખાવે ચારે કોરે રે,

લોચન ઉઘાડી તું ત્યાં અમને હીંચોળે રે

રંગરંગભર્યા હીરદોરે રે !

તારી તે મહેર, મારા માલિક ! છે કેવી રે ! ૪

વસમાં છે વિખડાં તો અમૃત તે આખ્યાં રે,

કાંટા ઊગ્યા તો ફૂલ કીધાં રે ;

માટીનાં પિંજરે ચે પ્રાણુ ઉડાવ્યા રે,

દુખમાંથી સુખ તે જ દીધાં રે !

તારી તે મહેર, મારા માલિક ! છે કેવી રે ! ૫

તારી તે મહેર, મારા માલિક ! ક્યાં અટકે રે ?

આખ્યો તું જાય કેટાનકોટી રે !

અદલ પ્રહ્લાંડો ભલે ઊભાં રહે સામે રે,

તારી છે બાથ કેવી મોટી રે !

તારી તે મહેર, મારા માલિક ! છે કેવી રે ! ૬

ભક્તવીરની વાંછા

• રાગ માહ—તાલ દાદરો •

તારું આખું હું લઈને શું કરું ?
મને નાથ જીત્યાના કોડ !—(ધ્રુવ)

ધામ ધરા ને ધન ખૂબ આપે,
આપે તું વિશ્વ અજોડ :
રાખી ન જાણે તે આખી શું માણે ?
મારે તો વીરની હોડ રે :
મને નાથ જીત્યાના કોડ !

૧

આસલે આસલે ઇંદ્રધનુની
છો લટકે બહુ માળ :
વીજ ને વાયુશું ખેલવા, ભરે
મેઘ ગગનમાં ફાળ રે :
મને નાથ જીત્યાના કોડ !

૨

આપી આપીને તું આપશે શું?

આપ્યું ન પૂગે જરાય :

જગત ખૂટે, તારાં સ્વર્ગોં ચે ખૂટે :

હૈયું ન મારું ધરાય રે :

મને નાથ જીત્યાના કોડ !

૩

હાર ને જીતના ખેલ મેં માંડ્યા,

ત્યાં તે શા ઓડવા હાથ ?

હારું તો જગત ને જન્મ હું હારું :

જીતું તો તુજને, હો નાથ રે !

મને નાથ જીત્યાના કોડ !

૪

તારો નમાલો લક્ષ્મી ના ગણુતો,

ગણુજે મને નરવીર !

લાખો તારાના ભાલા હું લોકી

ચીરું આ વિશ્વનાં ચીર રે :

મને નાથ જીત્યાના કોડ !

૫

વીંધું આકાશ ને ફેડું પાતાળ ને

જીતું તુજ તખ્ત ને તાજ !—

“ માગ રે માગ ” તું કહે, પણ માગું શું ?

મારું જ છે તુજ ઉરરાજ રે !

મને નાથ જીત્યાના કોડ !

૬

સતત વિશ્વવસંત

• રામ કાશી—હોરી •

વિલસે વિશ્વલીલા વસંતે,
નાથ નાચે અનંતે !—(ધ્રુવ)

આનંદ આનંદ ઊછળી રહ્યો છે તારક સૂરજ ચંદે :
નંદનવન ત્રિભુવન જનજીવન એ નવયૌવન સંદે ;
તગે તનમન તંતતંતે !—

નાથ નાચે અનંતે ! ૧

ગાલ ગુલાલથી લાલ કસી નાચે સંધ્યા ઉષા આભરકંધે ;
વન ઉપવનમાં પવન વાઈ ગાતો, મુદ્દિત સુમનની સુગંધે ;
ચંદે રંગ એ વિશ્વચંતે !—

નાથ નાચે અનંતે ! ૨

તાન તનાવટ, ગાન જમાવટ, તાલ સુરાવટ સંધે ;
જળજળ થળથળ ભૂરકી પડી એ પ્રખળ પ્રખોધન બંધે ;
ખલક ખીલી રહી ખૂબ ખંતે !—

નાથ નાચે અનંતે ! ૩

મસ્ત હુલે રતનાગર સાગર, ક્ષાગ રમી અમી મંથે ;
તતથેઈકારે ગગન ધન ધૂમે, રસખસ થઈ ભૂમિપંથે :
દિસે દોર જૂલતા દિગંતે !—

નાથ નાથે અનંતે !

૪

ભીતર ખાહર, ગુપ્ત કે જાહર, ક્ષાગ જ વિશ્વ સાધંતે,
એ પીચકારી ઝીલીને ભીંજવી આ જગત ભગત સાધુ સંતે,
અમર હોરી ગાઈ ગુણવંતે !—

નાથ નાથે અનંતે !

૫

આવોની ભૈયા ! ખલક ખેલૈયા ! તતતતથૈયા જ અંતે !
એ રસરંગે સતત વિશ્વસંગે આ રમિયે આનંદે વસંતે !
અદલ આવો હૃદય હસંતે !—

નાથ નાથે અનંતે !

૬

સતત ખેલો વિશ્વવસંતે,
નાથ સાથે અનંતે !

પ્રભુનાં તેડાં

• રાગ જાગીઆ—તાલ દાદરો •

પ્રભુ ! તારાં તેડાં તે આવશે ક્યારે ?

જિભો તારી આંગણે જોતો હું વાટ :

પ્રભુ ! તારા શબ્દ સુણાવશે ક્યારે ?

ક્યારે મારા ટાળશે ઉરના ઉચાટ?—(ધ્રુવ)

આંગણ વાજ્યાં, પાણીડાં છાંટ્યાં,

પૂર્યા આ ચંદનચોક :

સાંજે, સવારે, બપોરે કે રાતે એ

આવે એચિંતાં આલોક :

પ્રભુ ! મારાં દ્વાર દીપાવશે ક્યારે ?

ઘોયા મારા આંસુનીરે ઉરઘાટ :

પ્રભુ ! તારાં તેડાં તે આવશે ક્યારે ?

જિભો તારી આંગણે જોતો હું વાટ.

૧

મારે વસંત કે વર્ષા હેમંત શી ?

મારે શી આજ કે કાલ ?

જનું સ્વધામે સ્વજનમાં તો મધુરું :

હું તો પ્રભુ ! તુજ બાળ :

પ્રભુ ! તારે હૈયે સમાવશે ક્યારે ?

ક્યારે મારાં ચુંબશે ધગતાં લલાટ ?

પ્રભુ ! તારાં તેડાં તે આવશે ક્યારે ?

ઊભો તારી આંગણે જોતો હું વાટ.

૨

સ્વજન રડે કે સ્નેહી રડે ઘડી ;

મારે તો હાસ્ય અનન્ય :

હો પ્રભુ ! તારાં આ અંત્ય મિલનથી

અવર કશું વધુ ધન્ય ?

પ્રભુ ! તારી વીજ અળાવશે ક્યારે ?

ક્યારે પડે અક્ષર તુજ નલપાટ ?

પ્રભુ ! તારાં તેડાં તે આવશે ક્યારે ?

ઊભો તારી આંગણે જોતો હું વાટ.

૩

વાદળ ખસશે, આલ ઊઘડશે,

ખેલશે ખારી અદીઠ ;

લાખો સૂર્યોનાં તેજ અખૂકશે,

ઠરશે ત્યાં તો મુજ મીટ !

પ્રભુ ! મારાં હૈયાં હુસાવશે ક્યારે ?

ક્યારે એવાં દર્શન મળશે વિરાટ ?

પ્રભુ ! તારાં તેડાં તે આવશે ક્યારે ?

જોઈ તારી શુવનલર અહીં વાટ !

૪

દૂર જતાં ડગલાં

• ઝીણા ઝરમર વરસે મેહ •

આવે આવે આછાં તેજ ને વિલાય :

સતાવો હજી શાને, ભલાં ?

મારા જીવનનો દીવડો ઝુમાય :

સતાવો હજી શાને, ભલાં ?—(ધ્રુવ)

કોટિક દીવાલરી આવી દીવાળી,

રૂપાળી ને રઢિયાળી રે ;

કાળી કાળી રજનીને કરતી અજવાળી, તોય

નિરખું નિરાળી ન્યાળી ન્યાળી :

સતાવો હજી શાને, ભલાં ?

દૂર દૂર દિશા ખુલતી દેખાય :

સતાવો હજી શાને, ભલાં ?

આવે આવે આછાં તેજ ને વિલાય :

સતાવો હજી શાને, ભલાં ?

ઉઠ્યો, તપ્યો ને આલે આથમણે ઉતર્યો

સૂર્ય દિગંત-ઉછંગે રે :

ઉષા સંધ્યાના રંગે રમ્યો ઉમંગે, હાવે

રમશે તારા સિંતારા સંગે !

સતાવો હજી શાને, ભલાં ?

દૂર દૂર વીજ અબકી છુપાય :

સતાવો હજી શાને, ભલાં ?

આવે આવે આછાં તેજ ને વિલાય :

સતાવો હજી શાને, ભલાં ?

૨

લીંપી ગૂંપીને પેલાં આંગણુ અજવાળ્યાં,

ઉંડેરાં હાલ્યાં મારાં સોણાં રે ;

ધારી ધારીને આંખો જોતી રહે મારી, ત્યાં

પાછાં ફરી તે કેવાં જોણાં ?

સતાવો હજી શાને, ભલાં ?

દૂર દૂર મારાં ડગલાં મંડાય :

જોલાવો હજી શાને, ભલાં ?

આવે આવે આછાં તેજ ને વિલાય :

થોભાવો હજી શાને, ભલાં ?

૩

દૂરની ઘંટડી

. ઘોળ* .

વહાલાં ! મીઠી મીઠી વાગે દૂર કેા ઘંટડી !
 ધીરે ધીરે સરતા આવે એના સૂર ;
 જિંડા અનંત પથ પરથી સુણું કંઈ આવતા
 તારકપગલીશા પડઘા અંદર ને દૂર !
 વહાલાં ! મીઠી મીઠી વાગે દૂર કેા ઘંટડી ! ૧

સંધ્યાનાં કૂલો વેરાતાં સૂરજવાટમાં,
 ત્યાં તેા ઉઘાડે રજની અંજનમય આંખ ;
 લાખો રૂપેરી ઘંટડીઓ ભરી રણુકારતી
 જિડતી આવે અદ્ભુત કાળતણી ત્યાં પાંખ !
 વહાલાં ! મીઠી મીઠી વાગે દૂર કેા ઘંટડી ! ૨

* “ માતા જશોદા બ્રુલાવે પુત્ર પાણે, ”—એ રાહ.

ઊડ્યાં સ્વપ્ન ઉષાનાં સુરવનકુંજ સ્મરાવતાં,
 પરમ પ્રભાતતણ્યાંય વિલોખ્યાં મોતનચિત્ર ;
 વિરમ્યા તેજલ હુય ખૂંટી શિખરો મધ્યાહ્નનાં,
 સંધ્યાનયને હાવે ઝૂમે શાંતિ પવિત્ર !
 વહાલાં ! મીઠી મીઠી વાગે દૂર કેા ઘંટડી ! ૩

સ્નેહુ અને જીવન કેરાં આતિથ્ય મળ્યાં ભલાં,
 પગમાં ભાંગ્યા કંટક ત્યમ આળ્યાં કર ફૂલ ;
 મટ્ટીની કાચામાં મહોર્યો પ્રાણુ પ્રભાભર્યો ;—
 ફૂટે દીવી : થાય ભલે દીપક પણ ગૂલ !
 વહાલાં ! મીઠી મીઠી વાગે દૂર કેા ઘંટડી ! ૪

ભાગે આળ્યું તે સૌ ભાગ્ય પ્રમાણે ભોગળ્યું,
 પ્રભુએ દીધું તે સૌ લીધું બંને હાથ ;
 જીવનની નાવડીએ જેસી ફરજ અદા કીધી ;—
 એ ડૂબે : પણ ત્યાં મુજ કર ધારે મુજ નાથ !
 વહાલાં ! મીઠી મીઠી વાગે દૂર કેા ઘંટડી ! ૫

ધરતીમાતા કરી દેશે કાયાનું ફૂલડું,
 પ્રાણુ કેા નવતારક ચેતવશે આકાશ ;
 મારાં ગીત વસંતઉરે નવફાગ ઉડાવશે,
 તેમાં ખીલશે ને ટમટમશે મારી આશ !
 વહાલાં ! મીઠી મીઠી વાગે દૂર કેા ઘંટડી ! ૬

પેલાં દિવ્યપ્રભાદારો અધભિષક્યાં દીસતાં,
 પેલા ઘંટડીના સરતા વધુ મધુરા સૂર ;
 મારા આત્માની પાંખો ઊડવા પહોળી થતી,
 મારી આંખોમાં ઊગતાં નવનંદનનૂર !
 વહાલાં ! મીઠી મીઠી વાગે દૂર કેા ઘંટડી ! ૭

સુર્જરીકંઠ થકી આ મોતનમાળા ગીતની,
 બહેનો બંધુ થકી આ મારો નિર્મળ સ્નેહ ;
 પરમાત્મા માટે આ મારો આત્મ અદલ બધો—
 વહાલાં ! ઘેર જવાની છે લાખેણી લેહુ !
 વહાલાં ! મીઠી મીઠી વાગે ઘરની ઘંટડી ! ૮

ટિપ્પણ

કવિએ કહ્યાણુ સાધવા માટેની આ ભજનમાળાના પાંચ ખંડ પાડેલા છે: ઝંખના, આવરણુ, સાધન, પ્રકાશ અને આનંદ; અને એ પાંચે ખંડનાં ભજનો એક જ દોરામાં પરોવેલાં છે. ભક્તિમાર્ગ પર ચઢેલા માનસનો વિકાસ એમાં ક્રમેક્રમે સધાતો પ્રત્યક્ષ થાય છે.

પૃષ્ઠ ૩. થાળની ભેટ. વિવિધતા ને વિચિત્રતાથી ભરેલા વિશ્વમાંથી તીર્થ તીર્થે ભટકીને બધામાંથી અમૃતરસ લઈને પ્રભુને ધરાવવા માટે કવિ થાળ તૈયાર કરે છે. કાશી જેવાં અનેક તીર્થોથી પવિત્ર જળ ભરી લાવતા કાવડિયા સાધુની જેમ આ કવિની થાળમાં પણ અનેક અમૃતરસ ભરેલા છે.

કડી ૪. વેદનારૂપી અમૃત વડે જામેલો આંખમાંથી ઝરતો હૃદયકમળનો રસ -એ માફ અમૃત તરવ છે, અને વિશ્વમાં ખીજે સ્થળે એ જડે એમ નથી. જગતની વેદનાના અનુભવે આર્દ્ર બનેલા હૈયાનો રસ-ભક્તિભાવ-એને કવિ પોતાના જીવનનું અમર તરવ-ઈશ્વરને ભેટ ધરવા યોગ્ય-ગણાવે છે.

પૃષ્ઠ ૫. અમૃત તૃષા. જગતના દુઃખમય અનુભવોને લીધે દિલમાં દાહ ઢિઢ્યો છે તેને મટાડે એવા અમૃતની તીવ્ર ઉત્કંઠા પ્રદર્શિત કરી કવિ સંતોને ને ઈશ્વરના ભક્તોને પોતાની સાથે લેવા વિનવે છે.

કડી ૪. કારણ કે પાર્થિવ જળથી સંતોષાય એવી અમારી તૃષા નથી. કોણ જાણે શાથી આ બળતી ને બાળતી પૃથ્વી પર અમે આવી પડ્યા છીએ ! અર્થાત્ બાહ્ય જગતની વસ્તુઓ આત્માની તૃષા સંતોષી શકે એમ નથી.

કડી ૫. એ અમૃત—નિર્વાણ, મોક્ષ, ઈશ્વરસાન્નિધ્ય, પ્રભુકૃપાનાં અમૃત-માટેની તરસની પીડા ધણી સખ છે. આખું જીવન વેદનાભરપૂર-બળતા રણ જેવું લાગે છે. કવિ સંતો ને ભક્તો પાસે માગણી કરે છે કે આ એક જીવનની નહિ પણ ભવેભવની તૃષા મટાડે-જીવનના અંતિમધ્યેયનો સાક્ષાત્કાર કરાવે-એવું અમૃત મને કોઈ મેળવી આપો.

પૃષ્ઠ ૭. પ્રભુપ્રેમના પાગલ. અમે પ્રભુપ્રેમમાં ઘેલા બની ગયા છીએ. ખીજ કોઈ વસ્તુમાં અમાફ ચિત્ત ચોંટતું નથી.

કડી ૨. જગતનો ત્યાગ કરનારા સંન્યાસી શરીરે ભસ્મ ચોળે છે. અમે પણ ઈશ્વરના પ્રેમમાં એટલો મસ્ત થઈ ગયા છીએ કે અમે બાહ્ય જગત બાળીને

તેની રાખ અમારા શરીર પર ચોળી છે, અર્થાત્ જગતના બાહ્ય પદાર્થમાં અમને જરા રસ રહ્યો નથી. અમારી સર્વ વૃત્તિઓ કેવળ ઈશ્વર તરફ જ વળી છે.

કડી ૬. જગતરૂપી વસ્ત્ર અમારે શા કામનું છે ? એ પહેરવાથી તો ઉલટું અમારું શરીર મેલું બને. અમને તો એ વસ્ત્રના પહેરનાર-પ્રભુ-તરફ પ્રેમ છે. જગતની ઉપાધિમાં પડવાથી અમારો આત્મા હીન બને. અમને તો જગતના સર્જક ને ચાલક તરફ જ પ્રીતિ છે. પ્રેમી પ્રિયાનાં વસ્ત્રો નથી બેતો, એને તો પ્રિયાનાં જ દર્શન કરવાં હોય છે, તેમ અમારે ઈશ્વરકૃત જગત નથી બેઈતું, પણ જગત્કર્તા ઈશ્વર જ બેઈએ છે.

કડી ૮. હૃદ છોડીને એટલે આ સાન્ત જગત તજીને અમે ખેહદમાં-અનન્તતામાં-પ્રભુમયતામાં-ગયા. એ અનુભવ વર્ણવી શકાય એવો નથી. તમે ટાહ્યાં-હો, દુનીયાદારીનાં માણસ હો, તો અમારા જેવા ઈશ્વર પાછળ પાગલ બનેલા-આના સાથમાં ન આવશો.

પૃષ્ઠ ૯. રસરેલ. સર્વ સ્વલ્પિદં બ્રહ્મ-આ બધું જ બ્રહ્મ છે. એનાથી ભિન્ન એવું કંઈ જ નથી. જે જે દેખાય છે તે સર્વની પાછળ એક જ અખંડ આત્મતત્ત્વ રહેલું છે.

કડી ૨. એકતાની ભાવનાના રસે આખી ખલક-દુનિયા ભીંબઈ રહી છે ત્યાં કોઈ પણ પ્રકારની ભિન્નતા રહી નથી. આંખ ભલે કરોડ છે પણ તે એક જ તેજનું ચંદ્રણ કરે છે, તેવી રીતે દુનિયામાં દેખાય છે કરોડ જુદી જુદી વસ્તુએ પણ તે સર્વની પાછળ રહેલું તત્ત્વ તો એક જ છે.

કડી ૯. એ બ્રહ્મરસમાં-આત્મૈક્યભાવના રસમાં જે પૂરેપૂરા ટૂંપી ગયા અર્થાત્ જેને એનો સંપૂર્ણ રીતે અનુભવ થયો તે જ આ સંસારને તરી ગયા.

કડી ૧૦. દેહને લીધે 'મારું તારું' આદિ ભેદભાવ પ્રવર્તે છે. એ દેહા-ભિમાન ખસેડીને જુઓ તો માલુમ પડશે કે આ બધું જ બ્રહ્મસ્વરૂપ છે. અને એ અનુભવ થયા પછી કોણ કોનાથી જુદું રહી શકશે ?

પૃષ્ઠ ૧૦. આત્માનો સગો. અંગનાં એટલે કે પાર્થિવ સંબંધનાં સગાંઓ દૂર છે કે પાસે છે તે પણ મારાથી પરખાતું નથી. તું જ મારા આત્માનો સગો છે અને મારું હૃદય તારું જ સગપણ કબૂલ કરે છે. તું મને મૂકીને ક્યાંય નહિ જાય એવી મને ખાતરી છે.

કડી ૨. માટીનું બનેલું આ સ્થૂળ શરીર ને રેતીનાં બન્યાં હોય એવાં જૂઠાં સગાંવહાલાંઓમાં વિશ્વાસ રાખીને આખી દુનિયા ભ્રમણામાં પડી છે.

કારણ કે જેની આંખને હૃદયના ચેતનનો પ્રકાશ નથી સાંપજ્યો, અર્થાત્ જેને આન્યાત્મિક દૃષ્ટિ નથી મળી, તેને તું શી રીતે દેખાવાનો હતો ?

કડી ૩. શુક્લ પક્ષમાં ચન્દ્રનું તેજ ખીલે છે પણ અમાસ આવ્યે ચન્દ્ર-કાનો પ્રકાશ જતો રહે છે ને દુનિયામાં અંધકાર ફેલાય છે; કારણ કે ચન્દ્રનું તેજ એ તેના આત્માનું પોતાનું તેજ નથી. એ તો પરતેજે પ્રકાશે છે. તે જ રીતે સર્ગાવહાલાંચા એ આત્માનાં સાચાં સર્ગાવહાલાં નથી. એમની માયામમતા ભૂલી હોય છે. આત્માનો સાચો સર્ગો તો ઈશ્વર જ છે.

પૃષ્ઠ ૧૨. દર્શનની ઝંખના. ઈશ્વરના દર્શનની ઝંખના કવિના હૃદયમાં જાગે છે ને એ એને સર્વત્ર ઢૂંઢે છે. હૃદયમાં ભાવનો સમુદ્ર ઉભરાય છે. આકાશને અડે એટલાં ઊંચાં મોજાં એમાં આવે છે પણ છેવટે તો એ મોજાંચો ફૂટીફૂટીને કિનારે અટકે છે. ઈશ્વરનાં દર્શન થતાં નથી. વીજળીની પાંખ પર ચઢીને આકાશને સૃષ્ટિ એ ખાળી વળે છે. સૂર્યચન્દ્રની પીઠ પર બેસીને કિરણે કિરણે ઢૂંઢી વળે છે. સ્વર્ગને પાતાળના ભેદ ખોલે છે. તારા, ઉષા, સન્ધ્યા, ઈન્દ્રધનુષ, રાત, દિવસ ઇત્યાદિમાં ઈશ્વરને શોધવા કવિ મથે છે પણ એમાં સંપૂર્ણ દર્શન થતાં નથી.

કડી ૭. એ ઈશ્વર અંદર હશે કે બહાર છુપાયો હશે ? એનો આકાર કેવો હશે ? મારામાં ને તારામાં સર્વત્ર એ જ રહેલો છે, તો એના જુદા આકારની કલ્પના શી રીતે કરવી ? એ તો આપણી આંખની કીકામાં જ વસ્યો છે. એ દૃશ્ય નથી પણ દ્રષ્ટા પોતે જ છે. એને ક્યાં જોવા જવો ? મારી કીકાનાં દ્વાર કોઈ ખોલો, અર્થાત્ આત્માની દૃષ્ટિ ઉઘાડો તો એનાં દર્શન થશે.

પૃષ્ઠ ૧૬. છુપામણાં. મારો પ્રભુ સંતાઈ ગયો છે. એને ક્યાં શોધું ? નીચે, પૃથ્વી પર લીલાના-માયાના-અનેક પડદા પડ્યા છે. ઉપર, આકાશમાં અસંખ્ય તારાઓનું ટોળું જભ્યું છે. એ સર્વમાં મારો પ્રભુ ક્યાંક સંતાઈ રહ્યો છે. દશે દિશાની દોર બનાવી હું ઊંચા આબને હીંટોળું છું. આ બાજુ વાદળો ને પેલી તરફ તારાઓ: બન્ને વચ્ચે માઠું ભોળું હૃદય ઝાલાં ખાય છે. મારો પ્રભુ જડતો નથી ને જંદગી મને નીરસ ભાસે છે. કોઈ સંત પુરુષ મને માર્ગ બતાવો, કારણ કે બ્રહ્માંડ ગમે તેટલું મોટું હશે પણ પ્રેમ આગળ એનો વિસ્તાર કંઈ વિસા-તમાં નથી. આ મહાવિશાળ વિશ્વમાં છુપાયેલી વસ્તુને પ્રેમ તરત પકડી શકે છે. “ પ્રેમના તંતમાં સંત જાલે. ”

પૃષ્ઠ ૧૮. સત્યની શોધ. કવિ ઈશ્વરને કહે છે, આખા સંસારમાં તારું સત્ય હું ક્યાં જઈને શોધી કાઢું ?

કડી ૪. કોઈક ખાણમાં રત્ન છુપાઈ રહ્યું હોય, કોઈ પત્થરની અંદર અમ્મિ છુપાઈ રહ્યો હોય, એમ તારું સત્ય છુપાઈ રહ્યું છે. હિરણ્મયેન પાત્રેણ સત્યસ્યાપિ હિતં મુખમ્ । સુવર્ણના પાત્રથી સત્યનું મુખ ઢંકાઈ ગયું છે. બધે અંધારું છવાઈ ગયું છે, ત્યાં હૈયાને કોણ ઉધારી શકશે ?

કડી ૫-૬. કોઈક શરમાતી સુંદરી પેઠે વીજળી પલક ઝળકાને છુપાઈ જાય છે. ‘આ રહી’ એમ આંખ કહે છે પણ વીજળી તો જતી રહે છે ને પાછળ અંધારું રહી જાય છે. એમ તારા સત્યનો ઝળકાર કોઈક વાર જણાય છે પણ તેનું હું ઘડણુ કરી શકું તે પહેલાં તો એ અલોપ થઈ જાય છે. હું એને શોધવા જઈ છું ને એ ત્યાંથી છટકી જાય છે. હું હાથ વડે પકડું છું, પણ મારો હાથ ખાલી ને ખાલી રહે છે. શું આખરે યુગેયુગથી આ જ પ્રણાલી-પદ્ધતિ-ચાલુ રહેવાની છે ?

કડી ૮. પણ મારી શોધ છેક નકામી તો નહિ જ નીવડે. હારતું હારતું પણ મારું હૃદય લડત ચાલુ રાખશે. સત્યની શોધમાં આડે આવતાં વિઘ્નો સામે એ ઋધ્ડશે અને પછી દિવ્ય દિશાનાં-આધ્યાત્મિક રહસ્યનાં પડો ધીરે ધીરે ઊઘડશે, અને પછી તો “હે હરિ” એમ માત્ર “હરિ” નામનો ઉચ્ચાર કરતાં જ તું તુરત મને તેમાં જ જડી આવશે !

પૃષ્ઠ ૨૦. દિશાસૂચન. સંત પુરુષ વગર પ્રભુનો માર્ગ કોઈ જાણી શકે એમ નથી. ભલે લાગે પુસ્તકો પઢો પણ અનુભવી સંતો વગર એ માર્ગના કોઈ ભોમિયા થઈ શકે એમ નથી. જગતના માર્ગ કરતાં એ માર્ગ ઘણો વિચિત્ર અને અટપટો છે.

કડી ૨. દુનિયામાં નદી સમુદ્રને મળવા દોડે છે, પણ આ માર્ગમાં તો સમુદ્ર નદીને મળવા દોડે છે, નદી પહાડ-પોતાનાં જન્મસ્થાન-ને મળવા ઈચ્છે છે ને પર્વત પાતાળને પકડવા આતુર બને છે. અર્થાત્ માયાને લીધે અનેક પ્રકારનાં નામ ને રૂપના ભેદ વડે વિલસી રહેલો જીવાત્મા બધા ભેદભાવ મટારી એક પરમાત્મ તત્ત્વમાં વિલીન થવા માગે છે, પણ વચ્ચે આડી દિવાલ ઊભી છે અનેક અંતરાયો આવે છે, ને સંત પુરુષ વિના એ અંતરાયો શી રીતે આળંગવા તે કોઈ જાણી શકે તેમ નથી.

કડી ૬. વાદળો ગગનને ઘેરી લે અને અંધારું ઘેર બને ત્યાં એક સૂર્ય વિના તો એ વાદળ પર ઈન્દ્રધનુષ્યનો ચમત્કાર કોણ જાણી શકશે ?

પૃષ્ઠ ૨૨. પ્રભુની સ્નેહુઠગાઈ. પ્રભુ જગતરૂપી રમકડું આગળ ધરી ખેતે છુપાઈ રહે છે. જગતની અનેક લીલા ને લાલચોમાં બધા લોભાઈને પ્રભુને પકડી શકતા નથી. પણ મારે જગતનું કામ નથી; મારે તો તારું જ કામ છે.

ક્રમી ૬-૭. તેં રચેલી માયાના લટકે બધાં મોહ પામે છે. હું પણ માણસ હું એટલે ઘડીભર એનાથી બંધાઈ જઈ છું. આ દુનિયાનાં સુખ વિલાસ વગેરેનાં આકર્ષણે બંધાઈ તને ભૂલી જઈ છું. પણ ત્યાં તારો સાદ સંભળાતાં-તારી મદદ ખડી થતાં ભૂલમાં પડેલો મારો આત્મા ફરી જગત થાય છે ને હું સમજું છું કે આ જગત દેખાય છે તે તું નથી, એમાં તારી અનેક પ્રતિમૂર્તિ-નકલો છે, પણ તારું સાચું સ્વરૂપ નથી. તારાં પ્રતિબિમ્બો છે-પણ મૂળ બિમ્બ તો બીજે જ છુપાયું છે. એવું તારું જગત મારે નથી જોઈતું. જેમ કોઈ મનુષ્ય બાળકને રમકડાં રમવા આપી પોતે સંતાઈ રહે તેમ તું મને જગતના વિવિધ પદાર્થો રૂપી રમકડાં આપી સંતાઈ રહ્યો છે. મારે શું આખી છંદગી આવાં રમકડાંથી રમીને જ સંતોષ માનવો ! અમારે તારા વિચારે રડવું રહ્યું, ને તું તો સંતાઈને જોયા કરે છે ! તું નવાંનવાં રમકડાં આપે છે પણ તે ભાંગી નહિ જાય ? આ ક્ષણભંગુર જગતના પદાર્થો ક્ષણ-જીવી જ રહેવાના. આવી તારી પ્રેમભરી બનાવટ શાશ્વત-હંમેશની-છે. પણ મારે તો એવું જગત નથી જોઈતું.

પૃષ્ઠ ૨૫. પ્રભુનો જ સાથ. મારે સ્વર્ગ જોઈતું નથી, મારે તો પ્રભુ ! ફક્ત તારો સાથ જોઈએ છે. તારા વિના બીજું સર્વ ઊણું ને અધુરું છે.

ક્રમી ૪. વરસાદનાં થોડાંક બુંદ પડે કે કમોસમમાં માવડું થાય તેથી જેમ પાક નીપજતો નથી, તેમ સ્વર્ગ મળ્યે મારા અંતરની આશા સંપૂર્ણ રીતે સંતોષાય એમ નથી. હું તો તારી કૃપાની ભરપૂર હેલીઓ વાંછું છું.

ક્રમી ૬. સમુદ્રમાં મોતી પાકે એવું તારું નૂર છે. હું નાના સરખા બિન્દુ જેવો છું-પણ એ સિન્ધુનું-દરિયાનું બિન્દુ છું. એટલે આપણા બંનેનું પોત એક જ છે. બંનેમાં એક જ મૂળ તત્ત્વ રહેલું છે. માટે મને તારો જ સાથ જોઈએ છે.

પૃષ્ઠ ૨૯. તલાવડી દૂધે ભરી રે. વિશ્વરૂપી આ તલાવડી શુદ્ધ ચેતનરૂપી દૂધથી ભરેલી છે ને પુણ્યકૃત્યરૂપી મોતી વડે એની પાળ બાંધી છે. ત્યાં ઉચ્ચ પ્રદેશનો હંસ, ઈશ્વરનો અંશભૂત જીવાત્મા, આવીને દૂધ ને મોતી છોડીને લીલી શેવાળ ચરે છે, અર્થાત્ આંધ્યાત્મિક તત્ત્વથી વિમુખ થઈ સંસારના બાહ્ય પદાર્થોમાં રચ્યાપચ્યા રહે છે. એ તળાવે દૂધ ને મોતીનો ચારો ચરવા ચંદા ને તારા આવે છે.

ક્રમી ૪-૫. સૂરજ દાદાની દીકરી ઉષા પૂર્વને માંડવે રોજ આ તલાવડી પર આવે છે. એમાં નાહીને પોતાના વાળે મોતી પરોવે છે ને જગત પર જતજતના રંગા પાથરે છે. દિનને કરનારા સૂર્યનાં કિરણરૂપી હંસો દરો દિશાથી ઊડતા

ઊડતા આવે છે ને એના દૂધ વડે પોતાના શરીરને ઉજ્જવલ બનાવે છે, ને યથેચ્છ મોતીનો ચારો ચરે છે.

કડી ૭-૮. હે ઉચ્ચ પ્રદેશના વાસી હંસલા, પ્રભુના અંશરૂપ જીવાત્મા, તારે તે જગતના વિષયોરૂપી શેવાળ ચરવાની હોય ? એમાં તો કંઈ તત્ત્વ નથી. તારાં ખરેખરાં ભક્ષ્ય-ખોરાક તો આ રસે ભર્યાં મોતી ને દૂધ છે. તું કેવળ સુધામય અર્થાત્ અમૃત તત્ત્વથી બનેલો છે, તારું તેજ અપાર્થિવ છે. માટે તું જ્ઞાન-ચેતનરૂપી દૂધ ઝીલીને પુણ્યકૃત્યરૂપી મોતીનો ચારો ચરી એના દિવ્ય તેજથી દીપતો આધ્યાત્મિકતાના ઉચ્ચ પંથે ઉઠ્યો બ.

પૃષ્ઠ ૩૨. દિવ્ય પ્રતિબંધ. મારી પાસે અનેક પ્રકારની સંપત્તિ છે, તોયે પગલે પગલે મને અંતરાયો કેમ નડે છે ?

કડી ૨-૩. મારે માટે આ અનંત ને ઊંડું આકાશ ઊડવા માટે છે. છતાં દિશાના છેડા ભેદ હું ડરી શા માટે બહુ છું ? હૃદયમાં ઊડેઊડે અદ્ભુત આશા રહેલી છે, પણ એના તંતુ તૂટી કેમ જાય છે ? અતૌકિક સ્વપ્નોમાં હું રમી રહું છું, તો પણ નસીબમાં આખરે મારે આ પૃથ્વીની ધૂળ જ કેમ રહે છે ? મારા મુખ પર સુંદર સ્મિત ફરકી રહે છે, છતાં હૈયામાં આ ક્યા કાંટા ભોંકાય છે ? અર્થાત્ હું શુદ્ધ, મુક્ત સ્વતંત્ર આત્મતત્ત્વ છું, છતાં આ જડ જગતનાં બંધનો મને કેમ બાંધી રહ્યાં છે ?

કડી ૫. મારે પગલે પગલે તારા દિવ્ય પાશો-તારી માયાનાં અલૌકિક બંધનો રહ્યાં છે, તેમ છતાં મારો આત્મા પોતાની પાંખ વીજે છે. ઉચ્ચ આધ્યાત્મિક પ્રદેશમાં ઊડવા અં પ્રયત્ન કરી રહ્યો છે. તારા ગગનમાં પ્રેમના પાવક પ્રજળે છે, છતાં આ કઈ શક્તિ મારી આંખને ઢાંકી રહી છે ? ઈશ્વરનો પ્રેમપ્રવાહ અખંડ વહી રહ્યો છે, છતાં માયા મનુષ્યની દૃષ્ટિને આવરી રહી છે.

પૃષ્ઠ ૩૪. કમળતલાવડીનો હંસલો. કમલોથી ભરેલી તલાવડી આગળ હંસ ઊભો રહ્યો છે. કમલો પર ભમરાઓ ગુંજરવ કરી રહ્યા છે ને હંસ પોતાની પાંખ ખીડી તલાવડી, કમલની ને ભ્રમરની સુંદરતા પર મુગ્ધ થઈ ઊભો રહ્યો છે.

કડી ૪. પણ આ સર્વ સૌન્દર્ય ક્ષણજીવી છે. એક ઘડીમાં મનને મોહ પમાડી એ ઊડી જાય છે. પણ હંસ આંખ મીંચી ઊભો રહ્યો છે તેને ખબર નથી કે આ સુંદરતા ક્યાં સુધી ટકશે ? પાર્થિવ વિષયોની મોહિનીથી મુગ્ધ બનેલો જીવ જાણતો નથી કે એ સૌ ક્યાં સુધી ટકશે ?

કડી ૬. કમળતલાવડી પર ઊભા રહેલા હંસ ! પાર્થિવ વિષયોના આકર્ષણમાં ભમી રહેલા જીવાત્મા ! તારી આંખો ખોલ, સાચું જ્ઞાન મેળવ ! ભલે

ભમરા કમળ પર ગુંજરવ કરે, વિષયી જીવો વિષયોમાં ભલે અટવાય. તે તારી પાંખ શા માટે ખીડી રાખી છે ? તું ઉચ્ચ આધ્યાત્મિક પ્રદેશનો પ્રવાસી છે. તું તારે ઊઝ્યો ન !

પૃષ્ઠ ૩૯. દેવનેા મોક્ષ. મેં મારા મંદિરમાં દેવને સોનાના સિંહાસન પર પધરાવ્યા, મોંઘાં મોંઘાં ફૂલો એને ચઢાવ્યાં, ધૂપ ધરાવ્યા, દરરોજ એની પૂજા અર્ચના કરી. પણ માંકું મંદિર તૂટી ગયું ને દેવ જતા રહ્યા ! બાહ્ય ઉપચારોથી પ્રભુ પકડી શકાતા નથી. એને તો સાચા હૃદયની ભક્તિ જોઈએ છે. આત્મા-પરમાત્માનું સાટું તો અંતરનું છે, તેને બહારની પૂજા કેમ સિદ્ધ કરે ?

પૃષ્ઠ ૪૦. પ્રભુની પ્રીત. ઈશ્વર જોડે પ્રીત બાંધવી એ સહેલી વાત નથી. એ કાર્ય તો માથું મૂકીને કરવા જેવું વિકટ છે.

કડી ૩. એ કાંઈ મોજમજા કરવાનું સ્થાન નથી, પણ પ્રેમનું પવિત્ર મંદિર છે. માથું કાપીને જે પહેલાં આંગણામાં મૂકે તેને જ એ પ્રેમમંદિરમાં પ્રવેશ કરવાનો અધિકાર મળે છે. અર્થાત્ હુંપદ તજી, અહંભાવ ભૂલીને જે કેવળ તન્મય થઈ જાય તેના જ હૃદયમાં પ્રભુ પ્રત્યે સાચા પ્રેમભાવ પ્રકટે છે.

પૃષ્ઠ ૪૨. મનબંધન. માંકું મન અત્યંત ચંચળ છે. એને તારા તરફ હું શી રીતે વાળું ? એને તો અનેક વિષયોમાં ભમવાની ટેવ પડી ગઈ છે. ઊડી ઈન્દ્રજીત-માયાવી રચના-હોય એવું એ છે. એને હું શી રીતે સ્થિર બનાવું ?

કડી ૬. એને હું લાડ કેમ લડાવું ? ભમતા ઢોરને જેમ ખીલે બાંધી તાળું મારવું પડે છે તેમ એ અત્યંત ચંચળ મનને હું ઈશ્વરરૂપી ખીલે બાંધી ભક્તિરૂપી તાળું માંકું તો જ એ તારા તરફ સ્થિરભાવે વળેલું રહેશે.

પૃષ્ઠ ૪૪. ઉરની ભરતી કડી ૧-૨. હે ઈશ્વર, હું તને મારા મનમાં શી રીતે રમાડું ? માંકું મન તારી પ્રત્યે શી રીતે વાળું ? મારા શરીરમાં ને મનમાં ખૂબ બળપૂર્વક માયાએ પોતાનું સામ્રાજ્ય જમાવ્યું છે. જરા પણ જગા તારે માટે બાકી રહી નથી. તેમાં તાંકું ગાન કરી આનંદ પામવા મને સહેજ પણ અવકાશ મળતો નથી. પહેલાં તો માયા મારા પ્રેમનું પાત્ર-પ્રિયતમા-બનીને મારા મનમાં ચેડી ને હવે એણે માંકું આજ્ઞું જીવન કબજે કરી લીધું છે.

કડી ૪-૫. આ જગતમાં જે ભિન્ન ભિન્ન પદાર્થો દેખાય છે તે નામ તથા રૂપને લીધે જુદા જુદા દેખાય છે. તત્ત્વ તો સૌની પાછળ એક જ છે. એ નામ રૂપની વ્યાખ્યા કરવા, એનાં લક્ષણો પકડવા, તું હુંરૂપે અર્થાત્ માનવી સ્વરૂપે જગતમાં આવ્યો. ઈકોઽહં બહુ સ્યામ્ હું એક છું તે અનેકરૂપે થાઉં, એવી ઈચ્છા કરી

તું જ જુદા જુદા સ્વરૂપે જગતમાં આવ્યો. પણ એ નામ ને રૂપ-સંસારના પદાર્થો-મનના માચારૂપી ક્રવામાં જઈને બંધાઈ પડ્યાં. પણ હૃદયમાં હું ભક્તિ-ભાવની એવી જબરી ભરતી ચઢાવું ને તારી લગની એવી લગાડું કે માયા ધીરે ધીરે મનમાંથી હઠતી જશે ને મન હાલ માયામય છે તે પછી હરિમય થઈ રહેશે.

પૃષ્ઠ ૪૬. માયાની લગની. કહી ૧. હે જીવ ! તારું મન માયા વડે આકર્ષાઈ ગયું છે. પણ આ માયામય જગતની આશા ક્યાં લગી કરવી ? માયા એ જ માતા રૂપે ભેદભાવને જન્માવે છે ને પત્નીરૂપે એ જ માયા તને આકર્ષી રહી છે. આખો સંસાર એ માયાની જ ઉત્પત્તિ છે. એવી એ માયા મોહક ને મોટી ઠગારી છે.

કહી ૫-૬. કૂલ તરફ ભમરો ખેંચાય છે, પણ આ મનરૂપી ભમરો તો જેની હયાતી જ નથી એવા આકારાપુષ્પમાં બંધાઈ ગયો છે. જૂઠી માયામાં ગૂંચવાઈ ગયો છે. અને દિવસે પણ એને અંધકાર લાગે છે. આત્માનો પરમ પ્રકાશ છતાં તમોગુણને લીધે અજ્ઞાનના તિમિરમાં એ ગોથાં ખાય છે. જ્યારે આત્મ અને અનાત્મનો, અર્થાત્ ચેતન ને જડનો, સત્ય ને અસત્યનો ખરો વિવેક થાય, બંને વચ્ચે રહેલો ભેદ પરખાય, ત્યારે સત્ત્વ રજસ ને તમસ એ ત્રણે ગુણની ઉપાધિ છૂટી નિસ્ત્રેગુણ્યનો પંથ પકડાય ને પદે પદે મુંઝવતી માયાની ભ્રમણામાંથી છટકારો પમાય. જન્મ ને મૃત્યુ વચ્ચેનું આ સંસારમાં દેખાતું જીવન એ તો સમુદ્રન મોજના શીણ જેવું તત્ત્વહીન ને જૂઠું છે. મીણખત્તીમાં જે પ્રકાશ દેખાય છે તે જ્વોતિ કંઈ મીણ નથી. તું જેને તારી પોતાની માની રહ્યો છે તે જગતની માયા તો જૂઠી છે.

પૃષ્ઠ ૪૮. પડછાયા. તું જે આ બાહ્ય ઉપાસના આદિથી દેવ રીઝવવા પ્રયત્ન કરી રહ્યો છે તે ખોટા છે. એ મૂળ વસ્તુ નથી, પણ પડછાયા છે મનને મોહ પમાડનારી એ જૂઠી માયા છે.

કહી ૨. ઘોખી જેમ કપડાંની ગાંસડી ઉપાડી જાય છે પણ એ તો પારકા કપડાં હોય છે એમાં એનું કંઈ હોતું નથી, તેમ તે પણ આ જીવનનો જૂઠો ભાગ ઊંચકી લાંબી મજલ કાપી ને બળતા રણમાં ચાલ્યો, પણ એમાં સાચું તત્ત્વ કંઈ નથી.

કહી ૫. તત્ત્વચિન્તન ને ફિલસુફીની મિથ્યા વાતો છોડી દે. બહારથી દેખાડવાને ટીલાંટપકાં કર્યાં છે એ ટપકાં નથી, પણ માયાનાં ટપલાં ખાવા જેવું છે. ખોટા ધખારા છે. તે સૌભૂંસી નાખ. પળે પળે ફેરવાતી છાયા જૂઠી છે. મૂળ

વસ્તુ તો જુદી જ છે, તેમ તારી આ બાહ્ય ઉપાસના પૂજા અર્ચના ફિલસુફી એ સૌ કેવળ ચાળા છે. એ છોડીને સાચો ભક્તિભાવ ગ્રહણ કર.

પૃષ્ઠ ૫૭. માધુરી. હે પ્રભુ, તેં કેવું માધુર્ય આ જગત પર ઉતાર્યું છે ! રસની કેવી રેલ વહાવી છે ! દરો દિશાને ભરી દેતી તારી કૃપાની ધારા કેવી વરસી રહી છે ! ડોકમાં ગુલાબનાં ઝૂમખાં ઝુલાવતી હોય તેવી ગુલાબી રંગની ઉષા આકાશમાં ધડીભર ચમકી રહે છે. તેના સૌન્દર્યનું હું પાન કરવા જઈ છું એટલામાં તો એ સરકી જાય છે. પાછળ સોનેરી ચમરી ચમકાવતો તેજબાલ સૂર્ય પધારે છે. એના સુવર્ણ સમા કિરણોની રજ હું ખોખેખોખે ઝીલવા જઈ છું પણ મારો ખોખો ખાલી જ રહે છે. લાલ કમળનાં બનાવેલાં તોરણો ટાંગતી સંધ્યા ધડીભર આકાશમાં આવે છે. એના સૂરો હું અંતરમાં ઝડપી લઉં છું પણ એટલામાં કોણ જાણે એ ક્યાં અદૃશ્ય થઈ જાય છે ! અંતે લાખો ટીલીટપકીનો તારે મઠયો સાળુ પહેરી રાત્રિ પધારે છે. એ સાળુ હું હૈયા સરસો ચાંપું છું તો એનાં તીર ભોંકાય છે ને હજીય એ પ્રણામાંથી-ધામાંથી ઠધિર ઝરે છે ! આ સર્વ વેદના એ તારી જ દીધેલી વિરલ ભેટ છે. એને હું હૃદયમાં સંઘરી રાખું છું ને એને તારી કૃપા માની આનન્દિત રહું છું.

પૃષ્ઠ ૬૧. જીવનઘાટના ધા. પ્રભુ, તું મને ધા પર ધા મારી રહ્યો છે, એક પછી એક વેદના મોકલી રહ્યો છે, પણ એ ધા મારા જીવનને ધડી રહ્યા છે-સુધારી રહ્યા છે-એમ માની એને ફૂલ સમા ગળી હું વધાવી લઉં છું. દુઃખાનુભવથી હૃદય આર્દ્ર થઈ ભક્તિભાવે તારા તરફ વળશે એમ માની હું સર્વ વિપત્તિઓને સહુર્પ સ્વીકારી લઉં છું.

કડી ૪. લોખંડ પર કાટ ચઢ્યો હોય છે ત્યારે જેમ કાનસ ફેરવી એ કાટ કાઠી નાખવામાં આવે છે તેમ મારા હૃદય પર લાગેલો માયા વાસના આદિનો કાટ તેં મોકલેલી વિપત્તિરૂપી કાનસ વડે સાફ થઈ રહ્યો છે. વિપત્તિ સહન કરીકરીને માફ હૃદય નિર્મળ થઈ જશે. એને પછી જેમ પારસમણિનો સ્પર્શ થતાં લોખંડ સુવર્ણ બની જાય છે તેમ તારી ભક્તિનો પારસમણિ મારા હૃદયને અડકતાં એ શુદ્ધ સુવર્ણરૂપ અર્થાત્ કેવળ ચૈતન્યરૂપ ઈશ્વરમય થઈ જશે, એવી મને શ્રદ્ધા છે.

પૃષ્ઠ ૬૩. અનુભવ. જેને દુઃખનો અનુભવ થયો હોય તે જ દુષ્પિયાની સ્થિતિ સમજી શકે છે. સુખી પુરુષો એની કલ્પના કરી શકતા નથી.

કડી ૩-૪-૫. જ્યાં છ છ મહિના સુધી રાત રહે છે ને ધૂનવી નાખે એવી ઠંડી પડે છે ને કોઈ પણ ઉપાયથી તે અટકતી નથી એવા ધ્રુવ પ્રદેશના સંકટનો ખ્યાલ બીજા પ્રદેશમાં રહેનારા લોકોને આવતો નથી. દિલમાં ભડકા ભેડે છે ને

ઉપર આકાશમાં મેઘ ઘેર ગર્જન કરી રહ્યા છે પણ મંદિરમાં ઘંટોનો એટલો અવાજ થઈ રહ્યો છે કે ભક્તોને એનો ખ્યાલ આવી શકતો નથી. અર્થાત્ ઉપાસના આદિ બાહ્ય સાધનોમાં ગૂંચવાએલા ભક્ત હૃદયને પ્રભુના વિરહની વેદનાનો ખ્યાલ આવી શકતો નથી. હે પ્રભુ, તારા પ્રેમની કટારી આજે મારા હૃદયને વાગી ગઈ છે. ખોલીને કહી ન શકાય એવી તારા ભક્તની એ વિરહવેદના તારા સિવાય કોઈ મટાડી શકે એમ નથી.

પૃષ્ઠ ૬૫. પ્રાર્થના. કડી ૩-૪. માયાના પાશમાં મને બાંધવા જતાં ભક્તિના બંધનમાં બંધાઈ જઈને તું જ મારા હૃદયમાં સપડાઈ ગયો છે. મેં આખરે તારું સાચું સ્વરૂપ જાણખી લીધું છે. હવે તો હું મુક્ત ન થાઉં ત્યાં સુધી તું પણ છૂટી શકે એમ નથી. વાદળાંઓ વરસી ગયા પછી આકાશ સ્વચ્છ થઈ જાય છે, તેમ દુઃખોને લીધે મારી આંખમાંથી આંસુ સરી ગયા પછી હવે હૃદય આર્દ્ર થઈ સ્વચ્છ બન્યું છે. હવે હસીને કે રડીને મારે તારી પાસે કંઈ લેવાનું નથી. તારે પણ મારી પાસે કશું માગવાનું રહ્યું નથી. સાચું જ્ઞાન થતાં હવે લેવાદેવાનું કંઈ રહ્યું નહિ.

પૃષ્ઠ ૬૬. લોકદેવની સેવા. મનુષ્યો એજ દેવ છે. એ જનતા-જનાર્દનની સેવા એ ખરી ઈશ્વરસેવા છે. મનુષ્યરૂપે અનેક સ્વરૂપે ઈશ્વર જ વિલસી રહ્યો છે. એ પ્રભુની જીવતી પ્રતિમાઓ છે અર્થાત્ ઈશ્વરના જ અંશભૂત, ઈશ્વરનું જ ચૈતન્ય ધારતી એ વ્યક્તિઓ પાપાણાદિની જડ પ્રતિમા કરતાં વધારે સેવવા યોગ્ય છે.

પૃષ્ઠ ૭૨. પરમાર્થ. સંત પુરુષો હંમેશાં પારકાં માટે જીવે છે. એમના શ્વાસોચ્છ્વાસે પરોપકાર કરવાની ઈચ્છા વસી રહેલી હોય છે. ખીજનું ભલું કરવામાં એ પોતાનાં સુખ સગવડનો જરા પણ વિચાર કરતા નથી. સૂર્ય, તારા, મેઘ, વૃક્ષો, નદીઓ, ચંદનવૃક્ષ એ સર્વ પોતે જાતે વસાઈ કષ્ટ વેઠી અગવડ ભોગવી અન્યનું ભલું કરે છે.

કડી. ૬. માથું મોટું પર્વત જેવું હોય, હંમેશાં માથું અફડ ને અફડ રાખતો હોય, પણ એનું કુળ નીચનું હોય છે ; સમુદ્ર જેવા લાંબાપહોળા દેખાવના હોય છે, પણ હૃદય ભિખારી જેવું હોય છે ; વિદ્યાવાન હોય, પણ એ વિદ્યા કોઈને ખપ ન લાગે એવો એનો ઉપયોગ કરતા હોય, હૃદયને સ્મશાન જેવું શૂન્ય બનાવી મૂક્યું હોય ; એવા કેવળ સ્વાર્થમાં જ રચ્યાપચ્યા રહેનારા જીવો દુનિયાને શાપ સમાન છે. સંત પુરુષો તો જગતના ભક્ષાને અર્થે જ જીવન ગાળે છે.

પૃષ્ઠ ૭૪. કર્મચરિત્ર. કડી ૫. સૂતરના દોરા વણી તેનું દોરડું બનાવી જેમ કોઈ માણસ તેમાં ફસાય, તેમ કર્મરૂપી સૂતરને વણીવણી તેનું દોરડું

બનાવી આત્મા પોતે જ તેમાં બંધાઈ ગયો છે-જગતની ઉપાધિમાં ફસાઈ ગયો છે. મંદિરમાં દેવની સ્થાપના કરવામાં આવે છે તે પણ માયાની ઉપાધિને લીધે જ. નિર્ગુણ નિરાકાર નિર્જન બ્રહ્મને માયાવિષ્ટ બનાવી તેની સગુણ ઈશ્વર તરીકે ઉપાસના કરવામાં આવે છે, તે જ રીતે કર્માદિના બંધનને લીધે શુદ્ધ મુક્ત આત્મા જીવાત્મા તરીકે નાના પ્રકારના ભેદભાવમાં ભમે છે.

પૃષ્ઠ ૭૬. **કર્મનાં પ્રતિબિંબ.** ક્ષી ૧. તું ને તારાં કર્મ એ ભિન્ન વસ્તુ નથી. તારાં કર્મો એ તારા સ્વરૂપનાં જ પ્રતિબિંબ છે. જેવો મનુષ્ય તેવાં તેનાં કર્મ, અથવા જેવાં એનાં પૂર્વકર્મ તેવો એ મનુષ્ય. આખી દુનિયા ખોળી વળ. એ જ સંસારનો આકર્ષક અરીસો છે. એમાં સારાં નહારાં કર્મો દેખાઈ આવે છે.

ક્ષી ૬. આત્માનું શુદ્ધ જ્યોતિર્મયરૂપ છે એવું જો આપણું સ્વરૂપ બને તો કર્મરૂપી પ્રતિબિંબ પણ તેવું જ શુદ્ધ જ્યોતિર્મય બનશે. આત્મા-પરમાત્માની સાચી એકતા સધાશે. શાસ્ત્રો અનેક છે પણ એ સર્વનું રહસ્ય આટલું જ છે. આત્મૈક્યના અનુભવની એ સાચી જ્યોતિ મેળવી આ સંસારનાં માયામય કર્મો દૂર કરી નાખ.

પૃષ્ઠ ૭૮. **પૂર્ણજીવનની સુંદરતા.** હે મન ! તું હંમેશાં તારા પોતાના જ તરંગમાં કેમ રચ્યું પચ્યું રહે છે ? સ્વ સિવાય ખીલું તને કેમ સૂઝતું જ નથી ? “હું” એ જ વિશ્વનું સારસર્વસ્વ હોય એમ કેમ માની રહ્યું છે ? હું તું એ ભેદ વિશ્વના જીવનમાં છે જ નહિ. વિશ્વ આખું એક સૂત્રે ગૂંથાયેલું છે.

ક્ષી ૩-૪-૫. વૃક્ષના એક જ અંગમાં સુંદરતા રહેતી નથી. ફૂલ, પાંદડાં, ટાળી વગેરે વૃક્ષના જુદા જુદા ભાગો છે ને તે સર્વ મળીને આખા વૃક્ષને સુંદરતા બક્ષે છે એનો તું દાખલો લે. તું એકલો કંઈ નથી. ખિન્દુ એ સમુદ્રનો ભાગ છે, પણ ખિન્દુમાં કંઈ આખો સમુદ્ર સમાતો નથી. તેમ કેવળ તારા અહંમાં આખું વિશ્વ નથી સમાયું. વિશ્વના ચૈતન્ય સાથે એકતા સાધી પૂર્ણ જીવન તું પ્રાપ્ત કરશે તો જ સાચી સુંદરતા તને મળશે. તું કેવળ તારી એકલી જાતમાં રચ્યો પચ્યો રહીશ તો જુદા જુદા પ્રકારનાં બંધનોમાં સપડાઈ જઈશ. એ જાતના જીવનનો મોહ ન રાખ. પણ હું-તુંના ભેદભાવ ભૂલી પૂર્ણ જીવનનો-વિશ્વજીવન સાથે એકતાને ધબકતા જીવનનો અનુભવી થા.

પૃષ્ઠ ૮૦. **યોગ.** હે પ્રભુ, તેં મારો સાથ ક્યારે છોડ્યો છે કે તારો યોગ કરવા, તને પ્રાપ્ત કરવા હું મથું ? તું મારાથી જરા પણ દૂર નથી રહ્યો. અંતરમાં તેમજ બહાર સર્વત્ર તું જ મારામાં વ્યાપ્ત થઈ રહ્યો છે.

કડી ૩. મને પીડા થાય છે તે ખરી રીતે જોતાં પીડા નથી. પણ મારા હૃદયમાં તું પુણ્યની, પવિત્રતાની મેળ મારે છે તેથી મને ખીલા વાગતા હોય એમ લાગે છે. આંખમાં આંસુનાં પૂર ઉભરાય છે તે સાચું જોતાં તારા જ અમૃતની વર્ષા વરસે છે.

કડી ૪. થડો પૂરેપૂરો પાણીથી ભરાઈ ગયો હોય તેમાં વધારે પાણી માર્ઈ શકતું નથી તેમ તું મારા અંતરમાં સંપૂર્ણ રીતે વ્યાપ્ત થઈ રહ્યો છે. માંક હૃદય તુંમય થઈ રહ્યું છે, પછી તને મેળવવા માટે ખીજ સાધના કરવાની શી જરૂર છે ?

કડી ૬. પ્રેમભાવે કરીને હું તારું સાયુજ્ય-સામીપ્ય-સંયોગ પામ્યો, તારો સાથ મેળવી શક્યો. હવે પછી મારે ખીજ યોગ ઉપાસના વગેરે સાધનોની શી જરૂર છે ? ભમરીના ડંખ ખમીખમીને ભમરીનું ધ્યાન ધરતો ધરતો કીટ આખરે પોતાનો દેહ ભેદીને ભ્રમરરૂપ બની ઊડી જાય છે, તેમ તે મોકલેલી વેદનાના ડંખ ખમીખમીને હું તુંમય થઈ ગયો છું. તે મારો સાથ કદી તજ્યો નથી.

પૃષ્ઠ ૮૨. એક જ તારી એથ. હે પ્રભુ ! એક તું જ મારો આધાર છે, તું જ માંક જીવન છે, તારા સિવાય ખીજું બધું ખાલી છે.

કડી ૨. તારા વિના પૃથ્વી, સાગર આદિ તારી રચના નકામી છે. એ તો તારી રચનાની રમત માત્ર છે. ચેતનના આધાર વિના જડ વસ્તુ જેમ કેવળ નિષ્ક્રિય રહે છે, તેમ તારા વગરનું અંતર પણ તદ્દન ખાલી ભાસે છે. મને માત્ર તારો જ આધાર છે.

કડી ૪. સમુદ્રને તરી જવા કોઈ વહાણમાં ખેસે અને વહાણ તૂટી જાય, તેમ સંસાર સાગરને તરવા મેં ખાલ્ય સાધનો અજમાવ્યાં પણ તે સર્વ નિષ્ફળ નીવડ્યાં. ઈશ્વરના નામનો તરાપો મળે તો જ સંસારસમુદ્ર તરી શકાય. ઈશ્વર-ભક્તિ વડે જ મોક્ષપદની પ્રાપ્તિ થઈ શકે.

પૃષ્ઠ ૮૭. ઊડવાં આઘાં આઘાં રે. અંતિમ પદની પ્રાપ્તિ કરવા માટે આધ્યાત્મિકતાના પ્રદેશમાં યજ્ઞે આલે પ્રવાસ કરવાનો છે. સંસારના માર્ગોથી બહુ દૂર પ્રભુના પંથે જવાનું છે.

કડી ૫. વિહંગો-પક્ષીઓ આલે આકાશમાં ઊડે છે ને જેમ જેમ એ દૂર જાયે ઊડે છે તેમ તેમ દિગંત (દિશાનો છોડો) દૂર હઠતી જાય છે. જેમ જેમ આધ્યાત્મિકતાના પ્રદેશમાં આગળ ને આગળ પ્રવાસ કરતા જઈએ છીએ તેમ તેમ તેની સીમા આધી ને આધી જતી જાય છે. સાચા સુખરૂપી પતંગ બહુ જાયે ઊડી રહ્યો છે તેનો દોર હાથમાં શી રીતે આવે ?

કડી ૮. આશાનું રહેઠાણ બહુ દૂરના પ્રદેશમાં છે—બહુ દૂરની વસ્તુની આશા રાખી છે ને પ્રાણને પણ બહુ દૂરનો પ્રવાસ કરવાનો છે. આત્માને એ આધ્યાત્મિકતાના દૂર પ્રદેશમાં ઉડાવતાં પ્રેમ ને કલ્યાણની પ્રાપ્તિ થશે.

પૃષ્ઠ ૯૦. અનિર્વાચ્ય પરમતત્ત્વ. કડી ૨. વેદ, પુરાણ, કુરાન, અવસ્તા આદિ જે રીતે ઈશ્વરની ઓળખાણ આપે છે તે રીતે હું એનું સ્વરૂપ લોકોને સમજાવું છું. પણ જેમ અક્ષર ન હોય ને માત્ર કાનો માત્રા લખ્યાથી કોઈ વર્ણ-ઉચ્ચાર કરી શકાય એવો વર્ણ-નીપજતો નથી, તેમ તું કેવળ અગોચર છે તેને વાણી જેવા અપૂર્ણ ને બાહ્ય સાધનો વડે શી રીતે સમજવી શકું ?

પૃષ્ઠ ૯૩. અગમની ઓળખ. ઈશ્વર અગમ્ય છે. એ મનુષ્યની કલ્પના કે બુદ્ધિમાં આવી શકતો નથી. એવા અગમ્ય તત્ત્વની સમજણ, હે સંતો, કોણ આપી શકે ?

કડી ૪-૫. તારા, સૂર્ય, ચન્દ્ર, સમુદ્ર, પૃથ્વી આદિ ઈશ્વરની વિભૂતિઓ છે. પણ એ કોઈ ઈશ્વરનું સ્વરૂપ સમજાવતાં નથી. હંમેશાં મૂંગાંજ રહે છે. લાખો નામ લોકો એની પૂજા કરે છે, પણ એ પોતાનું રહસ્ય ખોલતાં નથી. મનુષ્યના અંતરમાં ઈશ્વરનું ચૈતન્ય ઝળકી રહ્યું છે. પણ બહાર તો માટીની કાયા જડ દેહ જ છે. એ અંદરનું ચૈતન્ય બાહ્યકાર જ સમજી શકે છે. પાટી પર અક્ષરો લખાયા હોય તે જેને અક્ષરનું જ્ઞાન હોય તે જ ઓળખી શકે છે, પાટી જતે એનો ઉચ્ચાર કરતી નથી, તેમ પ્રકૃતિનાં તત્ત્વો ઈશ્વરના સંદેશવાહક છે, પણ એ જતે એ સંદેશ ઉચ્ચારી બતાવતાં નથી; જેને એ સંદેશ વાંચી શકનાર જ્ઞાનચક્ષુ હોય તે જ એ સમજી ને સમજવી શકે છે.

પૃષ્ઠ ૯૫. માલિકને દરબાર. કડી ૩-૪. ઈશ્વરને દૂંઢતાં દૂંઢતાં, પ્રત, તપ, યાત્રા આદિ કરતાં કરતાં મારી આંખ પણ થાકી ગઈ. એના વિષેની વાતો સાંભળતાં મારા કાન બહેરા થયા. અને એના વિષેના જ્ઞાનનો ભાર એવો જબરદસ્ત થઈ ગયો કે તેના બોલ હેઠલ હું ક્યહાઈ ગયો છું. હવે મારા પગ ચાલી શકે એમ નથી. ઈશ્વરને પ્રાપ્ત કરવાનાં બાહ્ય સાધનો ઉલટાં ઉપાધિરૂપ થઈ પડ્યાં. મને દિવ્ય સંદેશ સંભળાય છે કે એ બધા બહારના શણગાર તું ફેંકી દે. એ તો અમથો ભાર છે. સૂર્યની વચ્ચે આવનારાં વાદળ જેવાં એ ઉપાધિરૂપ છે. શુદ્ધ સ્નેહભાવે, નિર્મળ ભક્તિ વડે તું ઈશ્વર પાસે આવ. ” એ સંદેશ સાંભળી મં એ ભાર છોડી દીધા છે. બાહ્ય સાધનો ઉપાધિથી હવે હું મુક્ત બન્યો છું. હવે હું સંત પુરુષો, મને પ્રભુની પાસે લઈ જાઓ.

પૃષ્ઠ ૯૭. સ્વયંપ્રકાશ. હે જીવ, તું સ્વયંપ્રકાશ-તારા પોતાના તેજ પ્રકાશતા જ્યાંતિરૂપ છે. તારે કોઈ બીજાના પ્રકાશની જરૂર નથી.

કડી ૪-૫. મનુષ્ય બિંધી જાય છે ત્યારે એની આંખ અંધારાથી છવાઈ જાય છે. બહારનો પ્રકાશ મળતો એને અંધ થઈ જાય છે, તેમ છતાં બિંધમાં સ્વપ્ને એ જીવે છે. તેને કોઈ પારકા તેજની જરૂર પડતી નથી. એને પોતાનુંજ તેજ મળી રહે છે. એ રીતે આત્મા એકલો હોય-બહારનો કોઈ પ્રકાશ એને મળતો ન હોય, તો પણ એ પ્રકાશરૂપ હોવાથી સહેજમાં એને જ્ઞાનનો પ્રકાશ મળી રહે છે. બિંડા અંધકારથી ભરેલા આકાશમાં તારાને પ્રવાસ કરવાનો હોય છે. પરંતુ પોતાના જ તેજ વડે અંધારાને દૂર કરી એ આકાશના સંત જેવા તારકો પ્રવાસ કરે છે. એને કોઈનો આધાર લેવો પડતો નથી. એજ રીતે આત્માને પ્રવાસ કરવાનો માર્ગ અંધકારથી ભરેલો હોય તોપણ એ પોતાના જ તેજ વડે તેને અજવાળીને આગળ વધે છે. એને પરપ્રકાશની જરૂર નથી.

પૃષ્ઠ ૧૦૩. નવપ્રકાશ. ઈશ્વરના સ્વરૂપનું દર્શન બરાબર થતું નથી. પણ જાણે એક ચમકાર આવીને જતો રહેતો હોય એમ કોઈક વાર એનો પ્રકાશ હૃદયને સ્પર્શીને જતો રહે છે.

કડી ૨. હું રાત ને દિવસ સૂઈ રહ્યો. અજ્ઞાનના અંધારામાં પડી રહ્યો. સાચા સ્વરૂપનું મને દર્શન ન થયું. પણ વાદળાંઓ પરસ્પર અથડાઈને પોતાને થતું વેદન-દુઃખ-ગર્જના કરી પોકારી બેઠે છે, ત્યારે વીજળીનો ઝબકાર થાય છે, તેમ સંસારના દુઃખાનુભવે મારું હૃદય કોઈક વાર આર્દ્ર બને છે ત્યારે ઈશ્વરના સ્વરૂપનો વીજળી જેવો ઝબકાર મારા હૃદયને ધડીભર અજવાળી જાય છે.

કડી ૪. જેમ વીજળીને પકડીને ભૂમિમાં ઉતારવા તાર રખાય છે, તેમ એવા ધડીમાં બિડી જનારા એ ઝબકારની પાંખો બાંધવા માટે મને કોઈ પ્રેમનો તાર લાવી આપો ! જરા દર્શન દઈ અદૃશ્ય થઈ જતા ઈશ્વરને સદા માટે બાંધી રાખવા મને કોઈ પ્રેમમાર્ગનું જ્ઞાન આપો. પછી ક્ષણભર ઝબકાર કરી એ બિડી જનારાને હું મારા હૃદયમાં બાંધી રાખીશ. પછી એ ઝબકારો કરી ક્યાં બિડી જવાનો હતો ?

પૃષ્ઠ ૧૦૫. અમૃતપાત્ર. હે જીવ, તું શુદ્ધ ચૈતન્યરૂપ છે. આ દુઃખાદિથી ભરેલા માયામય જગતમાં ફસાઈ અજ્ઞાનમાં સપડાઈ રહ્યો છે તે છાડી દઈ તારા સાચા સ્વરૂપનો ખ્યાલ કર.

કડી ૨-૩-૪. તારું હૃદય એ ઈશ્વરનું મંદિર છે. તારે પાંચે ઈન્દ્રિયો એ ત્યાં જવા સાઠ પાંચ બારીઓ છે. અને એ ઈન્દ્રિયો વડે મહાજ્ઞ યતા શબ્દ રસ રૂપ ગંધ

સ્પર્શ વગેરેના વિષયો એ સંસારની લીલાઓ છે. દેવને દૂધ દહીં મધ આદિ પંચા-
મૃત ધરાવાય છે તેમ એ પાંચે ઈન્દ્રિયો વડે થતું જ્ઞાન તું તારા હૃદયમાં ધારણ કરી
તું ઈશ્વર પધારે ત્યારે તેને ચરણે ધરાવજે. કારણ કે જ્યારે એની સ્વારી આવશે
ત્યારે બીજું તું શું એને સમર્પણ કરી શકશે ? અર્થાત્ સુખોપભોગના સર્વ વિષયો
તું ઈશ્વર ચરણે ધરી દે. તને પ્રાપ્ત થએલું માનવજીવન એ કંઈ પાપના પરિણામ-
રૂપ નથી, તેમજ નથી એ કૂલની પથારી જેવું એશઆરામ કરવાનું સાધન માત્ર.
પણ પુણ્યનું અમૃત ભેગું કરી કરી ઈશ્વરને ચરણે મૂકવા માટેનું એ સાધન છે.

કડી ૫. દરેક તીર્થમાં નારાયણ-પ્રભુ-વસે છે. દરેક સ્થળે પ્રભુનો વાસ છે
એમ માની તારા ભમતા મનને સ્થિર કર.

પૃષ્ઠ ૧૦૭. દ્વિરંગી જ્યોત. કડી ૧-૨. આ માનવજીવન દોરંગી
છે. એક દૃષ્ટિએ જોતાં એ દુઃખ ને વિપત્તિથી ભરેલું ભાસે છે. બીજી રીતે જોતાં એ
શુદ્ધ ચૈતન્યરૂપ ઈશ્વરના અંશ સમું છે. જીવનની અમર જ્યોત અખંડ પ્રકાશે જગે
છે, છતાં એ વેદનાથી ધૂળે છે, સંતાપ સહન કરે છે.

સોના સરખા દેહરૂપી કોડિયામાં પ્રેમામૃત રૂપી તેલ પૂર્યું છે, જ્ઞાનનાં કિર-
ણોની વાટ ગૂંથીને બનાવી છે અને પછી વેદનાના-દુઃખના ભડકે તેને સળગાવી છે.
એવી જાતની જીવનની અમર જ્યોત જગતમાં પ્રકાશી રહી છે. અંદર તો પ્રેમરૂપી
અમૃતનો રસ છલકાઈ રહ્યો છે, પણ ઉપર દગ્ગાટે એવી ઝાળ હોય છે. બહારથી
વિપત્તિજ દેખાય છે, પણ અંદર બિતરીને જોતાં એ પ્રેમનાજ પ્રભાવ છે એમ
જણાઈ આવે છે. દિવેટ તેલ પીચ છે તો એને બળવું પડે છે, તેમ હૃદયમાં
પૂરેલા પ્રેમામૃતને આખનારા સંતોને વિપત્તિની ઝાળે દાઝવું પડે છે. સંતનો
પંથ એવો કપરો છે.

કડી ૫. આ બળવાનું ક્યાં સુધી રહેશે ? આ વિપત્તિ ક્યાં સુધી સહન કરવી
પડશે ? એવા પ્રશ્નો નકામા છે. કારણ કે બળવાનું જતું રહેશે તો પ્રકાશ પણ આથમી
જશે. તેજ રીતે વેદના હુમ થઈ જતાં જીવન પણ નહિ ટકી શકે. બે એકબીજા સાથે
એવાં સંકળાએલાં છે કે એકનો નાશ થતાં બીજનો પણ નાશ થાય છે.

પૃષ્ઠ ૧૦૯. અજ્ઞવાણિયાં. અજ્ઞાનના અંધકારમાં દટાઈ રહેલા
આત્માને આજે જ્ઞાનનો પ્રકાશ મળ્યો ને અદૃશ્યનાં-પ્રભુનાં દર્શન થયાં. આજે
આંખે અજ્ઞવાણાં બિગ્યાં.

કડી ૨. આકાશના ભૂરા પોપચા પર જેમ વાદળ ઢંકાઈ જાય છે પણ અંતે
સાત રંગ વડે શોભતું એનું ભતું બિધડે છે અર્થાત્ સપ્તરંગી ઈન્દ્રધનુષ્ય પ્રગટે છે,

ત્યારે આકાશમાં રંગની અનેરી લીલા છવાઈ રહે છે; તેમ અજ્ઞાનના આવરણે જીવ સાચા સ્વરૂપનું ભાન ભૂલી માયામાં ભટકે છે, પણ સત્ય જ્ઞાનનો પ્રકાશ પામતાં એ નિજસ્વરૂપનો સાચો અનુભવ મેળવે છે. આજે એવા સત્ય જ્ઞાનનો પ્રકાશ મને સાંપડ્યો છે.

કડી ૪. સાતે સ્વર્ગનાં તેજ આપણી એક જ આંખમાં છુપાએલાં છે. પણ એ આંખ પર જગતની-માયાની પાંદરીનું આવરણ આવી પડ્યું છે. એ ખસી જતાં એ અનંત પ્રકાશની પ્રાપ્તિ સહેજે થાય છે.

કડી ૬-૭. એ નવદૃષ્ટિનાં-જ્ઞાનમય ચક્ષુનાં-અદ્ભુત તેજ કોઈકે જોયાં ને એને જોરવ્યાં. પ્રભુનું સૌંદર્ય એક જ દાણા વડે-ફેવળ માયાના આવરણે-ટંકાઈ રહ્યું હતું. એ આવરણ જતું રહેતાં ઈશ્વરની સુંદરતા સહેજે સાંપડી ગઈ. ગંગાસ્નાન વડે જેમ પાપો ધોવાઈ જાય છે, તેમ આત્માની આંખ દુઃખાનુભવથી આવતાં અશ્રુઆનું સ્નાન કરીને નિર્મળ બની છે, અને હવે જ્ઞાનના એકે એક કિરણે ભરપૂર આનંદ મળી રહ્યો છે.

પૃષ્ઠ ૧૧૩. પ્રણવશક્તિ. આમકાર-પ્રણવમંત્રનો જાપ એ ઈશ્વરો-પાસનાનું એક અંગ છે. એના જાપ વિના છૂટકો નથી.

કડી ૨. તંબૂરાને જેમ તારો બાંધ્યા હોય છે ને તારને છોડવાથી સૂર ઉત્પન્ન થાય છે તેમ શરીરરૂપી તંબૂરા પર આમના ત્રણ તારો-અ-ઉ-ને મ્ એ ત્રણ અક્ષરનો બનેલો શબ્દ-બાંધી દે. પછી એ તારો છેડી જો. ઈશ્વરનાં દિવ્યગાનનાં સૂર એ પ્રગટાવશે.

પૃષ્ઠ ૧૧૫. વલોણું. કડી ૫. આ આખા બ્રહ્માંડનું વલોણું ચાલી રહ્યું છે. એનાં નેતરાં વિશ્વના સર્વ પદાર્થો તાણી રહ્યા છે. સૂર્ય ને ચન્દ્ર, પૃથ્વી ને ધ્રુવનો તારો, અનંત આકાશમાં ધૂમી રહેલાં નક્ષત્રો એ સર્વ એ વલોણું ખેંચી રહ્યાં છે. બધાંને એ અપૂર્વ નાદ લાગ્યો છે. વિશ્વના સર્વ પદાર્થો એક બીજાને ખેંચી રહ્યા છે એ ગુરુત્વાકર્ષણનો મહા નિયમ જાણીતો છે. એ આકર્ષણ સર્વવ્યાપી છે.

પૃષ્ઠ ૧૧૭. મારે દ્વારે. મારો પ્રભુ મારે બારણે આવીને બેસે છે. હું ગૂંચવાઈ ગયો છું. એ તો સમસ્ત વિશ્વનો સ્વામી છે. હું રંક, કંગાળ છું. હું એને શું આપું ?

કડી ૨. પ્રભુ કહે છે, મેં જ તારી આવી દશા કરી છે. મેં પોતે જ તને કંગાળ બનાવ્યો છે. કારણ કે મને રંકને માટે પ્રેમભાવ છે. આખી દુનિયા સભર ભરેલી દેખાય છે, પણ તારા વિના એ નકામી છે. દુનિયાને તારી પણ જરૂર છે.

નાના સરખા પાંદડાનું અસ્તિત્વ પણ નિષ્પ્રયોજન નથી. તું ભલે કંગાળ હો, તારી દુનિયાને જરૂર છે, એમ ન હોત તો તારી હયાતી જ ન હોત. અને અંથી તારે માટે, તને મળવા, તારે દારે હું વારંવાર આવું છું ને ઠાઠ તડકો ને વરસાદ વેડી તારા ખારણા આગળ વાટ જોતો ઊભો રહું છું.

પૃષ્ઠ ૧૧૯. સર્વગોચર. ઈશ્વર એક રીતે અગોચર છે. ઈન્દ્રિયો વડે એનો અનુભવ થતો નથી. એ ક્યાંય દેખાતો નથી. પણ ખીજી રીતે જોતાં એ સર્વગોચર છે. બધેજ એ દેખાય છે. હું જ્યાં જ્યાં નજર કરું છું ત્યાં ત્યાં હે પ્રભુ, તું જ જણાય છે. આ વિશ્વની વાડીમાં સર્વત્ર તું જ ખીલી રહ્યો છે. સંધ્યા, ઉષા, સૂર્ય, ચન્દ્ર, પુષ્પ ને પ્રત્યેક પ્રાણીમાં તું જ વસી રહ્યો છે.

કડી ૩. અનંત આકાશમાં અંધારી રાતે તારાનાં દર્શન સહુ કોઈ કરી શકે છે. એ ખીજું કાંઈ નથી પણ રાત્રિના ઘોર અંધકારમાં પણ જાણાઈ આવતી તારી દિવ્ય, અલૌકિક ચરણરજ અર્થાત્ પગની ધૂળ છે. એ તારાનું તેજ તારા ચરણનું ભાન કરાવે છે.

પૃષ્ઠ ૧૨૧. આત્માનંદ. કડી ૧. હૃદયમાં ભક્તિભાવનો ચંદ્ર ઊગતાં સર્વત્ર પ્રેમામૃત રેલાઈ રહે છે ને આનંદ આનંદ આપી રહે છે. જ્યાં સ્નેહની સુવાસ સ્ફુરે છે ત્યાં આખી સૃષ્ટિ સુગંધિત બને છે. પણ સૃષ્ટિમાં પોતાની કોઈ સુગંધ નથી. એ સુગંધ તો મનુષ્યના પોતાના હૃદયની છે. સૃષ્ટિના જટ પદાર્થોમાં કોઈ પોતાના ગુણ નથી. એ તો આપણે પોતે આરોપેલા ગુણો એમાં દેખાય છે.

કડી ૩. જીભને જે ગળ્યા તીખા ખાટા વગેરે રસોનો આસ્વાદ આવે છે તે ખરી રીતે જોતાં જીભના પોતાના ગુણ પર આધાર રાખે છે. અંનામાં પોતાનામાં સ્વાદ લેવાની શક્તિ ન હોય તો સૌ રસો નકામા છે. તેમ જે હૃદયમાં સ્પંદન-ધબકાર ન થાય, જે ચેતનવંતું ન હોય પણ કેવળ શૂન્ય જટ જેવું બન્યું હોય, તે શો રસ લૂંટી શકે ? તેને પ્રભુના પ્રેમામૃતનો સ્વાદ ક્યાંથી આવે ?

કડી ૫. જે આંખમાંથી તેજનાં કિરણો ફૂટે નહિ, જેમાંથી નૂર વહે નહિ, તે આંખો આંધળીજ ગણાય. અજ્ઞાનીને ચેતન્યના આનંદનો કદી અનુભવ મળે નહિ. મારે ખભે હું આખા જગતનો ભાર હસતે મુખે આનંદથી ઉપાડી લઉં છું, કારણ કે મારા હૃદયમાં પ્રભુનો આનંદ ભરપૂર ભરેલો છે.

પૃષ્ઠ ૧૨૩. માલિકની મહેર. હે પ્રભુ, તારી મહેર સર્વ સ્થળે છાઈ રહી છે. એક આણુ માત્ર પણ તારી કૃપા વિનાનું નથી. તારી કૃપાના અમૃત વડે સર્વ કોઈ ખીલી રહ્યું છે.

કહી ૪. જ્યારે આકાશ વાદળાઓથી છવાઈ ઘેર અંધકાર ફેલાઈ રહે છે, ત્યારે પણ સમ રંગે ચમકતું ઈન્દ્રધનુષ્ય પ્રગટી આકાશમાં રંગની રેલ રેલાવી મનુષ્યના હૃદયને આનંદથી ભરી દે છે. તે જ રીતે જ્યારે માથે દુઃખના પહાડ પડે છે ત્યારે તું તારી કૃપા પ્રસારી અમને ફરી આનંદનો ઉપભોગ કરાવે છે. પ્રભુ, તારી કૃપા એવી છે.

કહી ૬. તારી કૃપા, પ્રભુ, અનંત છે. એ કદી અટકતી નથી. કરોડો વસ્તુ તું આપ્યો જય છે. મારી સામે ભલે બ્રહ્માંડો આવીને ઊભાં રહે, તો પણ હું ટરતો નથી, કેમકે મારી શ્રદ્ધા છે કે તારી બાથ એ બધાને પહોંચી વળીને વધે એવી છે, તે તું તારી કૃપાવડે મને ઉગારશે.

પૃષ્ઠ ૧૨૫. ભક્તવીરની વાંછા. કહી ૪-૫-૬. મેં આ હારજીતની લડાઈ શરૂ કરી છે. ત્યાં હવે પાછી પાની કચે, હાથ પાછા ખેંચે, નહિ ચાલે. બંને હું હારી જઈશ તો આ જગત ને એક જન્મ ગુમાવીશ, ને જીતીશ તો તને મેળવીશ; અર્થાત્ જન્મમરણના ચક્રમાંથી મુક્ત થઈશ ને સંસાર તથા તેની માયામાંથી છૂટી તને પ્રાપ્ત કરીશ. હું દુનિયાનો નહિ રહું, દુનિયા મારી નહિ રહે. પણ હું તારો થઈશ. તું મારો થશે, એમ આ લડતમાં હાર કે જીત ગમે તે મળે. એમાં બધી રીતે કલ્યાણ જ થવાનું છે. આધ્યાત્મિક બળે હું માયાનો પટ ચીરી તારાં દર્શન કરીશ. આકાશને વીંધીને ને પાતાળને ફેડીને, અર્થાત્ બ્રહ્માંડના ભેદો ઉકેલીને હું તારું તખ્ત ને તારો તાજ જીતી લઈશ. હું તારી પ્રાપ્તિ કરીશ. તે વેળા તું મને “ માગ માગ ” એમ કહેશે પણ હું શું માગું ? તારું હૃદય એ માગું જ છે. તું પોતે જ મારો છે. પછી મારે બીજું શું માગવાનું રહ્યું ? હું તો તને જ જીતી લેવા માગું છું.

પૃષ્ઠ ૧૨૭. સતત વિશ્વવસંત. વસંત ઋતુમાં લોકો ફાગ ખેલે છે ને આનંદનૃત્ય કરે છે, તેમ આ વિશ્વમાં પ્રભુ અનંત ફાગ ખેલી રહ્યો છે.

કહી ૨. લોકો ગુલાલ ઉડાવી લાલ રંગથી સૈને રંગી દે છે તેમ આકાશના ખભા પર ઊભાં રહી સંધ્યા ને ઉષા ગુલાલથી પોતાના ગાલ લાલ બનાવી નાચી રહ્યાં છે. વનમાં ને વાડીમાં ફૂલની સુગંધથી આનંદિત થઈ પવન વાતો વાતો ગાન કરી રહ્યો છે. અને આખું વિશ્વ રંગમાં આવી ગયું છે. પ્રભુ અનંત નૃત્ય કરી રહ્યો છે.

કહી ૫. આદિથી અંત સુધી જગત, પ્રગટ રીતે કે અપ્રગટ રીતે, અંદરથી તેમજ બહારથી ફાગરૂપ છે. આખું જગત એ ઈશ્વરની લીલા-રમત છે. ફાગ ખેલતા હોળેયા પીચકારી ભરીને મારે છે, તેમ ઈશ્વરની લીલાની જ્ઞાનરૂપી પીચ-

કારી ભરીને સાધુ સંતો જગતને તેનાથી ભીંજવે છે. અર્થાત્ દુનિયામાં ઈશ્વરના જ્ઞાન ને ભક્તિનો ઉપદેશ કરે છે. ગુણીજનોએ આ અમર હોરી-ઈશ્વરની આ અનંત લીલા-ગાઈ છે, તેનું રહસ્ય સમજવ્યું છે.

પૃષ્ઠ ૧૨૯. પ્રભુનાં તેડાં. કડી ૩-૪. હે પ્રભુ, તું ક્યારે તારો વીજળી-રૂપ સંદેશો મોકલશે ? ક્યારે આ તારા આકાશની પાટી પર એ સંદેશાના અક્ષરો મને સ્પષ્ટ રીતે વંચાશે ? તું તાઠું તેડું મોકલી મને તારી પાસે ખોલાવી તારા સાચા સ્વરૂપનું જ્ઞાન ક્યારે કરાવશે ? વાદળાં ખસી જઈ આકાશ ખુલ્લું થાય છે તેમ સંસારની ઉપાધિઓ સરી જઈ અદૃશ્ય દ્વાર-મરણોત્તર પરલોકના જીવનનું દ્વાર ઉઘડશે ત્યારે લાખો સૂર્યોનાં તેજ જ્વલશે. તાઠું જ્યોતિર્મય રૂપ મને જોવા મળશે, ત્યારે જ મારી આંખ ઠરશે. (મરણ વેળા આંખ ઠરી જાય છે તેનો અહીં ધ્વનિ છે.) ત્યારે જ મને આનંદ મળશે.

પૃષ્ઠ ૧૩૧. દૂર જતાં ડગલાં. આછો આછો પ્રકાશ-પ્રભુના તેજો-મય રૂપનો આવે છે ને ઘડીમાં અદૃશ્ય થઈ જાય છે. એવા આછા ચમકાર કરી હૃદયમાં તલસાટ ઉપજાવે છે. મારો દીવો હવે ઝુમાય છે, ત્યાં વહાલાં સ્વજનો ! મને જીવતો રાખવાનું કરીને શા માટે સતાવો છો ? હવે જવા દો.

કડી ૩. મારા આત્માને એના ધરમાં પાછો પધરાવવા તેનું આંગણુ લીંપી-ગૂંપીને તૈયાર કર્યું છે. પ્રભુને મળવાની બધી તૈયારી થાય છે. તેને મળવા માટે મેં ઉત્કટ સ્વપ્નો સેવ્યાં છે. મારી આંખ તેને જોવા-એ અગોચર પ્રદેશ તરફ-હું તાકી રહ્યો છું. હવે મારે પાછું ફરીને જોવાનું શી રીતે બને ? પ્રભુ પ્રત્યે જ નિરંતર હું ખેંચાઈ રહ્યો છું ને ત્યાંજ હવે હું જઈ છું. હવે હું સંસાર તરફ પાછી દૃષ્ટિ શી રીતે કરી શકું ? મને શા માટે હજી ખોલાવી-ખોલાવીને ઘોભાવો છો ?

પૃષ્ઠ ૧૩૩. દૂરની ઘંટડી. દૂર, અગોચર ધામમાંથી નિમંત્રણનો નાદ સંભળાય છે. રૂપેરી ઘંટડી જોવો એ મધુર અવાજ અનન્તતાના માર્ગેથી ધીર ધીરે આવતો મને સંભળાય છે. હૃદયમાં ને બહાર એના પડયા પડે છે.

કડી ૨. સૂરજના માર્ગમાં સંધ્યા પુષ્પો પાથરે છે, એટલામાં રાત્રિ અંજન આંજેલી પોતાની આંખ ઉઘાડે છે. જીવનનો સાન્ન્ય સમય આવી ગયો છે. રાત્રિ પણ પડવા આવી છે. ત્યાં કાળની પાંખમાં ટાંગેલી તારારૂપ રૂપેરી ઘંટડીઓ-અનંતતાનું સૂચન કરતી-પાસે આવતી સંભળાય છે.

કડી ૩-૪-૫-૬. દેવના ઉદ્યાનોનું સ્મરણ કરાવતાં ઉપાનાં સ્વપ્નો સરી ગયાં. પ્રભાત કાળનાં આકર્ષક ચિત્રો પણ અદૃશ્ય થઈ ગયાં. મધ્યાહ્ને શિખરે

પહોંચી તેજસ્વી અશ્વો હવે શાંત થઈ ગયા છે, ને હવે સંધ્યાકાળ-પવિત્ર ને શાંત સાન્ધ્ય સમય આવ્યો છે. અનેક આશા ને કોડથી ભરેલો બાલ્યકાળ, સિદ્ધિઓ વડે શોભતો તારુણ્યનો સમય જતો રહ્યો છે. જીવનની હવે શાંતિ ભરી સંધ્યા આવી પહોંચી છે. પ્રેમની ને જાંદગીની મહેમાની હું પૂરેપૂરી ભોગવી ચૂક્યો છું. પગમાં કેટલીક વાર કાંટા ભોંકાયા છે તો કોઈક વાર હાથમાં ફૂલ પણ આવ્યાં છે. અર્થાત્ સંસારનાં સુખ ને દુઃખ બંનેનો મને અનુભવ મળી ચૂક્યો છે. આ માટીની કાયામાં પ્રાણનો તેજસ્વી પ્રકાશ પૂર્યો છે. દીવી ફૂટી જતાં દીવો-પ્રકાશ-જેમ જતો રહે છે તેમ આ માટીની કાયા પડી જશે ત્યારે ભલે પ્રાણ પણ અદૃશ્ય થઈ જતો. ભાગ્યયોગે મારે ભાગે જે જે આવ્યું તે સૌ મેં ભોગવી લીધું. ઈશ્વરે સુખ દુઃખ જે કંઈ આપ્યું તે બંને હાથે-વગર આનાકાનીએ, સહર્ષ મેં સ્વીકારી લીધું. જીવનના નાવમાં ખેસી સંસારસમુદ્ર તરતાં મેં મારે ભાગે જે જે ફરજે આવી તે સર્વ બળવી. હવે એ નાવ ડૂબે છે. પણ ત્યાં તો મારો પ્રભુ આવીને મારો હાથ પકડી લે છે. પ્રભુ મને મરણનું દ્વાર ઓળંગાવી અનંતતાને પંથે પોતાની પાસે લઈ જાય છે. મૃત્યુ પામ્યા પછી મારો કંઈ સર્વથા વિનાશ નહિ થાય. આ દેહનાં પાર્થિવ તત્ત્વ પૃથ્વીમાં સમાઈ જશે, ને પછી ધરતી માતા એ તત્ત્વોને ફૂલ તરીકે ઉગાડશે. મારો તેજસ્વી પ્રાણ કોઈ નવીન તારારૂપે આકાશને ઉજળશે. મારાં રચેલાં ગીત વસંતના હૃદયમાં-સહૃદય ને સચેતન આત્મામાં-નવા ફાગ ઉડાવશે, નવીન ભાવના ને નવો આનંદ પ્રગટાવશે, ને એ રીતે જ મેં જીવનભર સેવેલી આશાઓ સિદ્ધ ને ફળવતી થશે.

કડી ૮. જતી વખતે હું શું આપી જાઉં ? ગુર્જરીનો કંઠ બહેલાવવા ને શોભાવવા મારાં રચેલાં આ ગીતોની મોતનમાળા છે. મારાં ગુર્જર બહેનો ને બંધુઓ માટેનો આ મારો નિર્મળ પ્રેમ છે, પરમાત્મા પ્રભુને તો આ મારો આખો આત્મા જ આપી દઉં છું. હવે મને ઘેર જવાની-ઈશ્વરના ધામમાં જવાની, માફ શુદ્ધ મૂળ ચેતન સ્વરૂપ પામવાની તીવ્ર ઉત્કંઠા જાગી છે. મારા એ ધરતી, ઈશ્વરના તેડાની, મારા શુદ્ધ ચેતનરૂપને પ્રાપ્ત કરવાના આવાહનની મીઠી ઘંટડી વાગી રહી છે. બહેનો ને બંધુઓ ! મારી છેઠ્ઠી સલામ !

જયોતીન્દ્ર હરિહર દેવે, એમ. એ.

सूचि

(प्रथम पंक्तिओनी)

	पृष्ठ
अपंड अेक धार अण्ण के वडी रडी	६
अमे रे पागल प्रभुप्रेमना	७
आधां आधां ते जिडे आललां	८७
आवे आवे आछां तेण ने विलाय	१३१
आवेने, संतो ! आवो, साहेणना ओलिया रे	५
ओम विना नथी आरो रे	११३
कमणतलावडीअे जिलो छे लंसलो	३४
कम पामुं रे कम पामुं मारा नाथना दिहार	१२
कम रमाहुं मनमां, हरि ! तने	४४
कवी तं तारी उतारी आ माधुरी	५७
क्यां जर्ह मुण्ण अेनुं जोगुं रे	१६
क्यां जर्ह शोधुं तारुं सत्य सकण संसारमां रे	१८
छूरी रे गया हो देव छूरी रे गया	३६
जगनी जगनियां रे मेरी	५२
जरी आवी आवीने कंठ जय रे	१०३
ज रे प्रभु ! आ तारुं जगत नथी रे जेठतुं... ..	२२
जुव सोदागर ! करी ले सोदो पुण्यतणो संसारमां	६७
तारा धा पर धा मने मारी रखा	६१
तारा मनने छे मायानी लगनी रे	४६

તારાં અંધારાં આ તે કેવાં રે...	૯૭
તારાં સ્વર્ગને થું કરું, નાથ હો	૨૫
તારી તે મહેર, મારા માલિક ! છે કેવી રે	૧૨૩
તારું આપ્યું હું લઈને થું કરું	૧૨૫
તારું નાવ આ આલ્યું જાય	૩૭
તારો યોગ ક્યાં સાધું, નાથ હો	૮૦
દુઃખનાં દાઝ્યાં દિલ તે દાઝે...	૬૩
દૂધે ભરી છે તલાવડી	૨૯
ધૂણ ધૂણ જળે ને ઝગઝગે	૧૦૭
નાથ ! જ્યાં જ્યાં હું જોઉં ત્યાં તું જ રે	૧૧૯
નાથ ! મને એક જ તારી એથ	૮૨
નાથ હો ! ભરભર લઉં આનંદ	૧૨૧
નેણાંમાં વસી મારો સાહેબ ટમકે રે	૧૪
પ્રભુ ! તારાં તેડાં તે આવશે ક્યારે	૧૨૯
પ્રભુથું પ્રીત નથી હંઈ સહેલ...	૪૦
પ્રાણ ! હવે તું છોડ અંધારી...	૧૦૫
બાપુ ! ન તારાથી કર્મ કો ન્યારાં	૭૬
બાબા ! છોડ કર્મની છાયા	૭૪
મન મારું કેમ વાળું રે	૪૨
મનવા ! છોડ બધી તુજ માયા	૪૮
મારા આત્માનો સગો તું નાથ ! સાચ રે	૧૦
મારા માલિકને દરબાર રે	૯૫

મારાં નેહનમન તમ ચરણે, ગુરુજી ! નિત્ય હો	અર્પણ
મારાં પાપે આ અંતર મેલું થયું	૬૫
મારી આ થાળ સ્વીકારો, કૃપાધન	૩
મારે લાખ લાખ આંખના પ્રકાશ, હો નાથજી...	...	૩૨
મારો રાજ ઊભો આવી દારે...	...	૧૧૭
રાખમાં જળે છે અંગારા, રે ભાર્ધ	૩૬
રે પ્રભુ ! કેમ તને બતલાવું	૯૦
રે મન ! કાં રહે એકલરંગી	૭૮
વચન તું કેમ ભૂલે રે	૫૯
વહાલાં ! મીઠી મીઠી વાગે દૂર કેા ઘંટડી	૧૩૩
વિલસે વિશ્વલીલા વસંતે	૧૨૭
શું સામે આવે અંધારાં	૯૯
સંત જીવે રે સંત જીવે જીવન જગત કાજ આપ	૭૨
સંત વિના કાણુ બતાવે પ્રભુપંથ	૨૦
સંતો ! અણુદીઠાં દીઠાં આજ રે	૧૦૯
સંતો ! કાણુ અગમ સમજવે	૯૩
સેવા કરો રે લોકદેવની	૬૯
હૃદ બેહૃદ હું તો ઊંડું આકાશે રે	૧૧૫
હું તો જીવું કરી કાલ કાલ રે	૫૦

